Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

SIRP JA VASAR

Reedel, 16. detsembril 1955. a.
Nr. 50 (625)
XIV aastakäik Hind 50 kop.

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUMI, EN KIRJANIKE LIIDU, EN KUNSTNIKE LIIDU JA EN HELILOOJATE LIIDU HAALEKANDJA

Läti KUNSTI JA KIRJANDUSE dekaad Moskvas

14 detsembril avati Moskvas pidulikult läti kunsti ja kirjanduse dekaad.

Tänavu möödus 15 aastat sellest ajast, kui Nõukogude Läti astus NSV Liidu vennasrahvaste sõbralikku perre. Dekaad annab ülevaate saavutustest vabariigi kultuurielus selle ajaloo seisukohalt lühikese, kuid sündmusrikka perioodi jooksul.

NSV Liidu Suures Teatris esines Läti NSV Ooperi- ja Balletiteatri kollektiiv, kes kandis ette helilooja M. Zarini ooperi „Uuele rannale" Libreto on kirjutanud F. Rokpelnis V. Lacise samanimelise romaani motiividel. Ooper jutustab läti rahvast, lihtsatest tööinimestest, kes on pööranud selja vanale kodanlikule korrale ja ehitavad uut, õnnelikku elu.

Vennaliku läti rahva kunsti esindajaid tervitas NSV Liidu Suure Teatri delegatsioon eesotsas direktor M. Tšulakiga.

Etendusel viibisid Lätimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee sekretärid J. Kalnberzin ja A. Pelše, Läti NSV Ministrite Nõukogu esimees V. Lacis, Läti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees K. Ozolin, NSV Liidu kultuuriministri esimene asetäitja S. V. Kaftanov, Vene NFSV kultuuriminister T. M. Zujeva ja teised.

Samal päeval nägid pealinna teatrikülastajad Moskva Akadeemilise Kunstiteatri laval Läti NSV Akadeemilise Draamateatri esimest etendust. See kunstikollektiiv asutati 1919. aastal. Kollektiivi organiseerijaks ja esimeseks dramaturgiks oli väljapaistev läti kirjanik A. Upit. Selle autori näidendiga „Haljendav maa", mis on loodud tema samanimelise romaani järgi, alustas teater oma külalisetendusi dekaadi ajal.

Kesk-lasteteatri ruumes alustas oma etendusi J. Rainise nimeline Läti NSV Kunstiteater, mille 1920. aastal asutas E. Smilgis, kes on seniajani teatri peanäitejuhiks.

Moskva Riiklikus Konservatooriumis toimus läti kunstnike kontsert.

Läti kunsti ja kirjanduse dekaadi esimesel päeval käisid teatrites ja konservatooriumis tuhanded moskvalased. Rohkearvuline publik viibis etendusel Riiklikus Tsirkuses, mille areenil esinesid läti tsirkusekunstnikud. Pealinna kinoteatrites demonstreeriti Läti kinofilme.

•

12. detsembril algas Moskvas läti kirjanduse näitus.

NSVL Nõukogude Kirjanike Liidu ja Läti Nõukogude Kirjanike Liidu juhatuse nimel avas näituse V. Inber.

Näitusel väljapandud materjalid tutvustavad külastajaid kirjanduse ja kirjastamise arenguga Nõukogude Lätis. Sõjajärgsel ajal on vabariigis ilmunud üle 10 000 raamatu kogutiraažiga 125 miljonit eksemplari.

Dekaadi puhuks andsid Läti kirjastused vene keeles välja üle 100 raamatu. Külastajate tähelepanu köidab suurepäraselt kujundatud „Läti luule antoloogia", kus on esindatud rohkem kui 90 klassiku ja kaasaegse luuletaja looming, nõukogude läti proosakirjanike jutustustekogu „Daugava kallastel", J. Rainise valitud teosed kolmes köites, album „Läti kujutav kunst" ning raamatud muusika ja teatri küsimustes.

Võistlus

maaliteoste ideekavanditele kaasaegsel ja revolutsiooni-ajaloolisel temaatikal

Eesti NSV Kultuuriministeeriumi Kunstide Valitsus koos EN Kunstnike Liiduga kuulutas välja maaliteoste ideekavandite võistluse, mille eesmärgiks on hoogustada uute maalide loomist kaasaegsel ja revolutsiooni-ajaloolisel temaatikal.

Võistlusest võivad osa võtta kõik Eesti NSV kutselised kunstnikud nii individuaalselt kui ka kollektiivselt. Esitatud ideekavandid peavad kujutama kas Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni sündmusi, Eesti NSV tööstuse ja tööliste, kolhoosnikute või kalurite tööd ning elu. Selle juures on soovitav kujutada ka nõukogude noorte ja intelligentsi osa kommunismi ülesehitamisel meie maal.

Võistlustöödele tuleb märkida autori märgusõna ja koos kavandiga esitada sama märgusõnaga varustatud kinnine ümbrik, mis sisaldab autori täpse nime ja aadressi.

Võistluse preemiad on järgmised:
üks I preemia 4000 rbl.
kaks II preemiat à 2500 rbl.
kolm III preemiat à 1000 rbl.

Võistlusel premeeritud kavandid jäävad Eesti NSV Kultuuriministeeriumile ja nende järgi teostatud tööde esmane omandamisõigus on Eesti NSV Kultuuriministeeriumil.

Võistluskavandid tuleb esitada NSV Liidu Kunstifondi EV osakonda (Tallinn, Võidu väljak 8) hiljemalt 1. märtsiks 1956. aastal.

Kunsti kõrgeim printsiip

Viiskümmend aastat tagasi formuleeris V. I. Lenin artiklis „Partei organisatsioon ja parteiline kirjandus" sotsialistliku realismi põhjapaneva printsiibi — parteilisuse põhimõtte. „Vastukaaluks kodanlikele kommetele, vastukaaluks kodanlikule eraettevõtjate, äritsejate kirjandusele, vastukaaluks kodanlikule kirjanduslikule karjerismile ja individualismile, „härrasanarhismile" ja kasude tagaajamisele, — peab sotsialistlik proletariaat üles seadma parteilise kirjanduse põhimõtte, arendama seda põhimõtet ja selle võimalikult täielikul ja terviklikul kujul ellu viima," kirjutas Lenin. „... Kirjanduslik tegevus peab saama üldproletaarse üürituse osaks, „rattakeseks ja kruvikeseks" ühes ühtses, suures sotsiaaldemokraatlikus mehhanismis, mille paneb liikuma kogu tööliisklassi kogu teadlik avangard."

Möödunud aastakümned on hiilgavalt näidanud üldproletaarse üürituse osaks saanud kirjanduse ja kunsti võidukäiku. Nõukogude kunst on saavutanud suuri võite tänu sellele, et ta tõetruudust on orgaaniliselt ühendanud tööliisklassi huvide, rahva huvide avaliku väljendamisega. Meie kunsti parteilisus on teinud ta meie aja kõige eesrindlikumate, kõige demokraatlikumate ja tõeliselt humanistlike ideede kuulutajaks.

Nõukogude kunstnikud kinnitavad oma teostes sotsialistlike ja kommunistlike ideaalide poliitilist, moraalset, eetilist ja esteetilist väärtust, näitavad igakülgselt, silmaga nähtavalt nende suurt ilu. Tänu sellele täidab sotsialistliku realismi kunst oma kõrget ühiskondlikku missiooni: ta kasvatab inimest, kujundab nõukogude inimeste maailmavaadet ja iseloomu, kutsub võitlusele kommunistlike ideaalide praktilise teostamise eest.

Iga tõeline kunst omandab suure jõu oma konkreetsuse tõttu. Ainult elavate karakterite ja sündmuste kaudu, ainult olulises vormis muutub idee kunstiliseks, esteetiliseks ideeks, mis suudab võimsat mõju avaldada inimesele, tema mõtetele, tunnetele ja tahtele üheaegselt. Nõukogude kunsti parteilisus nõuab kommunistlike ideaalide kõige elavamat ja kunstilis-konkreetsemat kehastamist. See on võimalik ainult siis, kui kunstnik on alalises vahetus seoses meie loova tegelikkuse ja eluga, mitte ainult rahva mõtetega, vaid ka igapäevase tööga. Nähes ette nõukogude kirjanduse arenguteid, kirjutas Lenin: „See on vaba kirjandus, mis viljastab inimkonna revolutsioonilise mõtte viimast sõna sotsialistliku proletariaadi kogemuste ja elava tööga ..."

Revolutsioonilise mõtte kunstiline viljastamine praktiliste kogemustega on meie kunsti seadus. Kahjuks viib primitiivne arusaamine ideelisusest ja parteilisusest vahel kuivale abstraktsusele, kunstiteoste ebaelulisusele. Kui autor, juhindudes küll kas või kõige paremast, kuid abstraktsest mõttest, püüab oma kunsti vahenditega seda ainult illustreerida, jääb tema teos abstraktseks, kehatuks, esteetiliselt viljatuks. Võeti küll hea idee, kuid ideelist kunsti ei saavutatud.

Tavaliselt käib abstraktsusega ja elust irdumisega kaasas üksluisus ja stamp. Ainult tegelikkus annab kunstile oma avaldumise mitmekülgsuse. Kus ei ole mõtte viljastamist eluliste kogemustega, ilmuvad ühetoonilised karakterid, ühesugused süžeelised situatsioonid, tüütuseni üksteise sarnased maalid, standardsed ja ilmetud plakatid. Sõdurlik rivisseseadmine on kunstile hukutav. Illustratiivsus ja ühetoonilisus on vastuolus parteilisuse põhimõttega, sest ilmetu kunst ei saa väljendada mingit ideed.

V. I. Lenin märkis, et kirjanduslikku tegevuse suhtes on kõige vähem võimalik mehaaniline võrdsustamine, nivelleerimine. „Pole kahtlust, et selles asjas on tingimata vaja kindlustada isikliku initsiatiivi, individuaalsete kalduvuste suuremat vabadust, mõtte ja fantaasia, vormi ja sisu vabadust." Sotsialistliku realismi kunst peab peegeldama kommunistlike ideaalide reaalse kehastumise mitmekülgsust ja ühtlasi peab ta mitmekülgselt peegeldama elu.

Me võitleme alati ühekülgsuse vastu nõukogude tegelikkuse kujutamisel. Ühekülgsuse tagajärjeks on ka reaalsete eluliste suhete vaesestamine ja moonutamine. Meie kunsti objektiks on nõukogude inimeste tegevuse kogu rikkus, tema vaimuelu kõik aarded. Ei ole selliseid elu külgi (kui need on olulised küljed), millel ei oleks õigust kunsti tähelepanule. Ei ole selliseid žanre (olgu see lüürika või draama, eepos või komöödia, maastik või portree), mis oleksid „filearused" nõukogude kunstis.

Kuid ei saa mööda minna sellest, et viimasel ajal paljud meie kunstnikud oma püüdes laiendada temaatilist ja žanrilist diapasooni, kaotavad arusaamise sellest, mis on peamine, ja pööravad tähelepanu peaasjalikult teisejärgulisele. Kas võib leppida sellega, et viimastel aastatel, eriti tänavu, on meie kujutavas kunstis ilmunud palju häid maastikke ja portreid ning vähe süžeelis-temaatilisi teoseid?

Enamik viimasel ajal loodud maastikest ja isegi portreedest on jäänud intiimsete emotsioonide kitsasse ringi, millel on küll õigus olemasolule, kuid mis kuuluvad nõukogude inimese rikka vaimuelu ääremaadesse. Mis aga puutub nendesse huvidesse ja tunnetesse, mis määravad meie kaasaeglase vaimse palge, siis need on jäänud kunstnike vaatepiirilt välja. Ometi peaksid need ühiskondlikud, parteilised ideed, huvid, tunded esimeses järjekorras kehastuma kunstis, just neid peab sisendama kunstnik vaatajasse, kui ta tahab täita oma missiooni — olla inimhingede insener.

Kogu kunstiajaloo vältel, seda enam nõukogude kunstis on süžeelis-temaatiline maal alati olnud elu sügava ja mitmekülgse peegeldamise ja suurte ideede väljendamise kõige täiuslikumaks vahendiks. Sel alal mahajäämine on väga muret tekitav. Asi seisab ka selles, et nendest maalidest mitmete objektiks on tähtsusetud, anekdoodilised, tühised sündmused. Kõige kõrgema, sünteetilise maalivormi — süžeelis-temaatilise maali — sisuks peavad olema nõukogude inimese töö ja elu kõige olulisemad, eredamad, tüüpilisemad avaldused. Aga mida uut, olulist, tähtsat saavad ütelda Loki maal „Uus kleidiriie" või Kits-Mägi maal „Raadiot kuulamas?" Kas on õigustatud, nagu seda tegi Treumann, pühendada maal sellisele teemale, mille kõige sobivamaks ja ka kõige efektsemaks vormiks oleks karikatuur?

Meie elu peateedelt hälbimine on selle tagajärg, et kunstnikud on sulgunud professionaalsete, tsunftiliste huvide kitsasse ringi, ja vahel ka selle tagajärg, et nad on üksköiksed nende grandioossete ülesannete vastu, mida meie rahvas tänapäeval lahendab. Väikestes, ilusates, meeldivates teostes on oma võlu, kuid sellest on vähe — me ei või rahulduda ainult kaunite tunnete peente varjunditega. Rahval, kes tunneb suurt armastust ja suurt vihkamist, revolutsioonilise ja tööalase kangelasteo karmi ilu, — sellel rahval on õigus nõuda mastaabilist, tugevat, ajastuga harmoneeruvat kunsti.

Ei saa tunnustamata jätta meie kunstnike õigustatult teravat huvi vormiprobleemide ja kunsti individuaalse omapära vastu. On näha ka selle huvi esimesi tulemusi: aastast aastasse tõuseb vabariiklike näituste professionaalne tase, on kristalliseerunud teatavad kunstilised individuaalsused oma maneeriga, teemade ringiga, inimese ja looduse erinevad vaatenurgad. Kuid juhtub ka, et professionaalsed huvid ja tahtlik individuaalsuse taotlus hakkavad varjutama seda, mida professionaalne oskus ja individuaalne omapära teenivad — ideelist sisu. Nii imelik kui see ka on — mõnede kunstnike ette on jälle kerkinud vana, ammu lahendatud dilemma: „mis" või „kuidas"? Iga kunstiteos kujutab endast objekti ja teostamise, sisu ja vormi lahutamatut ühtsust. Uht ilma teiseta kunstis ei ole ega saagi olla. Kõik klassika kogemused näitavad seda, et kunstis on alati olnud suure inimliku sisu ja täiusliku materiaalse kehastamise dialektiline ühtsus. Nõukogude kunsti jõud seisab kõige progressiivsema, tõetruult reprodutseeritud sisu ühtsuses realistliku — mitmekülgse ja ilmeka — kunstilise vormiga. Niipea kui unustatakse sisu, muutub kunstnik paratamatult viljatuks vormiga eksperimenteerijaks. Ei tohi unustada, et kunstiline vorm ja formalism on diametraalselt vastandlikud, erinevad asjad. Taotledes kõrgekvaliteedilist ja mitmekülgset vormi, ei kavatse me sugugi amnesteerida formalismi. Kunstile on võõras vorm vormi pärast. Nõukogude kunst, avalikult parteiline kunst, nõuab kõrget kunstilist vormi kommunistlike ideede kõige väljendusrikkamaks ja esteetiliselt mõjuvamaks kehastamiseks. Selle unustamine tähendab taganemist parteilisuse põhimõttest, — mis on sotsialistliku realismi esteetika ülim saavutus. Kunstniku talent, tema seisund ühiskonnas kohustab teda teadlikult teenima rahvast. Tõeline kunst — Feidiase ja Michelangelo, Goya ja Courbet', Daumier' ja Fedotovi, Ivanovi ja Repini, Kõleri ja Laikmaa kunst oli võimas oma ühiskondliku paatose poolest, selle poolest, et ta püüdis väljendada oma ajastu eesrindlikke ideaale.

Nõukogude kunstnik on õnnelikus olukorras: ta on kutsutud kunstis kehastama kõige progressiivsemaid, kõige täiuslikumaid ühiskondlikke ideaale — kommunistlikke ideaale. Tema looming peab olema selle suure missiooni vääriline.

VABARIIGI SUURIMA KULTUURIHOONE AASTAPÄEV

Piduliku aktusega tähistati 10. detsembril J. Tombi nim. Kultuurihoone 15. aastapäeva. Kultuurihoone on nende aastate kestel arendanud intensiivset tegevust, on läbi viidud 4115 üritust, millest on osa võtnud üle poolteise miljoni inimese. Kultuurihoones töötab rohkesti kunstilise isetegevuse ringe, suurt tähelepanu on pööratud sealjuures ka lastele.

Aktusel esines ülevaatega meie pealinna suurima kultuurihariduslik asutuse tööst kultuurihoone direktor R. Krüger. Tervitusi aastapäeva puhul tõid Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu esimees L. Illisson, EKP Tallinna Linnakomitee propaganda- ja agitatsiooniosakonna juhataja L. Piip ja Tallinna Linna TSN Täitevkomitee kultuuriosakonna juhataja H. Tiits. Ühtlasi anti kultuurihoone aktivistidele-isetegevuslastele ja kollektiivijuhtidele aukirju.

Aastapäeva puhul toimub J. Tombi nim. Kultuurihoones terve rida üritusi. Seni on korraldatud lastehommik, naiskoori «Ilo» ja solistide kontsert, meeskoori ja vokaalducti kontsert, A. Kitzbergi «Kosjasõidu» etendus, sümfooniaorkestri kontsert. 17. detsembril on ette nähtud segakoori ja solistide osavõtul kontsertmõistatusi, 18. detsembril vene rahvapilliorkestri ja naiskoori kontsert ning 19. detsembril RAT «Estonias» E. Bornhöhe «Vürst Gabriel ehk Pirita kloostri viimsed päevad» dramatiseeringu etendus.

Piidil: Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu esimees L. Illisson annab üle J. Tombi nim. Kultuurihoone direktorile R. Krügerile auaadressi.

Ungari filmide festival NSV Liidus

19 kuni 25. detsembrini korraldab NSV Liidu Kultuuriministeerium Moskvas, Leningradis ja liiduvabariikide pealinnades Ungari Rahvavabariigi filmide 5. festivali.

Festivali päevil näevad nõukogude kinokülastajad nelja uut Ungari kunstilist filmi: «Eriline tunnus» (stsenaariumi autorid E. Veszi ja P. Szasz, režissöör Zoltan Varkonji), «Budapesti kevad» (stsenaariumi autorid G. Turzo ja F. Karinti, režissöör Felix Mariassi), «Raevu päev» (stsenaariumi autorid K. Sandor ja P. Bacso, režissöörid Zoltan Varkoni ja Karoly Makk) ja «Liliomfi» (stsenaariumi autor D. Meszeli, režissöör Karoly Makk).

Film «Eriline tunnus» on pühendatud ühele väljapaistvale Ungari Kommunistliku Partei tegelasele Zoltan Schönherzile, tema võitlusele fašistlike okupantide vastu teise maailmasõja päevil. Peaosa mängib Ferenc Bessenei.

Filmis «Budapesti kevad» on ekraniseeritud Ferenc Karinti samanimeline romaan, mis jutustab ungari patriootide kangelaslikust võitlusest oma pealinna vabastamise eest fašistlikest okupantidest, Nõukogude armee vabastustegevusest, kelle abil hitlerlikud hordid Ungari pinnalt välja kihutati. Filmi peaosades esinevad M. Gabor, Z. Gardon, T. Molnar, L. Rajci, G. Rajnai, M. Mezei, L. Banhidi ja I. Darvas.

Film «Raevu päev» jutustab ühest kangelaslikust leheküljest ungari rahva ajaloos, noorest Ungari Nõukogude vabariigist, mis sündis 1919. aasta revolutsiooni tules. Peaosades mängivad F. Bessenei, E. Somodi, J. Komlos, B. Barsi, L. Manjani, L. Ungvari, A. Ajtai ja A. Tekes.

«Liliomfi» on eluröömus komöödia, mis on loodud Ede Szigligeti samanimelise näidendi järgi ja jutustab ungari rändartistide — rahva lemmikute lõbusatest seiklustest. Komöödia aluseks on olnud tõelised sündmused näidendi autori — möödunud sajandi tuntud ungari dramaturgi ja näitleja Ede Szigligeti elust. Peaosa — Liliomfit mängib Ivan Darvas.

Festivali päevil demonstreeritakse peale uute filmide lai aldaselt ka varem väljalastud ungari kunstilisi filme.

Festivalist osa võtma oodatakse NSV Liitu ungari kinematograafia tegelaste gruppi.

Põllumajanduslike filmide üleliiduline festival

Selleks et laialdaselt propageeridaa nõukogude agrobioloogiateaduse saavutusi ning kolhooside, masina-traktorijaamade ja sovhooside töötajate eesrindlikke kogemusi, viib NSV Liidu Kultuuriministeerium 1. jaanuarist 1 maini 1956 läbi põllumajanduslike filmide üleliidulise festivali.

Liidu- ja autonoomsetes vabariikides, kraides ja oblastites luuakse erikomisjonid, kes peavad koos põllumajandusorganitega välja töötama ja kinnitama kohaliku festivali plaani kindlaks määrama kinofilmid ja loengute temaatika. Loengute ja ettekannete pidamisele tõmmatakse kaasa agronoomid, zootehnikud, mehhanisaatorid, kolhooside ja sovhooside eesrindlased.

NSV Liidu Kultuuriministeerium on välja saatnud soovitusnimekirja, mis sisaldab üle 125 filmi põllumajandusteaduse ja põllumajandusliku praktika mitmesugustelt aladelt. Demonstreeritakse kinofilme: „Mais meie maa põldudele", „Tee viljakusele", „Terenti Maltsev", „Kolhoosiaed", „Köögiviljakasvatuse eesrindlased", „Jutustus rohelistest ruutudest", „Põllumajandusloomade anatoomia ja füsioloogia alused", „Elav eeskuju", „Kuldvillak", „Kuidas saavutada suuri saake", „Haljaskonveier", „Masina-traktorijaamade organiseeriv osa söötade tootmisel" ja teisi. (TASS)

•

Põllumajanduslike filmide festivali läbiviimiseks Eesti NSV-s moodustati Eesti NSV kultuuriministri käskkirja põhjal vabariiklik komisjon, kuhu kuuluvad Kinofikatsiooni ja Filmilaenutuse Peavalitsuse ülem E. Nõu (esimees), ja liikmetena Kultuurihariduslike Asutuste Valitsuse ülem I. Helm, Vabariikliku Filmilaenutuse Kontori juhataja A. Vlassov, Loengute Keskbüroo direktor G. Abels nine esindajad Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumist, Eesti NSV Sovhoosidele Ministeeriumist, ELKNÜ Keskkomitee ja Eesti NSV Poliitiliste ja Teadusalaste Teadmiste Levitamise Ühingust.

Rajoonide TSN TK kultuuriosakondade juhatajaid kohustati tagama põllumajanduslike filmide festivali eeskavade demonstreerimist eranditu kõikides kolhoosides ja sovhoosides vähemalt ühel kinoseansil kuus, samuti organiseerima kohapeal filmide arutelusid.

TALLINNA ÜLIKOOL Akadeemiline Raamatukogu

Kommunismi kuulsusrikkal teel

21. detsembril möödub seitsekümmend kuus aastat päevast, millal sündis Jossif Vissarionovitš Stalin — Lenini ustav õpilane ja tema surematu võitluse suur jätkaja. Stalini nimi on kallis ja lähedane nõukogude inimestele, kõige laiematele rahvahulkadele kogu maailmas.

J. V. Stalin nimetas end alati suure armastuse ja uhkustundega Lenini õpilaseks. Kogu maailma töörahva suur juht V. I. Lenin rajas ja karastas meie kuulsusrikka kommunistliku partei, kes viis Venemaa töötajad võidule tsarismi, mõisnike ja kapitalistide üle, äratas teadlikule ajaloolisele loomingule meie kodumaa töörahva miljonilised hulgad.

Marksismi-leninismi teooria edasiarendamises ja kommunistliku partei võitluses meie maa sotsialistliku ümberkujundamise eest kuulus määratu suur osa Stalinile, kes kogu oma teadliku elu pühendas tööliisklassi ja kõigi töötajate vabastamisele ekspluataatorite ikkest, võitlusele töötavate inimeste vaba, rahuliku ja õnneliku elu eest. Stalin aitas väsimatult Leninit kommunistliku partei ehitamises, Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamises ja läbiviimises, maailma esimese tööliste ja talupoegade sotsialistliku riigi loomises ja tugevdamises.

V. I. Lenin koostas NSV Liidus sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise julge plaani. Ta tõestas, et on tarvis kõigiti arendada rasketööstust ja elektrifitseerida kogu rahvamajandus, ta põhjendas kuulsa kooperatsiooniplaani — tootmiskooperatsiooni alusel põllumajanduse sotsialistliku ümberkujundamise grandioosse programmi. Ühtlasi juhtis Lenin tähelepanu kultuurirevolutsiooni vajadusele meie maal, et miljonid linna ja maa töötajad võiksid saada uue elu aktiivseteks ja teadlikeks ehitajateks.

Kommunistlik partei on edukalt ellu viinud ja viib ellu Lenini õpetust. Oma Keskkomitee ja J. V. Stalini juhtimisel purustas partei reeturid ja kapitulandid — trotskistid, buhaarinlased ja teised rahvavaenlased, kaitses leninismi ja saavutas sotsialismi võidu Nõukogudemaal.

Kommunistliku partei juhtimisel on nõukogude rahvas muutnud meie maa võimsaks sotsialistlikuks tööstus- ja kolhoosiriigiks, saavutas maailmaajaloolise võidu Suures Isamaasõjas ja sammub nüüd kindlalt edasi, sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise lõpuleviimise ning sotsialismilt kommunismile järkjärgulise ülemineku teedel. Uutele edusammudele kommunistlikus ülesehitustöös innustab nõukogude inimesi ka see, et nüüd sammuvad koos meiega kuulsusrikkal sotsialismi teel suur hiina rahvas, kõigi rahvademokraatia maade töötajad.

Ennetähtaegselt, nelja aasta ja nelja kuuga, täideti viies viie aasta plaan. NSV Liidu tööstustoodangu maht 1955. aastal moodustab 184 protsenti 1950. aastaga võrreldes ning ületab 1940. aasta taseme rohkem kui kolmekordselt. Eriti suured on meie edusammud rasketööstuse arendamises.

Hiljuti said nõukogude inimesed rõõmuga teada Kahhovka, Kuibõševi, Gorki ja teiste võimsate hüdroelektrijaamade ehitajate suurepärastest töösaavutustest. Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus on kindlalt otsustanud ka tulevikus veel suuremas ulatuses arendada elektrifitseerimist, mille tähtsust Lenin geniaalselt määratles oma kuulsas vormelis: „Kommunism — see on nõukogude võim pluss kogu maa elektrifitseerimine".

NLKP Keskkomitee juulipleenumi otsustes on kindlaks määratud tee, mida mööda sammudes nõukogude rahvas saavutab uue tõusu sotsialistlikus tööstuses, tehnika edasise kasvu ja tootmise organiseerimise parandamise.

Rõõbiti tööstuse arendamisega pööravad partei ja valitsus suurt tähelepanu põllumajanduses tõusu saavutamisele. Kolhoosiküla töötajad võitlevad kogu rahva aktiivsel toetusel sihikindlalt selle eest, et ennetähtaegselt täita partei poolt seatud ülesanded — suurendada teravilja tootmine vähemalt 10 miljardi puudani aastas ning tähtsamate loomakasvatussaaduste tootmine kahekordseks ja enamgi.

Sotsialistliku tööstuse ja põllumajanduse pideva tõusu alusel paraneb järjest töötajate aineline heaolu ja tõuseb nende kultuuritase.

Meie edusammud on vaieldamatud, kuid partei õpetab nõukogude inimestele, et nad ei tohi jääda rahule saavutatuga, et nad peavad olema enda suhtes veelgi nõudlikumad. „Rõõmustades selle üle, mida me saavutasime eile," ütles sm. N. S. Hruštšov, „peame alati mõtlema homsele päevale, suunama pilgu tulevikku, suhtuma oma töösse kriitiliselt, märkama puudusi õigeaegselt, neid aga pole meil veel kahjuks mitte vähe."

Kommunismi ehitamise huvid nõuavad nõukogude inimestelt veel sihikindlamat võitlust tööviljakuse edasise tõusu eest, toodangu kvaliteedi parandamise ja omahinna alandamise eest, rahvamajanduses olevate reservide väljaselgitamist ja ärakasutamist.

Kolhoosiküla töötajad teevad kokkuvõtteid põllumajandusaasta tulemustest. Kolhoositulude täpne arvestus ja õige jaotamine, kolhoosnikute aastakoosolekute ettevalmistamine ja läbiviimine, samuti uute tootmis- ja finantsplaanide koostamine tulevaks aastaks seisavad maa-parteiorganisatsioonide tähelepanu keskpunktis. Eriti tähtis koht talvistes töödes maal peab kuuluma niisugustele üritustele, nagu põllumajandusliku tootmise kõigi harude kaadri kasvatamine ja tema teadmiste täiendamine, karja edukas ületalvepidamine, 1956. aasta kevadkülvi eeskujulik ettevalmistamine.

Tundes suurt vastutust meie maa ees seisvate ülesannete täitmise eest, sammub nõukogude rahvas vastu NLKP XX kongressile. Kongress teeb kokkuvõtte nõukogude rahva poolt saavutatud hiilgavatest võitudest, valgustab marksismi-leninismi teooria alusel meie edasist teed kommunismile. Praegu areneb meie maal üha laiaulatuslikum sotsialistlik võistlus eelseisva kongressi auks. Miljonid ja miljonid nõukogude inimesed valmistuvad tähistama seda suurt sündmust uute saavutustega rahu aja loovas töös oma armastatud kodumaa hüvanguks.

Kommunistlik partei tuleb oma XX kongressile ühtsena ja monoliitsena, olles tihedalt koondunud oma Keskkomitee ümber, ümbritsetuna rahva piiritust usaldusest ja armastusest. Partei ja rahva suur ühtsus — see on meie kõigi võitude alus, sotsialistliku riigi jõu ja võitmatuse elustav allikas.

Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini lipu all, kommunistliku partei juhtimisel sammub nõukogude rahvas kindlalt edasi kommunismi võidule.

A. Šiškov

Raamatute levitamise hoogtöökuu üritusi

Vabariigi raamatukaubanduse töötajad organiseerivad innukalt mitmesuguseid üritusi kirjanduse laialdaseks tutvustamiseks lugejaskonnale. Paljudes rajoonides on juba hulgaliselt läbi viidud kirjandusõhtuid ja raamatute rändmüüke. Nii organiseeriti Võrus raamatukaupluse nr. 7 ja rajooni raamatukogu töötajate poolt kirjandusõhtu, kus toimus S. Mstislavski teose „Künnivares, kevadine lind" arutelu. Kirjandusõhtust võttis osa ligi 200 lugejat.

Kaks kirjandusõhtut on korraldanud Valga raamatukaupluse nr. 8 juhataja S. Kosemets. Neist ühe Tsirgulinna 7-kl. koolis, millest võtsid osa samuti ligi 200 töötajat Sangaste Tellisetehasest, Stalini-nimelisest kolhoosist ja koolist. Kirjandusõhtul võeti elavalt sõna seniilmunud kirjanduse kohta ja avaldati arvamusi ning ettepanekuid müügiloleva sortimendi rikastamiseks populaarteadusliku kirjandusega. Kooli raamatukoguhoidja märkis, et liiga vähe kirjutavad kaasaegsed noorsookirjanikud raamatuid koolieelistele tütarlastele.

Teine kirjandusõhtu oli Puka rahvamajas, kus toimus ettekanne Juhan Liivi loomingust ja kanti ette katkendeid J. Liivi teostest.

Ulatuslik on edaspidi läbiviidavate ürituste plaan. Lähemail päevil korraldatakse kirjandusõhtu Elva rajooni Rõngu MTJ-s. 18. detsembril korraldatakse Haapsalu raamatukauplus kirjandusõhtud Piirsalus ja Taeblas ning 25 detsembril Jalukses ja Ridalas. Samasuguste ürituste korraldamine on ettevalmistamisel Kilingi-Nõmme, Pärnu, Paide, Tapa jt. rajoonides.

Samal ajal laiendavad raamatukauplused pidevalt ühiskondlike raamatulevitajate võrku ja raamatute rändmüüke. Raamatulevitajate hulk on kasvanud vabariigis kiiresti ja ulatub juba ligi 950-le. Raamatulevitajad jagavad kaastöötajaile kirjanduse tutvustamise nimekirju ja toimetavad kauplustest tellitud raamatud töökohtadele.

Lugejaskonnale pakutava valiku rikastamiseks toimub praegu Raamatute Baasi ladudes pingerikas töö kirjanduse laialisaatmisel. Neil päevil saabus raamatukauplustesse kauaoodatud „Valimik eesti vanasõnu". Väljastamisel on täiendavad kogused kõikidest 1956. aastaks trükitud kalendriliikidest, samuti ka ameerika kirjaniku T. Dreiseri romaani „Ameerika tragöödia" I köide ja M. Cervantese „Don Quijote La Manchast" I köide, mis tulevad müügile komplektsetena koos II köitega tuleval nädalal.

E. LUND.
Raamatukaubanduse Valitsuse kaubandusosakonna juhataja

Kirjanik kohtus lugejatega

Nädalavahetusel külastas Viljandit kirjanik Mart Raud. Pühapäeval toimus kirjandusõhtu Kõpu rahvamajas, kus M. Raud kõneles mitmesugustest kirjanduslikest küsimustest. Elavalt võeti vastu kirjaniku uus jutustus „Tuulejahvataja", mille ta kokkutulnutele ette luges.

Omaloomingulisi proosapalu ja luuletusi esitasid Kõpu kolhoositalurahvale ajalehe „Tee Kommunismile" kirjandusringi liikmed J. Selg, A. Ohtla ja A. Põldaru.

Esmaspäeval andis M. Raud Viljandi noortele autoritele konsultatsiooni. Õhtul toimus toimetuses kirjandusringi koosolek, kus kirjanik samuti esines.

K. Raave

NSVL Nõukogude Heliloojate Liidu II kongressi eel

Leningradi heliloojate loomingulisel aruandluselt

Nõukogude heliloojate II kongressi eel, mis plaani kohaselt toimub Moskvas 1956. aasta kevadel, korraldatakse igas liiduvabariigis heliloomingu pleenumid, kus heliloojad annavad aru pärast I kongressi, 7 aasta jooksul tehtud tööst. Mul oli juhus viibida Leningradi heliloojate pleenumil, mis toimus 23. novembrist kuni 2. detsembrini s. a. Kuulsime umbes 150 teost 70 heliloojalt, sealhulgas paljugi huvitavat.

Eriti märkimisväärseks osutus Kirovinim. Ooperi- ja Balletiteatris etendunud V. Solovjov-Sedoi uus ballett „Tarass Bulba" (I. Kaplani libreto Gogoli järgi, ballettmeister B. Fenster). Kui seni tundsime V. Solovjov-Sedoid peamiselt lüüriliste laulude ja operettide autorina, siis nüüd võib rääkida temast kui meistrist ka suurvormi — balleti alal. Balleti suurepärane lavastus ja koreograafia, toredad dekoratsioonid — kõik see aitas kaasa Solovjov-Sedoi muusika vooruste väljatoomisel.

Neljast sümfooniast, mida pleenumil kuulsime, osutusid huvitavamateks kaks: L. Hodža-Einatovi programmiline sümfoonia ja noore helilooja I. Švartsi sümfoonia. Hodža-Einatovi sümfoonia valmis 1954. aastal ja oli seega autori luigelauluks (teatavasti suri helilooja möödunud aasta oktoobris). Sümfoonia sisuks on episood armeenia rahva ajaloolisest vabadusvõitlusest, ta haarab oma monumentaalsuse, rahvusliku omapära ja koloriidiga.

Noor helilooja Isaak Švarts lõpetas alles hiljuti Leningradi konservatooriumi dots. O. Jevlahhovi kompositsiooniklassi ja sümfoonia on tema esimeseks suuremõõtmeliseks heliteoseks. Võisime veenduda, et noor autor oli keeruka ülesandega hästi toime tulnud. Sümfoonias on helilooja loomingulisel töödelnud ukraina ja vene rahvaviise, selle muusikast otse hoovab aktiivsust, tahtejõudu, kõike seda, mis on iseloomustav tänapäeva nõukogude muusikale.

Pleenumil esitati kaks instrumentaalkontserti: B. Kljuzneri viiulikontsert ja A. Manevitši klarnetikontsert. Mulle isiklikult meeldis rohkem viiulikontsert, mille virtuooslikult esitas Mihhail Vaiman. Selle sisuka, väga jõulise teose helikeel sarnanes mõnevõrra Hatšaturjani kuulsale viiulikontserdile.

Sümfoonilistest miniatuuridest paistsid eriti silma noore naisheliloija Galina Ustvolskaja „Laste süit", mis oli kirjutatud väga värskelt ja leidlikult, ning Orest Jevlahhovi balletisüit „Pajupuu oksake". Balleti lavastab tuleval aastal Leningradi Väike Ooperiteater.

Leningradi heliloojad on saavutanud häid tulemusi romansis. Ühel kammermuusikakontserdil esitati tervenisti kolm vokaaltsüklit: V. Vološinovi tsükkel „Armastuse sõnad" (N. Gribatšovi sõnadele), A Životovi tsükkel „Kevade" (A. Prokofjevi, S. Štšipatšovi ja M. Issakovski luuletustele) ning G. Sviridovi tsükkel šoti luuletaja Burnsi luuletustele (S. Maršaki suurepärases tõlkes). See oli üks huvitavamaid kontserte, seda enam, et kõik kolm tsüklit olid stiililt erinevad ning mõjusid väga värskelt. Kui V. Vološinovi tsükkel oli rohkem akadeemilist laadi, siis A. Životovi helikeel oli lähedane vene külalaulude intonatsioonidele. G. Sviridov aga lõi rea huvitavaid realistlikke pilte šoti rahva elust ning teose muusikaliste kujundite põhjal võib antud juhul kõnelda Mussorgski omapärase romansiloomingu traditsioonide loomingulisest edasiarendamisest. Autoritel oli suur menu, eriti G. Sviridovil.

Pleenumi ajal näidati Väikeses Ooperiteatris I. Dzeržinski uut ooperit „Kaugel Moskvast" (L. Dzeržinski libreto Ažajevi romaani järgi). I. Dzeržinski pole aga, hoolimata järjekindlast tööst ooperi alal, kahjuks saavutanud sellist taset, nagu oma esikooperiga „Vaikne Don". „Kaugel Moskvast", kus mõnigi stseen mõjus hästi, oli palju nõrku kohti: ooperi dramaturgiline ülesehitus on kahvatu, koorid, mis peaksid iseloomustama elavat rahvast, on enamikus passiivsed, ansamblid peaaegu üldse puuduvad jne.

Estraadimuusika kontserdil, mis toimus rahvast tulvil Kirovi-nim. Kultuuripalees, saavutasid erilist menu V. Solovjov-Sedoi, G. Nossovi ja D. Pritskeri laulud.

Loomulikult on võimatu peatuda kõigel kuuldul.

Pleenum oli organisatsioonilisest küljest laitmatult korraldatud. Mulle isiklikult olid need muljeterohked päevad väga õpetlikud. Meil, Nõukogude Eesti heliloojatel, seisavad ju ees samasugused loomingulised aruanded. Pingutagem siis kõik jõud selleks, et see hästi korda läheks.

E. Kapp,
EN Heliloojate Liidu esimees

Pleenum muusikateaduse küsimustes Tbilisis

10. detsembril algas Tbilisis NSVL Nõukogude Heliloojate Liidu muusikakriitika komisjoni V pleenum, mis on pühendatud Gruusia NSV, Armeenia NSV ja Aserbaidžani NSV muusikateaduse küsimustele.

Pleenumi avas Gruusia Nõukogude Heliloojate Liidu esimees A. Balantšivadze, sissejuhatava kõnega esines NSVL Nõukogude Heliloojate Liidu sekretär G. Hubov. Pleenumil kuulati mitut ettekannet Taga-Kaukaasia vabariikide muusikakriitika arendamisest, mida esitasid A. Tsulukidze (Gruusia), A. Badalbeili (Aserbaidžan), N. Arutjunjan, A. Barasamjan ja J. Gilina (Armeenia). Muusikapärandi küsimusi käsitlesid Š. Aslanišvili (Gruusia) ja G. Tigranov (Armeenia), muusikalise folkloori probleeme — R. Atanjan (Armeenia), G. Tšikvadze (Gruusia), K. Kassimov ja M. Izmailov (Aserbaidžan). Mitmetel Taga-Kaukaasia vabariikide muusikateaduse üldistel probleemidel peatusid muusikateadlased D. Žitomirski (Moskva) ja S. Ginsburg (Leningrad).

Pleenumist võtavad osa ka muusikateadlased ja heliloojad teistest vennasvabariikidest, Eesti NSV-st — muusikateadlased O. Tuisk, H. Tõnson ja H. Aumere ning folklorist U. Kolk

KOHTUMISI LÄTIMAAL

See on reportaaž sellest, mida nägid ja kuulsid ja panid tallele eesti kirjanik, ajakirjanik ja allakirjutanu oma naabrite, läti sõprade juures.

Õhtuses Riias

Päevane Riia jääb meelde oma krüsanteemidega, õhtune neoontuledega. Me leiame üksmeelselt, et Riia on tõeline suurlinn. Kolame esimene õhtu lihtsalt, eesmärgita, mõnuga. Käime kauplustes, vaatame vitriine, kuulutustulpasid, raamatukioskeid, vahime maju ja imestame, et ükski pole värvitud mürkroheliseks, lillaks, punaseks või apelsinivärvi. Et kesklinnas ei kohta huligaanitsevaid jõnglasi, ripnevate paberossidega suus. Meile meeldib siin mööbel, uhke kaubamaja, „Laima" vabriku kompvekid ja et linn on puhas, väga puhas ja korras.

Ostame kaubamajast kingitused kodustele ja kassas raha makstes meenub mulle järsku Tallinnas äsjaavatud kingituste kauplus. Kui ma kord ühele noorele sõbrale soovitasin sealt kingitust valida, ütles see vihaselt roosasid ja helesiniseid lehve põrnitsedes:

„Tahate, et ma igaveseks kaotaksin oma tütarlapse armastuse?"

Päikeseranniku miljonärid

Mis meile näidatakse viiekordses miljonärkolhoosis Zvejnieks?

Eelkõige peab ütlema, et sel päeval on haruldane sügisilm. Ja me tunneme rõõmu soojast päikesest, laisast hallist merest, kõrgest selgest taevast ja haljast männimetsast kahel pool nooljat maanteed. See on hea päeva ilus algus.

Kalureid liigub maal vähe, niisuguse pilvisilmaga ollakse ju merel. Me läheme sadamasse ning esitleme end: Kirjanik, Ajakirjanik ja allakirjutanu.

Ütleme, kust tuleme ja mida tahame: kirjutada oma naabrite elust ja tööst.

Suur merekaru, nagu pildiraamatus neid nähtud on, milts uljalt ühe kõrva peal, raputab järgemööda kõigi kätt.

„Tere naabrirahvas Igauniast."

See on Rudolf Kunsberg. Meil on tegu Zvejnieksi kalurikolhoosi sadamakapteniga, tema tillukeses kuumaksköetud residentsis otse mere kalda peal.

Tore kapten. Tunneb Eestit. On poisikesena Tartu tänavail Tõnissoni „Postimeest" müünud. Ta meenutab Toome varemeid, Jaani kiriku rajooni, kus ta elanud, ning pärib sekka, kas see või teine talle tuttav tänav on veel alles. Ja see ilus valge ülikool?

Me avame oma puhtad, uued bloknoodid, sest me tahame palju teada ja palju kirja panna:

Kirjanik: Kui palju teie kolhoosi reakalur keskmiselt teenib?

Kapten: 1400 rubla. On aga teeninud kevadpüügi ajal kuni 22 000 rubla kuus.

Kirjanik: Kirjanik võib kadestada... Ja mis nad selle rahaga teevad?

Kapten: Kuidas kes. Mõni ehitab maja, teine ostab auto, kolmas viib puhvetisse.

Kirjanik: Kas paljudel on oma isiklik auto?

Kapten: Paljudel. Kokku umbes 30 „Moskvitši", neli „Pobedat", üle kuuekümne mootorratta. Masinaid oleks ehk veelgi rohkem... kui neid otsa ei saaks.

Meie:?

Kapten: Need Zvejnieksi kalurite „Moskvitšid" armastavad mõnikord raskuspunkti vahetada.

Ajakirjanik: See tähendab?

LILLI PROMET

Kapten: See tähendab, et rattad on taeva poole.

(Ajakirjanik seda üles ei märgi.)

Allakirjutanu: Kas teil on mõnda noort tublit naiskalurit, kah autoomanikku?

Kapten: On olemas niisugune rikas pruut. Ruta Akberg, II brigaadi kalur. Teenib kõvasti. Tal on auto ja mootorratas. Kui merel ei ole, siis kihutab ringi, nii et juuksed lendavad.

Ajakirjanik: Pagana pihta! On ta ilus?

Kapten (hämmastunult): Kõik noored naised on ilusad.

(Kaptenil on õigus.)

Ajakirjanik: Kas teie ei räägiks meile nüüd midagi põnevat, midagi intrigeerivat, merehäda juhtumitest, või...

Ajakirjanik keerab uue blokilehe ette ja jääb, pliiats stardivalmis, ootama. Kapten sügab murelikult lõuga ja hakkab meelde tuletama.

„On üks lugu," ütleb ta viimaks, „mu sõbra Martin Laudurgiga. Kord läks ta kaugesõidule ja võttis maalt laeva kaasa mitu kasti viina. Selleks ajaks, kui laev põhja läks, oli Martin täis kui pukk. Ta ujus lauldes ja lillutades ulgumerel ühel lauatükil, igas taskus külmaroni ning pääses nõndamoodi nohuta."

Ajakirjanik: See oli?

Kapten: 1929. aastal.

Üldine pettumus. Esiteks pole juhtum kaasaegne, teiseks on ta ideetu.

„On teil veel midagi... mm... huvitavat?" küsib Ajakirjanik märksa tagasihoidlikumalt.

„Ei tea nii järsku ütelda, aga ma võin teile näidata, mis meil on. Ehk leiate ise midagi, mis on huvitav."

Kapten paneb salli kaela ja me läheme hanereas ta järel piki sadamakaid. Lõhnab kala, mere, adru ja tõrva järele. Hingame sügavalt ja pidulikult, nagu mingi tähtsa eel. Siin on kõik ligiläheduses ja meie ees lahti: kalakülmutus- ja võrgukuivatushoone, uute tööpinkidega mehaanika- ja puutöökoda, sepipada, kolhoosiautode garaažid. Kõik uus, tugev ja peamine — korras.

Me läheme kapteni järel kalurikolhoosi poole. On novembrikuu viimaseid kuupäevi, alles eile panid Nõmme noisid suusad alla, siin aga teeäärses kraavimättais, mis ime! õilmitsevad kuldkollased võililled. Ega siis asjata pole selle koha nimeks Saulkrast — päikeserannik.

Uus kalurküla on Adije jõe kaldal. Teisel pool jõge mängib poisike klarnetil. Üle vee kajavad imepuhtad helid, lihtne rahvaviisike.

„Tuleval aastal mängib ta juba selles saalis," näitab kapten kolmekordsele hoonele, kus käib sisetöö. Me seisame kalurikolhoosi klubi ees.

Niisugune suur?

Siin saab varsti valmis saal seitsmesaja kohaga, hotellike kõigi mugavustega, suur võimla, duširuumd, kolhoosikontor, igasuguste ringide toad ja näitlejate garderoobid.

Kommentaare pole vist vaja.

„Kas tahate näha ka uut kalurküla?"

Muidugi tahame. See paistab juba siia, jõekaldale ära — rida äsja valminud ja valmitoad individuaalelamuid. Kuid missugused elamud! Elamu ja elamu vahel on vahe. Need siin, reakalurite omad, kujutavad eelkõige inimese kodu. Tõelist kodu, ilusat, mida igaüks ihkab. Kolm suurt tuba, talveveranda, esik, tuulekoda, panipaigad, seinakapid. Valge kahhel vannitoas ja köögis, sooja ja külma vee ilusad nikkelkraanid. Aknad moodsad, laiusesse, ristraamistikuta.

Ei tea, kas puhtus ja korraarmastus on lätlaste rahvuslik omapära, aga imelikul kombel ei näe me ühegi pooleli oleva maja juures vedelemas prügi, saepuru, ehitusmaterjale, ainult noored viljapuuaiad kasvasid ümberringi.

„Ahoi! Janis, tule alla!" hüüab meie kapten ühele garaaži katusel istuvale kalurile. Mees ronib alla ja teretab. Kapten arvab, et meid peaks selline mees nagu Janis Martinson huvitama, kuna ta üksipäini oma naise Elviiraga ehitas üles selle maja ja kõrvalhooned.

„Janis, kuule. Aga miks sa garaažile nõnda suure ukse tegid?" imestab kapten.

„Aga ZIM ei mahu ju väiksemast sisse," vastab Janis asjalikult.

Õnnelik kolhoos — kaunis maastik, jõgi, meri, metsad ümberringi, ilusad hubased majad ja igati igas mõttes rikkad inimesed!

Ela hästi, Päikeserannik, ja su miljonärid!

Kala

on Riia kaupluses palju. Suurt, väikest, odavat, kallist, soolatud, suitsutatud ja värsket. Rääkides eespool kaluritest, ei saa ju unustada kala. Meid paelus ühe kaupluse akvaariumis elus kalasupp, kus kalakesed sabaga lupsu lõid mulle lasksid, uime liigutasid ja kuidas müüja siputava saagi kaaludele pani.

Kunagi kavatseti meilgi taolist kalabasseini asutada, aga siis selgus, et sei-

August Kitzbergi 100. sünniaastapäevast

29. detsembril möödub 100 aastat väljapaistva eesti näitekirjaniku August Kitzbergi sünnist. Jutuajamisel ETA korrespondendiga ütles A. Kitzbergi juubeli tähistamise komisjoni esimees Paul Rummo.

Vabariigi avalikkus valmistub laiaulatuslikult märkima seda tähtpäeva. Eesti Riiklik Kirjastus annab välja A. Kitzbergi teoste kaheköitelise kogu. Uustrükis ilmuvad peaaegu kõik draamameistri näidendid, suur valik jutustusi ja memuaarikatkendeid. Ettevalmistamisel on Kitzbergi näidenditekogu vene keeles.

Aktiivselt valmistuvad juubelitähtpäevaks meie teatrid. RAT „Estonias" tuleb lavale Lydia Austeri ballett „Tiina", mis on kirjutatud Kitzbergi parima draama „Libahunt" motiividel. „Vanemuises" toimub näidendi „Laurits" esietendus. V. Kingissepa nimeline Tallinna Riiklik Draamateater valmistab ette komöödia „Püve talus" uuslavastust. Juubelipäevil etendatakse ka repertuaaris olevaid Kitzbergi teoseid — „Libahunt", „Punga Mart ja Uba Kaarel" ja „Kauka jumal".

Ulatuslikke näitusi A. Kitzbergi elust ja loomingust korraldavad Riiklik Avalik Raamatukogu, Riiklik Kirjandusmuuseum, Teatri- ja Muusikamuuseum ning Tallinna Keskraamatukogu.

Koolides, kultuurimajades ja raamatukogudes toimuvad juubeliaktused.

Kirjaniku viimases elukohas, Tartus Kevade tänavas, seatakse üles mälestustahvel, Tartu Toomemäele paigutatakse A. Kitzbergi büst.

Suurt huvi August Kitzbergi loomingu vastu tuntakse ka väljaspool Eestit. Juubeli puhul on eesti kirjanikelt ja kirjandusteadlastelt tellitud hulk artikleid keskajakirjanduse ja välismaa ajakirjade jaoks. (ETA)

MÕNE REAGA

11. detsembril andsid oma järjekordse kontserdi Leningradis Glinkanim. Kontserdisaalis Eesti NSV teenelised kunstnikud A. Klas ja B. Lukk. Klaveriduo esitas Mozarti sonaadi ja variatsioonid, Saint-Saensi variatsioonid, M. Falla «Hispaania süidi», Raveli «La valse» ja Šostakovitši «Kontsertiino».

*

16. detsembril toimub Tallinna kunstnike üldkoosolek, kus arutatakse küsimusi, mis on seotud Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 40-ndale aastapäevale pühendatud üleliidulise näituse ja selle eelse vabariikliku näituse ettevalmistamisega. Ettekandega esineb EN Kunstnike Liidu sekretär A. Peek.

*

10. dets. toimus TPI-s loeng-kontsert teemal «Eesti rahvalaul». Kontsertosas esines Eesti Raadio segakoor L. Verlini juhatusel. Solistina olid kaastegevad E. Karjus, A. Vaht, E. Lani, K. Tennosaar, E. Tordik, klaveril T. Koha.

Ettekandega esines TPI naiskoori juht Alma Tamm.

*

Noorte kultuurse käitumise ja tervete eluviiside eest võitlemiseks hakkas Tallinna linna komsomoliorganisatsioon välja andma satiirilist seinalehte «Herilane». Seinaleht ilmub kaks korda kuus ja see on üles seatud Tallinnas Viru tänaval.

Skeemide ja väärhinnangute vastu Ed. Vilde loomingu analüüsis

Eesti Riikliku Kirjastuse väljaandel on viimaste aastate jooksul ulatuslikult ilmunud Eduard Vilde loomingut. Lugejate raamaturiiulell kirendavad valge-punasevöödilise seljaga köited: «Jutustused» I, II, III, IV, romaanid «Külmale maale», «Raudsed käed», ajalooline triloogia ja nüüd lisandus neile «Mäeküla piimamees».

Väärtuslikul väljaandel on ka vigu. Vaatleme «Jutustusi» I, II, III ja IV. Neljas köites on püütud lugejale kättesaadavaks teha Vilde jututoodangu paremik. Kuid valimiku koostamisel kodanlusaegse «Kogutud teoste» alusel on köidetest millegipärast välja jäetud terve rida ideelis-kunstiliselt häid jutustusi, nagu ««Linda» aktsiad» (esimesi teoseid eesti kirjanduses, milles paljastatakse noore Eesti kodanluse korruptsiooni, mida sooritati rahvusluse maski all), «Töömehe tütar», «Punane mulk», «Paula pulm» jt., mis oleksid lisanud uusi jooni Vilde portreele. Sealjuures on valimikku sisse võetud liiga palju korduva süžeega kosimisloolisi jutte.

Väljaannete lõppu paigutatud bibliograafiline andmestik on E. Elisto teene. Saame hea ülevaate Ed. Vilde jutustuste ja romaanide ilmumisaastatest ja -kohtadest pikkade perioodide vältel. Selle osa miinuseks on ainult see, et pole näidatud, millistesse võõrkeeltesse on tõlgitud Vilde teoseid. Lugejal oleks olnud huvitav teada, et neid on omal ajal ilmunud saksa, soome, prantsuse, läti, vene jt. keeltes. Nii ilmus Vilde jutustus «Pelu käsiraha» vene keeles juba 1897 a. Peterburi teaduslikus, kirjanduslik-poliitilises ajakirjas «Novoe Slovo», mille juhtivateks jõududeks olid V. Veressajev, M. Gorki, V. Nemirovitš-Dantšenko jt.

Eesti Riikliku Kirjastuse Vilde-väljaannetele on kirjutanud kõik järelsõnad Tartu Riikliku Ülikooli eesti kirjanduse kateedri dotsent J. Käosaar. Kahju, et järelsõnadeta saadeti müügile «Jutustuste» neli köidet (kui mitte arvestada nappi eessõna I köitele). Kahju on seda suurem, et Vilde jutustustele ja eriti ta varasema loomingujärgu jutustustele pole tänapäevani antud uut hinnangut. Kodanliku aja subjektiivselt esteeditsev kriitika aga ignoreeris Vilde jutupärandit, ja neid kontseptsioone on veelgi käibel. Kui klassik ise valmistas trükiks ette oma loomingut «Kogutud teoste» (1923—1935) jaoks, ei jätnud ta ühtegi vihikut ilma eessõnata. Nüüd unustati terve köidete seeria.

J. Käosaare järelsõnades jätkatakse meie nõukogude kirjandusteaduse vastutusrikast tööd — Vilde loomingu marksistlikku lahtimõtestamist ja kommenteerimist. Eriti väärivad esiletõstmist J. Käosaare järelsõnad ajaloolise triloogia teostele («Mahtra sõda», «Kui Anija mehed Tallinnas käisid», «Prohvet Maltsvet»), mis kujutavad endast ulatuslikke uurimusi. Vilde uurimise ajaloos on esmakordselt alles J. Käosaare poolt nii laiahaardeliselt analüüsitud triloogia sotsiaalset probleemistikku (kuid ainult sotsiaalset probleemistikku). Kõigis ta järelsõnades peegeldub see uus, mida nõukogude kirjandusteadus on klassiku pärandis avastanud. Meie lugejad õpivad Vildet ta järelsõnade kaudu tundma kui kapitalistliku korra kirglikku süüdistajat, ameerika imperialismi ja saksa fašismi paljastajat, eesti kodanluse kardetud kriitikut, kui 1905.—1907. a. revolutsiooni sõdurit. Samuti võivad nad tutvuda Vilde maailmavaatelise arenguga, kirjaniku pilkelehe «Kaak» võitluseesmärkidega jm. Kodanlikul ajal ei avaldatud täit tõde Vildest. Teda tutvustati lugejaskonnale peamiselt ainult saksa mõisnike vaenlasena ja populaarse realistliku kirjanikuna, kes rajas eesti kriitilise realismi.

J. Käosaare järelsõnades peegeldub aga ka meie nõukogude kirjandusteaduse mahajäämus Ed. Vilde loomingu uurimisel. Siiamaani on ikka veel kirjaniku mitmed-mitmed loominguperioodid hindamata. Nõukogude avalikkus ei tea veel kõiki Vilde kirjanduslik-ajaloolisi teeneid, seda, et ta oli üks eesti kutselise teatri rajajaid, eesti teatrikriitika loojaid, esimesi kirjanduskriitikuid. Uurimata on Vilde epistolaarne pärand, tema viimaste loominguaastate publitsistika, tema materialistlikud esteetilised vaated, mis kõik kokku heidaksid uut heledat valgust Vilde monumentaalsele kujule kui uuema eesti kirjanduse isale. Veel siiamaani pole kõik selge Vilde maailmavaate ja loomingumeetodi küsimuses. Ühes järelsõnas nimetab J. Käosaar teda kriitiliseks realistiks, teises järelsõnas juba suureks proletaarseks kirjanikuks, ja nii pole imestada, kui kolmandas järelsõnas saame teada, et ta oli hoopis sotsialistlik realist. Paljudele teostele ja kirjanduslikele kujudele antud hinnangud on veel ühekülgsed või väärad. Eriti ei saa rahule jääda J. Käosaare poolt 1952. a. kirjutatud eessõnaga Vilde väljaannete esimesele köitele. See oleks pidanud olema haarav sissejuhatus klassiku kõigisse loomingu probleemidesse, kuid saime lühikese entsüklopeedilise teatmestiku tema elu ja teoste kohta. Eessõnas puudusid üldistused sellest, mida Vilde on andnud eesti kirjandusele.

Eesti Riikliku Kirjastuse väljaannete järelsõnades, kus analüüsitakse Vilde loomingut, tuleb kinni naelutada üks tendents — skeemide kasutamine ja sotsiologiseerimine. Kui vaatame kas või J. Käosaare järelsõna Ed. Vilde romaanidele «Külmale maale» ja «Raudsed käed», siis ajaloolise tausta joonistamisel kallatakse küllusesarvest purukuivi fakte: rahvaloenduse andmeid, kui palju oli 1881. a. (juba viisteist aastat enne «Külmale maale» kirjutamist) Eestis kehvikuid, vabadikke, moonakaid, taluteenijaid, tuuakse tsitaate ajalehtedest ja raamatutest, näiteid raudteede ehitamisest eriliinidel, väljavõtteid Võrumaa maatameeste kollektiivpalvekirjadest, üksikasjalisi andmeid Narva Kreenholmist, värtnate arvust vabrikus, tööliste elust koridorisüsteemiga majades, laste ja naiste ekspluateerimisest ligikaudsel ajaloolisel etapil, antakse poliitökonoomilisi teadmisi jne., ning Vilde romaane vaadeldakse kui illustratsioone ajaloole, kui ajaloo abimaterjale. Vilde teoste elamuslik-kunstiline sisu surutakse sotsioloogilistesse skeemidesse. J. Käosaar tarvitab rohkesti ühiskonnateaduslikke ajaloolisi kategooriaid ja termineid, ning Vilde kunstilistel ideedel pole enam nende vahel hingamisruumi. Kirjaniku poeetiline elamus, mille kuuma hoovust tunned romaani lugedes igas lauses, sureb välja. Sotsiologiseerimist esineb ka ajaloolise triloogia järelsõnades, eriti aga «Prohvet Maltsveti» järelsõnas. Kunstilise külje vaatlus on nendes jäänud nõrkadeks katseteks. Sellise käsitluse puhul on kirjandus kui tegelikkuse emotsionaalse tunnetamise vahend, kaotanud oma iseseisva spetsiifika, tal ei ole seost esteetikas vaadeldava ilumõistega, ta on ühte sulanud sotsioloogiaga. Vilde kangelaste Väljaotsa Jaani, Villem Luige ja paljude teiste tegelaste vaatlemisel tehakse peaasjalikult kindlaks nende sotsioloogiline ekvivalent, millise klassi esindajad nad on, ja Vilde sotsiaalsed ideed hakkavad nendest kujudest silma nagu seinale löödud matid enne krohvimist. Vilde kangelased, keda lugeja näeb fantaasias ja erutub nende saatusest, muutuvad kirjandusteadlase sule all ühekülgseteks ja hallideks. Seda sellepärast, et vähe tuuakse esile nende inimlikke jooni, nende isikupärast nägu, nende inimkannatustes ja -rõõmudes tukslevat südant. Unustatakse, et kui puudub kirjanduskangelaste individuaalne inimlik karakteristika, lakkab nende tüüpilisus, nende sotsiaalne olemus eksisteerimast. Vähe on sellest, kui tarvitatakse kangelaste vaatlemisel oskussõnu, nagu teema, süžee, karakteri psühholoogiline areng, stseen, pilt jne. Need kirjandusteaduse oskussõnad muutuvad analüüsis traatvõrestikuks, nende vahelt ei kerki üles kunsti objekti — inimest. Sotsiologiseerimise tendentsi ei esine mitte ainult J. Käosaare järelsõnades, vaid ka meie teiste kirjandusteadlaste käsitlustes (seda esineb ka Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi poolt 1953. a. väljaantud «Eesti kirjanduse ajaloo» õpikutes), ja mitte ainult meie vabariigis. See mõisteti ka hukka möödunud aastal Moskvas toimunud Maailmakirjanduse Instituudi nõupidamisel, kus arutati Maksim Gorki loominguprobleeme (vt. artikkel «Literaturnaja Gazetas» nr. 47, 1954. a., «A. M. Gorki loomingu uurimise küsimusi»).

Sotsiologiseerijate viga on peamiselt see, et klassikalisi kirjandusteoseid, mille tegevus toimub mineviku ühiskonnas, vaadeldakse ainult kolmest aspektist: kodanlus, proletariaat, revolutsioon. Häda teostele, kui nad ei lähe raami ega vasta kriitiku piiratud arusaamistele. Üheks niisuguseks «kannatada saanud» teoseks on «Mäeküla piimamees», mida meie vabariigi mõned kriitikud nimetavad Vilde loominguliseks languseks.

Romaanis tõstab Vilde valgustava laterna 1890. aastate alguse eesti ühiskonna kohale ja näitab elusööri Mäeküla mõisas. Mida me näeme?

Vaesel kandimehel Tõnu Prillupil oli «kunturis» jutuajamine oma mõisnikuga, kes oli hakanud silma heitma ta noorele naisele. Vanapoisist mõisnik lubab mehele heade rahategemisvõimalustega piimamehe-ameti, kui ta naine hakkab hilisõhtul mõisa lippama... Eesti talupoeg tahab rikastuda ja on alatu naisekaubaga kohe nõus. Ta eeskujuks saab Kuru Jaan, kes «oli üheksa aastat piimamees ja akkab nüüd mõisnikuks». Mõte, et ta võib samuti rikkaks saada, muudab sedamaid Tõnu hingeelu. See muidu tossike talupoeg leiab, et tema aja tingimustes on rahaga suured võimalused nii maal kui linnas. Vilde kunstiliseks ideeks on näidata Prillupi kaudu üht autut teed, kuidas vaesest talupojast võib tekkida rikas eesti kodanlane, seda protsessi inimese teadvuses, kuidas sinna asub uue klassi ideoloogia. Juba valitseb Tõnu hinges rahavõim ja eraomandusiha, talle ei tähenda midagi naise tunded ja au. Kuid Vilde kui kriitiline realist segab vahele, ta ei lase rahahullu talupoja lõplikke ideaale teostuda. Raha pole siiski kõikvõimas, on olemas veel muid väärtusi elus. Tõnu hakkab mõisniku vastu armukadedust tundma ja tunnistab endale pärast naisemüümist: «Ma olin siga... Ma olin suur siga.» Vilde lõpetab Prillupi hingepiinad ta surmaga: ühel selgel talveööl, mil tähti siras taevas ja oli nii vaikne, et lumi jalaste all otse kisendas, tõi hobune koduõue reel surnukskülmanud piimamehe...

Vilde kujutab teist lepinguosalist Mäeküla mõisnikku Kremerit mandununa. Ekspluateerijana hoiab ta kinni oma positsioonist. Mõisnik näeb, et tal «maakerast veel osake päriseks on» ja et tal «veel nõuda ja käskida on...» Mõisahärra on astunud kapitalistlikesse rahasuhetesse. Mis puutub armuloosse oma endise kandimehe naisega, ta «südametunnistus» on korras. Kremer peab ennast pealegi aumeheks, kuna Mari eest on antud Prillupile kasumeid. Klassiku kriitika feodaalse aadli jäänustele on terav.

Prillupi noore naise Mari taga ei seisa suurt sotsiaalset üldistust. Kas ta on «mõistatuslik ja vastuoksuslik», käitumisviisilt «häbiväärne» nagu halvustavalt vaatleb teda J. Käosaar oma järelsõnas? Vanaemade-moraalist lähtudes peaksime näppu viibutades Mari tõesti hukka mõistma kui ebavooruslikku naise, et ta läks mõisa «liiderdama». Kuid analüüsigem seda kuju. Mari tuli Ruisult Kruusimäele kohusetundest õe laste vastu («... tal jo Leenu lapsed»). Mari läks mõisa lõppude lõpuks Prillupi pealekäimiste survel, ka kohusetundest. Maril on aga kõige selle juures eneseväärtuse-tunnet («... ma oskan aiva enesest lugu pidada»), ta on määritud, kuid ta igatseb tõelist puhast armastust (ta õrn vahekord Kohveti Juhaniga). Vaatamata räpase äritehingu täitmisele jääbki Mari rikkumatuks ja puhtaks. Kadrisanditama jooksis ta pärast Prillupi surma sellepärast, et ta polnud leinaja. Mari ei armastanud Prillupit, nüüd oli ta vaba ka Kremerist. Ta võib hoopis linna minna.

Kahekümneaastasel naisel on huvitav ja kordumatult individuaalne karakter: naiivselt vallatu ja elurõõmus, asetab enda ette korraga mitu läbiloetud raamatut ja sirvib neid, mängib lastega kurni ja veesõda. Nende joonte tõttu nimetab J. Käosaar teda «lausa ebanormaalseks», kuid ta mees Prillup, kes tunneb oma naist lähemalt, kutsub Marit lihtsalt «kolmandaks lapseks». Kui Vilde suhtub Prillupisse satiiriliselt, Kremerisse üleoleva koomikaga, siis Marisse lugupidamisega.

*

On mõistetav, miks «Mäeküla piimameest» nimetatakse Vilde loominguliseks languseks. Teose hindamisel kasutavad kriitikud skeemi. Ja see skeem ongi «trampliiniks», mis ei jäta teost üles. Kõigepealt kasutatakse skeemi, mis on «Mäeküla piimamehe» hindamisel seotud Vilde maailmavaate probleemidega.

(Järg 4. lk.)

leks peab olema merevett. Jah, mis riialastel viga — põruta elektrirongiga oma tühine kolmkümmend kilomeetrikest Jurmalasse, aga kust Tallinnas küll seda merevett võtta.

«Pobedaga» 17. sajandisse

Kui ma esimest korda käisin Läti riiklikus vabaõhumuuseumis, oli kevad.

Nüüd on novembri lõpp, soe ja kuiv nagu varasügis. Rohi haljendab, üksikud erkkollased lehed lipendavad puis ja kõik siin, selles paigas on täiesti uus ja omamoodi võrratu.

Mida tuleb mõelda vabaõhumuuseumi all, kuna ta on Nõukogude Liidus ainulaadne?

Kujutlege suurt maalilist maa-ala, loodusliku metsaga Riia lähedal, Jugla järve kaldal, kuhu on lahtise taeva alla eksponeeritud Kurzeme, Vidzeme, Zemgale ja Latgale talud, aidad, saunad, loomalaudad, suveköögid, kaevud, mesitarud, veski, kool, kirik ja kõrts. Need erakordsed eksponaadid on kuni 400 aastat vanad.

Meie ees on 1830. aastal ehitatud talu Liepaja maakonnas. Siia on ta üle toodud sada aastat hiljem. Astume peretuppa. Laua kohal ripub rauast taotud lühter. Ta on siin, teiste tarbeesemete seas õige pühapäevalik, kuna küünlaid süüdati sel hallil ajal ainult erilistel puhkudel — pulmas, ristseil, suurte pühade aegu, kuna muidu põlesid pilakutes peerud. Kõik puust esemed, kapp, voodid, toolid, järid kõnelevad läti meistrite ilumeelest ja osavatest kätest. Siin on vokk, teljed, kodukootud vaibad valged palakad sängides, puu- ja savinõud riiulitel, liigo pärg seinal. On tunne, et siit toast alles äsja, nüüdsama on inimesed välja läinud, et oleme luba küsimata astunud võõrasse majja.

Siin on veel köök, kõigi mõeldavate majatarvetega, suvetuba peretütardele ja tüdrukutele, sahver sõelade, uhmrite, käsikivi ja puust tünnidega. Pööningul aga seisab vanaperemehele enda poolt valmis pandud puusärk ning tool surnu pesemiseks ja ehtimiseks. See on rikas kulakutalu. Tuleb märkida, et selle omapärase muuseumi asutamisel seadsid läti kodanlik-natsionalistlikud ajaloolased ja etnograafid endale eesmärgiks näidata läti küla arengut vales valguses. Nad mätsisid kinni klassivõitluse ja kehviktalupoegade karmi ekspluateerimist kulakute poolt. Seepärast on muuseumi territooriumile kogutudki peamiselt ainult need mälestusmärgid, mis annavad ühekülgse — rikka ja muretu elu ettekujutuse läti maarahva olustikust minevikus.

Lähme edasi. Üle õue näeme ilusat, puusammastega aita. Ta pärineb 1767. aastast Kuldingi maakonnast ja on vabaõhumuuseumi üle toodud 1932. aastal. See on ilmekas Kuramaa arhitektuuri näidis 18. sajandist. Aida ühes otsas hoiti riideid, kangaid, kedrust ja nahku, aga ka magati kuumal suveajal. Teine aida pool oli vilja, jahu, tangude, rasva ja soolaliha panipaigaks.

Igaüks küsiks, mis need tumedad ristid seal aidauksel tähendavad? Need on ebausu märgid. Vanasti, sügiseti, pärast vilja koristamist, kui ait oli tulvil uudsevilja, korraldati peredes pidusid. Keedeti õlut, tapeti oinaid ja... üks must kukk. Vaat need ristimärgid ongi maalitud aida uksele musta kuke verega. Need pidid kaitsma täissalve tulekahju, välgu, varaste, kurja silma ja muude õnnetuste eest.

Otse Balti mere kaldalt Liepajast on siia üle toodud suitsutare, mille iga on 225 aastat. Hingake sügavamalt. Mis te tunnete? Täiesti õige, veel praegugi lõhnab siin suitsu ja kopituse järele, ehkki sellest on möödunud kaks sajandit, kui siin põrandal kivihunniku ääres merelt tulnud kalurid end tule paistel soojendasid ja oma märgi riideid kuivatasid. Puukonksude otsas rippuvad kalavõrgud, seinal mänguriist „kokle".

Aga mis kivi see tee ääres seisab, nagu tohutu õõnes kauss? Siin kustutasid mõisaorjad, rehelised, suuli õõnest vett ahmides oma janu. See oli 16. sajandil...

Nüüd oleme jõudnud erakordse 18. sajandi mälestusmärgi ette. See on pikk madal tare ja kuulus vaesele, kellelegi Valmieri nimelisele talupojale. Tare ühes otsas asetseb rehetuba, reheahju ja partega, teises elukamber. Vidzeme talupojad ihalesid oma lastele vaimuvalgust anda ning nõnda saigi sellest pikast tarest ühel hiljasügisel, kui rehi pekstud, kool. Üks esimesi rahvakoole Vidzemes.

Selle pika laua taga peeruvalgel, talvekuust paastukuuni maalisid talulapsed väikesel nelinurksel seinatahvlil tähti.

Me oleme tagasi jõudnud kiriku juurde ja ma tahaksin teie tähelepanu juhtida selle õuel, portaalist vasakul asetsevale häbipostile ja piinapingile, keskaja inkvisitsiooni süngele mälestusele.

Mille pärast küll pandi inimesi jalgupidi piinariista kammitsasse? Mõnikord ei mõistnud talupoeg parunihärrat küllalt aupaklikult teretada, vahest ei tulnud kummardus liiga sügav välja, põhjusi leidus...

Enne kui lahkume, küsib juhataja meilt, kui kaugel on Eestis vabaõhumuuseumiga. Ta olevat kuulnud, et see edenevat hästi.

See on üks imelikkudest imelikum päev, segaste tunnete virvarr. Pärast 17. sajandit demonstreeritakse meile otse VEF-i vabrikus uut raadiomudelit, väikest kui daami käekott. Selle võib õlale visata nagu fotoaparaadi ja kaasa võtta matkale, purjekale, metsa, mereranda, et poleks igav päevitada...

Oleme 20. sajandi paljunõudlikud lapsed.

Võõral territooriumil

Oma lapsepõlves mäletan sadamat nii: palju tegevuseta tolgendavat rahvast, õline vesi, igasuguseid laevu, roostetanud kered, pooleldi veest väljas. Prahti, kaste, kookuspähkli koori, mida koolilapsed käisid jahtimas. Pargastel mängis lõõtspill, kuivas värviline pesu, kokk viskas solki üle parda.

Riia sadam on praegu laevu täis, kuid vaikne, rahulik, korralik, puhas ja asjalik nagu laoruum. Kraanad liiguvad rööbastel ühest kohast teise, suruvad ragisedes oma kopad vagunitesse ja tõstavad suutäite viisi maha või laevadele sütt — nii nagu tahab ja käsib raudtöölist tema isand inimene.

Riias käib palju laevu: Hollandi „Faterland", kreeka „Leonidas", prantsuse „Capitaine Jean Fouger", saksa „Nabister", norra, taani, soome omasid.

Me olemegi soome laeva „Aino Nurmineni" pardal, kapten Esko Tallgreni kajutis.

Kapten räägib soome keeles, meie jälle omas. Aru saame üksteisest suurepäraselt. Kapten võtab riiulilt raamatu ja laseb selle ringi käia. Ta tahab meid tutvustada oma tuhande järve maaga. Lehitseme fotoalbumit. Minu kaaslased on Soomes käinud ja kapten muutub sest rõõmsaks. Räägitakse läbisegi Paavo Nurmist, Stockmanni tavaratalost, Staadioni tornist, Väinö Aaltoneni suurepärastest taideteostest. Kapten imestab, et me nii hästi tunneme tema kodumaad, kirjandust, kunsti, arhitektuuri, isegi iluduskuningannasid.

Kirjanik: Härra kapten, kas olete varem ka Riias käinud?

Jah, Kapten Tallgren käis siin 1934. aastal.

Kirjanik: Ja millised on teie muljed tänapäeva Riiast?

Härra kapten leiab kõigepealt sadama väga korras olevat, palju mehhanisme. Linn meeldib. Kaupa on ärides laialt.

Kirjanik: Mida teie, härra kapten, arvate Soome—Nõukogude Liidu kaubavahetamise suurenemisest viimasel ajal?

Härra kapten leiab, et see on „hüva", et see on mõlemapoolselt väga kasulik ja tervitatav, niisama nagu naaberlikud, sõbralikud suhted näitlejate, kultuuritegelaste ja sportlaste vahel.

Me jätame hüvasti soome territooriumi. Õhtul on härra kapten Tallgren meie külaline. Istume mugavas restoranis „Lüüra". Hämar, hubane valgus, džäss, parajal määral rahvast, maitsev õhtueine. Orkester mängib popurrii eesti rahvatantsudest. Härra kaptenile meeldib siin, ta leiab, et on tore õhtu.

Ja tantsides ta aina imestab. Imestab kõige üle: et meil mängib džäss, et meie noorus tantsib, et meil on uskumatult odav vahuviin, et meie noored armastavad, vahivad kuud ja laulavad romansse.

Ja meie, kes me ise oleme ainult naabrite külalised, käitume nii iseenesest mõistetavalt Läti NSV kodanikena, kellele on selle maa rahvas omane ning kallis, tema reputatsioon ääretult tähtis. Peab ütlema — see oli suurepärane osa ja uus tunne, mis meid rikastas ning suure sisemise rõõmuga täitis.

Kui me „Lüürast" välja tulime, sadas tihedat, suurehelbelist lund ja Riia oli muinasjutuliselt kaunis — Lätimaale saabus talv.

Riia—Tallinn

Skeemide ja väärhinnangute vastu Ed. Vilde loomingu analüüsis

(Algus 3. lk.)

«Vilde oli oportunist, menševik. II Internatsionaali tüüpiliste joontega . . . Samal ajal hakkavad ta kirjanduslikud teosed peegeldama languse, dekadentsi, reformismi vastikuid jooni. (Mille üheks näiteks on «Mäeküla piimamees»)». Need hävitavad read kuuluvad Aira Kaalule tema artiklis «Formalismi idealistlikud juured» («Looming», 1950). Tekkiski skeem.

Romaan «Mäeküla piimamees» valmis Vildel 1916. aastal Taani pealinnas Kopenhaagenis, kus ta elas 1905.—1907. a. revolutsioonist osavõtmise pärast põgenikuna. Vahepeal oli Vilde elanud veel paljudes muudes Lääne-Euroopa linnades, käinud Ameerika Ühendriikides, New Yorgis. Eesti suurel kirjanikul katkes side Venemaa revolutsioonilise liikumisega ning hiljem ta ei suutnud mõista bolševikke ega Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tähtsust. Eriti halvasti mõjusid Vildele Taanis veedetud aastad 1911—1917. Kõigele sellele vaatamata ei saa riputada monumentaalse kirjandusklassiku seljale suurte tähtedega silti: «Vilde oli oportunist, menševik, II Internatsionaali tüüpiliste joontega» ja teha teda poliitiliseks närukaelaks ja töölisklassi reeturiks, ilma et selleks oleks küllaldasi andmeid. Leidub materjale, mis panevad küsimärgi alla A. Kaalu argumentatsiooni ja näitavad, et ta lihtsustas keerukaid küsimusi. Isegi siis, kui A Kaalu maailmavaateline «nimesilt» vastaks tegelikkusele, oleks ta teinud vulgarisaatorliku vea — mehaaniliselt samastades kirjaniku maailmavaate ja loomingu. Selle vea on ta juba teinud, «Mäeküla piimamehele» analüüsi andmata, saatis kriitik ta «trampliinilt» alla, sest tal on eelarvamus Vilde maailmavaate suhtes selle teose kirjutamise ajal.

J. Käosaar arendas formaalse loogika põhjal seda seisukohta edasi ja tegi Vilde-uurimist kergendava süllogismi:

«Kõik Vilde poolt Taanis kirjutatud teosed on ta languseks. «Mäeküla piimamees» on Vilde poolt kirjutatud Taanis. «Mäeküla piimamees» on ta languseks.»

Sellist skeemi kohtame J. Käosaare eessõnas Vilde «Jutustuste» I köitele. Sellepärast Taanis kirjutatud teosed, nagu «Lunastus», näidendid «Tabamata ime» ja «Pisuhänd», on nimetatud Vilde taandumiseks seniselt võitleja positsioonilt, ühe sõnaga — ka languseks!!!

Teiseks selle Vilde romaani hindamise mõõdupuuks on mõnedele kriitikutele tema feodalismivastane ajalooline triloogia («Mahtra sõda», «Kui Anija mehed Tallinnas käisid», «Prohvet Maltsvet»). Kuna «Mäeküla piimamehes» näeme saksa mõisnikke ja eesti talupoegi 19. sajandil nagu triloogiaski, siis võrdlemisel avastatakse, et selles teoses ei kosta karjeid mõisatallist, ei ole kujutatud talurahvamasse ja mässe, pole võitlejakuju Võllamäe Päärna ega julmi mõisnikke. (Sellepärast tundus ka «Mäeküla piimamees» harjumatuna kunagisele kriitikule Arthur Roosele, kes kurtis 1925. a., et teoses polevat «jälgegi Vilde triloogias domineerivast kurjest paruneist ja mõisnikest . . .») Ei arvestata, et nende romaanide aluseks on hoopis eri probleemistik ja ajalooline arengujärk. Selle subjektiivse rahuldamata soovi tõttu nimetatakse «Mäeküla piimamees» jälle kõlbmatuks. Nii tekkis teine skeem, mis lähtub ajaloolise triloogia ideaalist. Sellega astus J. Käosaar eriti ilmekalt avalikkuse ette Vilde «Jutustuste» I köite eessõnas 1952. a., kus ta skeemile andis teoreetilise põhjenduse: «Vilde taandumine seniselt võitleja positsioonilt avaldub tema loomingus selles, et sealt hakkavad kaduma rahvahulgad kui ajaloolist arenemist määrav jõud ning kirjaniku tähelepanu koondub peamiselt üksikisikute ümber . . . Väga ilmne on aga Vilde taandumine romaanis «Mäeküla piimamees» . . .» Tuleb välja, et paljude muude põhjuste juures (Vilde maailmavaade, ei anna triloogia mõõtu välja) on teos Vilde loomingulisek languseks ka sellepärast, et esiplaanil on väike arv tegelasi — ainult kolm kuju!

Halb on, et J. Käosaar on vanade skeemide põhjal ka nüüd Eesti Riikliku Kirjastuse uusväljaande järelsõnas hinnanud romaani Vilde loomingulisek languseks. J. Käosaar toob esile, mida «Mäeküla piimamehes» kõike ei ole: ei ole kujutatud positiivseid kangelasi, võitlejakujusid, ei ole kujutatud avalikku klassivõitlust, talurahvahulki. Kas saab nõuda, et ühes kirjandusteoses oleks kõike nagu universaalmagasinis? Vilde valis oma romaani aineks just selle lõigu eesti ühiskondlikust elust vastavalt endale püstitatud loomingulistele ülesannetele. Ühte kirjandusteosesse ei saa korraga mahutada kõik ühiskondlikud küsimused, selle aja kõik nähtused ja probleemid Ja J. Käosaar ei mõista «Mäeküla piimamehe» sotsiaalset põhiprobleemi, mõisnik Kremeri ja kandimees Tõnu Prillupi kujud on talle ebatüüpilised (nad tõesti ei vasta statistilisele keskmisele), samuti nagu süžee on talle pikantne ja ebatüüpiline. Ta väidab: «Tõnu tee on erakordne ja ebatavaline», «. . . rikkusest ahvatletuna müüb talupoeg mõisniku ettepanekul temale oma naise ja siit võrsuvadki teose kõik konfliktid». Romaani mõistis samalt seisukohalt valesti 1917. a. ka kooliõpetaja-publitsist O. Münther, kes nimetab ajalehes «Kiir» seda teost «lääneks jutustuseks», Vildet tembeldas ta isegi «suguelu probleemi seletajaks». Kuulutada «Mäeküla piimamees» ebatüüpiliseks oma süžee ja tegelaste poolest tähendab mitte mõista raha ja rikasturniskire hukutavat mõju inimesesse kapitalismi tingimustes, — suurt teemat, mida on käsitlenud kõik kriitilise realismi klassikud Balzac, Maupassant, Zola, Tšehhov, jt., meie kaasaegsetest kirjanikest V. Lacis, A. Jakobson jt. oma varasemas loomingus. Nende novellides kuuleme lugusid, kuidas rikastumise nimel toimub kapitalistlikus maailmas kõikvõimalikke roimi: õde tapab õe, rikas haigevoodis lamaja ehmatatakse pärijate poolt surnuks, naine müüb oma keha, ema kupeldab tütart. Ja ka mehe aineline kasupüüd oma naise loovutamise teel on maailmakirjanduses korduvalt kasutatud motiive. Kõik niisugused maailmakirjanduses käsitletud lood, mida kriitilised realistid võtsid oma aja elust, toetavad V. I. Lenini mõtet, et eraomanduse võim tapab inimeses kõik inimliku, mida ta on oma paljudes artiklites rõhutanud. Et muidu tossike talupoeg Tõnu Prillup müüb naise «rikkusest ahvatletuna», selles just ongi teose tuum, mis jääb kahjuks J. Käosaarele mõistmatuks. Isegi siis, kui naisemüümise motiiv oleks vähetuntud, oleks Vilde süžee tüüpiline, sest ta on võitleva idee rõhutamise teenistuses. Küsimus oleks olnud süžee teravdamises, et paremini esitada tüüpilist.

Kas saab pidada «Mäeküla piimamehe» peamiseks teemaks Vilde võitlust saksa feodaalse aadli ülevõimu lõplikuks murdmiseks? Kas saab formuleerida peamise teemana — «aadel-degenerant laostab talupoja perekonnaelu», nagu teeb seda kriitik K. Taev oma artiklis kirjaniku 80-nda sünniaastapäeva puhul («Looming» 1945)? Selline lähtumine on ühekülgne ja jätab kõrvale romaani tähtsamad probleemid. See on teisejärgulise tõstmine esmajärguliseks, seega — Vilde mittemõistmine. Feodaalse aadli kriitika pole peamine. Peamise teemana kerkib valdavalt esile Prillupi rikastumiskirg ja selle hukutav mõju, mida Vilde vaatleb mõisamiljöös, balti aadli ja talupoja alluvussuhete taustal. Teos on ka pealkirjastatud «Mäeküla piimamees», mis tähendab, et ta on Prillupi-romaan. Eespool antud teema tahaks näha teost pealkirjaga «Mäeküla mõisnik». K. Taevi poolt formuleeritud teemat pidas õigeks ka N. Andresen ja tugines sellele terve oma «Mäeküla piimamehe» mõistmise süsteemi ülesehitamisel (järelsõna «Mäeküla piimamehe» 1947. a. väljaandele), kuigi ta romaani ideelist analüüsi on nii mõneski osas edasi viinud.

«Mäeküla piimamehe» kunstilise vormi hindamisel (mida on nimetatud jälle Vilde loomingulisek languseks) tehakse J. Käosaare järelsõnas kordki julge sammuke edasi. Ta avaldab oma viimase aja uurimuste tulemusena seisukoha, et Eduard Vilde on oma teoses siiski äramärkimist väärivad meisterlikkusega loonud tegelaskujude karaktereid. Endine iganenud seisukoht, mille kõige ilmekamalt väljendas E. Sõgel, ei lubanud formuleerida, et klassiku romaanis oleks midagi kirjutatud meisterlikult. E. Sõgel hoiatas: «. . . kui kõnelda Vilde meisterlikkuse täiendamisest ja tuua näiteks «Mäeküla piimamees», siis on tegemist kodanlik-natsionalistlike kirjanduslike kontseptsioonide populariseerimisega. «Mäeküla piimamees» on Vilde langus.» Kas E. Sõgel on andnud klassiku romaanile kunstilise vormi analüüsi? Kuidas saab siis ilma omapoolse analüüsita nii absoluutselt väita? Kõigile on teada, et kodanlik kriitika tituleeris teost Vilde kirjanduslikku meisterlikkuse tippsaavutuseks. Nooreestlased J. Aavik, V. Ridala jt. kiitsid klassiku uudset keelt, kompositsiooni, dialoogi, virtuooslikku stiili ja nende hinnangutes vormile on mõndagi objektiivset. Kodanliku aja tuntumaid kriitikuid Fr. Tuglas tunnustas, et romaanil on «sisuliselt hingestatud ja vormiliselt peenendatud käsitlusviis». Daniel Palgi pühendas kodanlikul ajal romaani kunstimeisterlikkuse vaatlemiseks terve eri uurimuse «Eduard Vilde «Mäeküla piimamehe» stiil». Klassiku teos muutus avaliku arvamuse ees tema kunstimeisterlikkuse musternäiteks. On tõsi, et need kriitikud käsitlesid teose vormi lahus ideest. Kuid meil kujunes mõnede kriitikute käes relvaks järgmine skeem:

«Mida kodanlikul ajal kiideti, seda tuleb laita «Mäeküla piimameest» kodanlikul ajal kiideti. «Mäeküla piimameest» tuleb laita, sest muidu oled kodanlik natsionalist.» Teiseks skeemiks kujunes «toetumine autoriteedile». Teatavasti «Mäeküla piimameest» trükkis esmakordselt 1916 a Tallinna «Mõtte» kirjastus eesotsas J. Lilienbachiga, kes on tuntud proletaarne kirjanik. J. Lilienbach oli romaani korrektuurpoognatega tegeldes kirjavahetuses Vildega Ta kirjadest võime lugeda teatavat rahulolematust Vilde romaani keele üle. J. Lilienbach kirjutab, et «Mäeküla piimamehe» keel «kõige oma peensuse ja kunstirikkuse peale vaatamata meie meeled nukraks teeb». Ta peab teose keelt vähem rahvapärasemaks kui varem. Nüüd nimetab kriitika rahuliku südamega selle meisterliku teose kogu kunstilist vormi Vilde «loomingulisek languseks», argumenteerides, et kõik proletaarsed kirjanikud astusid üksmeelselt Vilde teose vastu välja. Niisuguse skeemiga esines A. Kaal, kes nimetas O. Müntheri segast ja põhjendamatut sõnavõttu kogu eesti töölisajakirjanduse arvamuseks «Mäeküla piimamehe» kohta.

Kui kõrvaldada «Mäeküla piimamehe» käsitlemisel tehtud vead, võib julgesti öelda, et ta on oma ideedelt kriitilise realismi võitlev teos ja vormilt kunstimeisterlik romaan.

Kirjanikku on süüdistatud O. Müntheri ja veel mõne muu kriitiku poolt selles, et ta kirjutas «Mäeküla piimamehe» imperialistliku maailmasõja ajal, mil ta oleks pidanud kirjutama põletavamatel päevateemadel. Vilde vastab ka ise sellele: «Minu kõige raskem süü aga seisab . . . selles, et ma oma romaani «sõja ajal» olla kirjutanud, «mil süüta töölisi salongi-sotsialistide toetusel miljonite kaupa hävitati.» Ta õigustab end puudutatuna tundes sellega, et ta on elukutselt ikkagi ilukirjandusliku töö tegija, ning «Mäeküla piimamehe» kirjutamist oli ta alustanud juba enne sõda. Kuid veelgi täpsemalt saame tõe jälile kirjaniku lese Linda Vilde andmete abil. Lesk vestab, et «Mäeküla piimamehe» sünnis oli väga oluline see, et Vilde ise elas sõja ajal rahulikus Taanis, valitud teema oli tal rahulikum («Ega eesti rahva elus ei olnud alati «Mahtra sõjad»,» lausub lesk), nende pagulasaastatele iseloomulik vilets majanduslik järg oli teose kirjutamise ajal pisut paranenud ja Vilde tahtis nüüd noor-eestlastele näidata, mis ta on võimeline pakkuma. Tõepoolest, ei tohi unustada Vilde sügavalt solvatud enesetunnet Taani-aastatel. Selle oli põhjustanud noore algava kirjaniku Fr. Tuglase esimene kirjanduskriitiline essee «Eduard Vilde ja Ernst Peterson» («Noor-Eesti» III album, 1909), milles ta teeb maha kogu Vilde loomingut. Pärast seda kirjutas Vilde omateada hea näidendi «Tabamata ime», kuid tema kirjanduslikud ja maailmavaatelised vaenlased tundsid endid näidendi tegelaste hulgast ära ja teos tehti maha. On üldtuntud Vilde äge konflikt auhindamiskomisjoniga. Siin on kaks tähtsamat momenti kõrvuti, mõlemad teenimatult solvavad Vilde suurele kunstnikutalendile. Sellepärast tellis piiri taga elav kirjanik J. Lilienbachilt juba enne «Mäeküla piimamehe» kirjutamist Wiedemanni sõnaraamatut. Vilde hakkas hoolikalt töötama keele ja stiili kallal. Seesama Vilde, kes oli kirjutanud jutukesi, mil laua ääres ootas ta tindist märgi käsikirju jooksupoiss trükikojast, mäletab, et ta kirjutanud väga hoolikalt, — ainult poole kuni terve lehekülje trükivalmis käsikirja päevas. See on üks põhjusi, miks romaani kunstiline külg on seekord tugevam.

«Mäeküla piimamehel» — kapitalistlike elunähtuste ja feodaalse aadli jäänuste vastu võitleval teosel — on oma kindel koht Vilde loomingulises biograafias Oma võitluskirega ta loomulikult ei tõuse triloogia tasemeni, kuid sellisena nagu ta on, pole alust teost nimetada Vilde loomingulisek languseks. Samuti mitte «eesti kriitilise realismi tipuks», nagu väitis N. Andresen. «Mäeküla piimamees» on romaan, millelt nõukogude eesti kirjanikud võivad õppida sõnadega maalivat portreekunsti, inimpsühholoogia keerdkäikude kujutamist, tööd väljendusrikka keele kallal.

E. Treier,
Ed. Vilde muuseumi direktor

Teaduslikku kirjandust Stokholmi ja Bukaresti

Tallinna Polütehnilise Instituudi raamatukogu vahetab teaduslikke töid ja raamatuid 74 linnas asuva 311 mitmesuguse asutusega. Tänavu on raamatukogu saanud teaduslikke teoseid üle viie korra suuremal arvul kui 1953. aastal.

Neil päevil andis instituudi raamatukogu postile saadetise sihtkohaga Stokholm Sealsele Kuninglikule Tehnikaülikoolile saadeti 42 eksemplari raamatuid, mis sisaldavad Tallinna Polütehnilise Instituudi õppejõudude poolt tehtud teaduslikke töid.

Ka Bukarestis asuva Rumeenia Teaduste Akadeemiaga on instituudi raamatukogul tihedad sidemed ja mõlemad asutused vahetavad perioodiliselt teaduslikku kirjandust.

L. Kalmet

Töid kunsti sügisnäituselt

I. KIMM „Abikaasa portree“ (õli)

Igav kinoföljeton

Tallinna kinodes jookseb juba nädala algusest peale meie vabariigi kinostuudio poolt (stsenarist A. Krumin, režissöör O. Lentsius, operaator S. Ivanov) valmistatud lühimetraažiline kinoföljeton «Värav nr. 2». Nagu linal nähtust oletada võib, püütakse selle teosega kritiseerida, välja naerda bürokraate ja üldse sedalaadi ametnikke, kes paberi, eeskirja ja korralduse tagant ei ulatu nägema elavaid inimesi, nende vajadusi.

Filmi sündmustik toimub ühes raudteejaamas (liiga ilmselt Tartu jaamas) ja kritika terav ots on sihitud jaamaülema Jaan Koppeli pihta. Reisijatele suletakse kõik pääsud platvormile, välja arvatud pääs läbi jaamahoone, teenistujate seas on siin maad võtnud sõdametu suhtumine reisijaisse ja lõmitamine ülemate ees. Sellest kõigest tekivad mitmesugused pahandused, jäädakse rongist maha, ei saada vajalikku kaupa edasi toimetada jne. Lõpuks langeb ka jaamaülem ise enda korralduste ohvriks. Püüdes viimases hädas pugeda läbi suletud värava, jääb ta sinna kinni ja peab nägema, kuidas ülemus, keda ta nii väga soovis kummardama minna, sõidab minema ja loeb tema kohta ajalehes ilmunud kritikat.

Tõesti, kinoföljetoni tegevuskohta võib ka nii valida. Ka reaalsuses on meie raudteejaamades reisijatele loodud küllaltki palju närvesöövaid takistusi, mis kutsuvad välja asjatuid ärritusi ja vastastikuseid teravusi. Kas või seegi, et rongile pääsuks avatakse tingimata ainult üks ukse pool, kust siis inimestesumm peab ägades ja oiates läbi pugema. Kuid käesolev film jätab ebamäärase mulje. Vataja ei saa alati nõustuda filmi loojatega, et see, mille peale nemad sihivad, mida nad püüavad välja naerda, on tõesti väljanaermist väärt. Näiteks juba esimene stseen raudteejaamas, kus jaamaülem avastab platvormil jäätisepaberi ja ärritub sellest. Aga tõesti, mitte ainult ametnikel, vaid kõigil meil tuleks rohkem ärrituda selle üle, et leidub veel inimesi, kes vähematki ei hooli avalike kohtade puhtusest. Küsitav on seegi, kas peavad jaamades pääsud linna kogu aeg pärani lahti olema. Jaam on ikka jaam, mingisugune kord peab ju siin valitsema. Pealegi, keda näidatakse filmis nende suletud väravate pärast hädas olevat — äärmiselt karikeeritud abielupaari, kes arvatavasti ka teistsugustes olukordades oskaks rongist maha jääda, ja vanemat vedurijuhti, kes läbi väravate poeb rohkem nooruslikust uljusest kui vajadusest. Ja mis puutub tungisse rongile jaama uksest, siis see väike jõuk, keda sel puhul on filmitud, tammub ja tõukleb rohkem filmijate tahte kui tõelise ummiku pärast. Kõige selle tõttu jääbki vaatajale lahtiseks küsimus, kuivõrd palju on Kritikat väärt olukord käesolevas jaamas. Hoopis rohkem tunneb ta kaasa inimestele, kes peavad mõned minutid enne rongi tulekut närvitsema suletud kassa ees, kuid seda osa kritikast ei arendata, see jääb ainult üheks episoodiks paljude teiste seas.

Filmi autorid on üldse paljus läbi mõtlemata jätnud, kuidas anda episoode ja olukordi nii, et vaataja asuks kindlalt nende poolele. Näiteks kas või lugu lastetoaga ja mänguasjadega. Esialgu võib nõus olla, tõesti, kui mänguasjad on olemas, miks neid lastele kätte ei anta. Kuid hiljem, kaadris lastetoast näidatakse ilmselt naljategemise mõttes, kuidas lapsed neid asju, mis neil süüski käes on, puruks rebivad. Sellega võetakse ju rangel süüdistusel jaamaülema vastu jalad alt ära. Seni kui reisijad, käesoleval juhul lastevanemad, ei pea lugu korrast, ei saagi neile päris vabu käsi anda.

Kinoföljetonis on vaja, et inimesed mõistavad hukka pahed, mida kritiseeritakse, naeravad nende üle. Filmis on püütud kõvasti naljа teha, kuid teravmeelsust, kõiki haaravat huumorit on nii tekstis kui olukordades hõbematult vähe. Nalja püütakse teha rohkem väliste vahenditega — teenistujate totra välimusega, jaamaülema jooksmisega ühe väljapääsu juurest teise juurde, hanega portfellis jne. See nalja väline taotlus on viinud ka reisijate asjatule karikeerimisele, mistõttu neidki ja nende hädasid ei saa kuigi tõsiselt võtta. Nii on see juba nimetatud abielupaariga, nii on see ka «reisijaga hanega», kes esialgu kõnnib ühe hanega ringi, hiljem istub haneharja sees ja ootab rongile pääsu. Keda ta käesolevas filmis kujutama peab, kuhu ja kuidas ta selle lahtise hanekarjaga sõita tahab, jääb talle arvatavasti endalegi tumedaks. Ja jälle langeb jaamaülemalt terav süüdistus ära. Filmis on ka niisuguseid situatsioone, mis annaksid end õige huvitavalt ja teravmeelseltki võibolla arendada. Võtame kas või selle loo, kui jaamaülema kohta ilmub ajalehes kritika ja just samal päeval peatub raudteekonna ülem läbisõidul siin jaamas. Koppelile igati meelejärele olla püüden naisametnik laseb ajalehekioski sulgeda — inventuur, teatab ta võidurõõmsalt. Mõned kaadrid hiljem näeme aga kardetud ülemust rongis istuvat, sama ajaleht käes. Kust ja kuidas ta selle hankis, see ots jäetakse lahti. Peale selle, et siin on hea võimalus kasutamata jäetud, on ka lühimetraažilises filmis lubamatu, et situatsioon tõstetakse üht otsa pidi üles ja jäetakse samas sinnapaika. Võiks ju vastu vaielda, et film on siiski lühimetraažiline ja et kõigi üleskerkinud otsade lõpuni harutamine oleks venitanud selle poole pikemaks Kuid teiselt poolt on filmi sisse võetud ka lugusid, mida pole sinna üldse vaja. Võtame kas või jaamaülema noore sugulase Salme ja vedurijuhi Kalju armastuse teema, millega omakorda on seotud Kalju käik täiesti konfliktituse teooria vaimus üleroosatatud kauplusse.

Kõik need puudused — ebamäärasus bürokraatia tabamisel, kerkinud mõtete kasutamata jätmine, väline nali, teravmeelsuse puudus, annavad kokku tulemuse, et film, kuigi ilmselt mõeldud komöödiana, on igav ja teiseks ei veena selles, milles veenata tahetakse. Pole mõtet peatuda näitlejate mängul, sest niisuguse mannetu stsenaariumi põhjal polnudki neil võimalik luua värvikaid ja teravalt väljajoonistatud karaktereid nagu seda nõuab kinokunst. Lihtsalt kahju hakkab nüüdlikest näitlejatest, kes on pandud mõttetult rabelema ja näitemängu tegema.

Ja lõpuks edaspidiseks veel üks soov: oma kinostuudio poolt valmistatud filmides, kus räägitakse eesti keelt ja mängivad eesti näitlejad, tahaksime kuulda ka korrektset keelt, mitte niisuguseid väljendusi: «Ma räägin teiega, kodanik! Teie hakkate paberikesi loopima, mina loobin paberikesi . . .», kus on tegemist ilmselt oskamatu tõlkimisega.

L. Pender

Loodi kunstiajaloo uurimise koordineerimise sektsioon

9. detsembril toimus ENSV Teaduste Akadeemia juures asuva teadusliku uurimistöö koordineerimisnõukogu järjekordne istung. Arutlusel olid kujutava kunsti alal vabariigis tehtava uurimistöö koordineerimise küsimused. Nõupidamisest võtsid osa ENSV Teaduste Akadeemia, ENSV Riikliku Kunstiinstituudi, EN Kunstnike Liidu, Tallinna ja Tartu riiklike kunstimuuseumide esindajad. Otsustati luua vabariigi kunstiteadlaste sektsioon, kes asub koordineerima kunstiajaloo alast uurimistööd Eesti NSV-s. Valiti sektsiooni büroo, kuhu kuuluvad esimehena kunstiteadlane I. Solomõkova ENSV Teaduste Akadeemiast. Aseesimeesteks on kunstiteadlased B. Bernštein ja V. Tiik, sekretäriks A. Künnap. Sektsiooni büroo asub lähematel päevadel põhjalikumalt tutvuma eespool nimetatud asutuste tööplaanidega, et sektsioonis läbi arutada asutuste teaduslike tööde plaanid ja anda 1956. aastaks ja järgmiseks viisaastakuks teaduslikule tööle kunstiajaloo alal kindel, ühtlustatud suund. Uue kunstiteadlaste sektsiooni töö on ühtlasi ettevalmistuseks ENSV Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituudi juures avatava kunstiajaloo sektori tööle.

Hinnanguid ja arvamusi vabariiklikult ülevaatuselt

Vokaalala areneb

Rohkesti oli ülevaatusel Tallinna, Tartu ja Narva, vähem Pärnu ja Rakvere laulusoliste. Ka Kohtla-Järvelt, Kiviõlist ja Järvakandist oli osavõtt üsna elav. Valga, Võru ja Viljandi olid esindatud ainult ühe lauljaga, saartelt, peale Orissaare ühe solisti, polnud ainustki osavõtjat. Maarajoonides, eriti meie sovhoosides ja traktorijaamades, tuleb edaspidi olla palju aktiivsem ja sihikindlam noorte talentide avastamisel ja arendamisel. Siiski oleme täiel määral õigustatud kõnelema üldisest suuremast huvist soololaulu vastu. Esinejate kunstimeisterlikkus ja esinemiskultuur on tõusnud, mitmekesisem on repertuaari valik. Kui eelmistel ülevaatustel olid lauljate palad enamikus valitud kergemasisuliste ja peamiselt „moes olevate" laulude hulgast, siis seekord oli üldmulje hoopis teine. Kavades oli ülekaal sedapuhku vene ja lääne klassikal, rohkesti lauldi Glinka, Dargomõžski, Borodini, Rubinsteini, Rahmaninovi, Arenski, samuti Mozarti, Schuberti, Weckerlini, Chopini, Verdi, Puccini loomingut. Peaaegu samavõrdselt oli esindatud kaasaegne nõukogude rahvaste laululooming, sellest eesti autorid enamasti Kõrveri ja Podelski lauludega. B. Kõrveri lüüriline laul helifilmist „Andruse õnn" on rõõmustaval kombel lühikese aja jooksul muutunud väga populaarseks ja kujunenud lauljatele üheks „suupärasemaks" lauluks.

On vana tõde, et hea, meelepärane laul soodustab laulja vokaalseid omadusi. Seepärast oli arusaadav üsna väheste kogemustega laulja M. Semidori (Ellamaa Turbatööstus) meeldiv esinemine eesti rahvalaulu „Ei saa mitte vaiki olla" ja mainitud B. Kõrveri lauluga. Tema hääl kõlas loomulikult ja kuulajaid haaravalt. Meie heliloojad peaksid looma rohkem selliseid lihtsaid, südamlikke, samas aga sisukaid lüürilisi laule. Kuid imestama paneb asjaolu, et meie lauljad nii vähe kasutavad eesti klassikalist vokaalloomingut ning eesti rahvalaule. Ülevaatuse kestel kuulsime klassikast ainult M. Härma „Kui sa tuled, too mul lilli" ja 5 rahvalaulu. (Vene rahvusest lauljad esitasid enamikus vene rahvalaule.) Rahvalaulud, millele on omane südamlik ja loomulik tundeehtsus, ning olles samal ajal igale lauljale jõukohased esitamiseks, tõstsid nii mõnegi esineja ettekande taset. Nii oli see vene rahvalaulude esitaja Ilja Kobriniga (Narva „Kreenholmi Manufaktuuri" klubi) ja eriti suure siiruse ja soojusega esitatud eesti rahvalaulu „Kui ma olin väiksekene" ettekandja Sirje Otstaveliga (Tallinna Vabatahtliku Tuletõrje Ühing).

Kahju, et meie isetegevuslased-lauljad ei kasuta viimasel ajal ilmunud eesti rahvalaulude kogumikke. Küllap sealt leiaks nii mõndagi, mis võiks huvi äratada lauljais kui ka kuulajais.

Iseenesest on ju hea, et meie lauljad võtavad julgesti oma repertuaari teiste rahvaste laule. Vahel kujunevad need omamoodi „lööklauludeks", nagu näiteks „Indoneesia" või siis „Marinike", „Ljana" ning eriti ungari rahvalaul „Kured". Siinjuures satuvad aga mõned lauljad vildakale teele. Sageli ei tunta nende laulude rahvuslikku omapära ja esitamislaadi ning kaldutakse liialdama paladele omaste iseärasustega. Näiteks elavat ja kiiretempolist moldaavia rahvalaulu „Ljanat" püütakse laulda meeletu kiirusega, ilma et sealjuures valitsetaks rütmilist stabiilsust, diktsiooni selgust ja intonatsiooni puhtust. Nii juhtus see J. Zaverjatjevaga (Valga Raudteelaste Klubi). Niisama liialdatakse ungari rahvalaulu „Kured" igatsevaltnukra iseloomuga ning vaba tempolise liikumisega. Selle tagajärjeks on moonutatud, ülitundeline „meeleolulaul"

Suhteliselt vähem oli seekordsel ülevaatusel liialdusi üle jõu käiva repertuaariga. Siiski ei arvestanud mõned lauljad oma võimete piire, nagu näiteks S. Mõisavald (Tallinna masinatraktorijaam), kes esitas Dunajevski „Tervitus-joogilaulu". Muljet rikkus ka saamatu, heliteost moonutav klaverisaade. See varemgi valusasti tunda andnud puudus kahandas mõnegi teise laulja ettekande mõjuvust. Nii jäi Orissaare laulja Viivi Tompi esinemisel korea rahvalauluga „Oöbik" saatjal mängimata eelmäng, samuti parema käe partii. Selle asemel kuulsime mingit oma „kombineeritud" saadet. Peab veel kord toonitama, et ülevaatusel, eriti vabariiklikul, peaks olema igale esinejale tagatud korralik, teda toetav klaverisaade. Loomulikult oli positiivseidki näiteid küllalt. Suurepärane oli Polütehnilise Instituudi solisti Johann Merila ansambel oma saatjaga. Eeskujulikult esinesid eriti Tartu solistid. Siin oli tunda hoolikat ettevalmistust. Otse pidulikult mõjus Lello Jõksi, Mall Heinmaa, Leonhard Kelle (Ametiühingute Kultuurihoone), Maret Palge, Enn Eeriku (EPA), Niina Afonina (Raudteelaste Klubi) hästi läbimõeldud ja kunstiliselt viimistletud ettekanne. Ka vokaaltehniliselt jätsid esinemised hea mulje.

Mõned esinejad, kes on korduvalt ülevaatustest osa võtnud, näitasid rõõmustavalt vokaalset ja kujunduslikku arengut. Võiks nimetada Konstantin Kasekivi (Märjamaa Põllumajanduse Mehhaniseerimise Kool nr. 7), Leo Lauri (Kehra Tselluloositehase Klubi) ja eriti Leida Sibulat (trükikoda „Kommunist"). Mõnede üsna kaua tegutsenud lauljate juures paistab silma üksikuid vokaaltehnilisi puudusi, mis nende arengut pidurdavad. Näiteks Tallinnast trükikoja „Punane Täht" laulja Vivian Kuljus, väga püüdlik ja kogu südamega armastatud kunstialal tegutsev laulja, võiks oma väikese, kuid küllaltki kandva ja heliseva häälematerjaliga enamat korda saata. Praegu esineb aga takistusi just hääle kõrgemas registris, kõrged toonid on juhuslikud ja kitsad. Ka palade valist ilmestamist peaks rohkem seostama esitatava pala meeleoluga (rõõmus, vallatu laul ei mõju hästi tõsisel asjalikul ilmel). Kõrgete toonide kasutamise oskamatust võis märgata ka Leo Lauri juures, kuigi laulja on muusikaliselt märgatavalt arenenud.

Poleks õige mööda minna teistest tõsistest puudustest. Mõne ettekande puhul ilmnes hingamisvigu (tihti iga sõna järel), samuti formaalset, põhjendamatut nüansseerimist. Oli ka maitsevaest esinemist, nagu näiteks F. Kuznetsovi (Maardu Keemiakombinaat) ootamatud fermaadid, kauakestvad ilutsemised igal võimalikul kohal muutsid ettekande väliselt pretensioonikaks, kunstiliselt aga väheütlevaks.

Jääb siiski domineerima mulje, et üldine vokaaltehniline tase on tõusnud, kuigi, eriti perifeerias, annab tunda kogemustega juhendajate puudus. Iseloomustav on püüd pehmele, ümarale, samas säravale tooniandmisele. Muidugi ei saa nõuda isetegevuslastelt vokaaltehniliste võimete täiust, eriti mis puutub laulja hingamise ja toonikujundamise seosesse, kuid üksikud arenevad ka selles suunas.

Ülevaatusel esines lisaks nimetatutele veel palju tähelepanuvääriva häälematerjaliga lauljaid, nagu Valentina Rogova, Nikolai Rõžov (S. Kirovi nim. Kultuurihoone), Tamara Markelova („Kreenholmi Manufaktuuri" klubi), Ivan Jeršov (Narva ehitajate klubi), Alla Mihhailova (Käva-2 klubi), Irina Kostrjukova (Kohtla-Järve V. Kingissepa nim. Kultuurihoone), Lilli Meigo (Tallinna Telefonivõrk), Albert Pankov (Kaubandustööliste A/ü. klubi), Raja Saar (Järvakandi), Eha Parvel (Tallinna Kergetööstuse Tehnikum), Ellen Pulk (Viljandi Pedagoogiline Kool). Nii mõnedki neist vääriksid muusikaõppeasutustesse suunamist. On hea, et ülevaatusel suure eduga esinenud tenor Tiit Tralla (Rakverest) ja Kalju Kilk (Märjamaalt) ongi juba õppimist alustanud Tallinna Muusikakoolis.

Lõpuks veel mõned märkused. Ülevaatuse käigus räägiti õigustatult Musfondi väljaandel hiljuti ilmunud „Eesti rahvalaulude" kogumiku puudustest, eeskätt liiga keerukatest ja tehniliselt rasketest klaverisaadetest. Meil on veel vähe laule eri hääleliikidele: bassile, baritonile, lüürilis-koloratuursopranile. Napilt ilmub ka heas eestikeelses tõlkes vene ja lääne klassikalist vokaalliteratuuri, mis omakorda raskendab repertuaari värskendamist ja mitmekesistamist. Edaspidistel ülevaatustel peaks kohustama iga solisti kahe palaga esinema (soovitav üks eesti rahvalaul), kuna ühe laulu puhul on mulje puudulik ja ka esineja ei suuda end küllalt koguda.

Isetegevuslaste-lauljate abistamiseks tuleks rohkem rakendada spetsialiste, suunata kohtadele konsultante. Kahtlemata needki abinõud aitavad meie kunstilise isetegevuse taset tõsta.

L. Saul,
soololaulu žürii esimees

Kes peaks selle eest hoolt kandma?

Akrobaatikat oli seekord vabariiklikul ülevaatusel rohkem kui kunagi varem, esinemiste arv oli siin suurem kui kunstilise võimlemise alal.

Eriti häid edusamme on teinud J. Tombi nim. Kultuurihoone akrobaatide rühm E. Loo juhtimisel ja Narva kombinaadi „Kreenholmi Manufaktuuri" klubi akrobaadid S. Arutjunjani juhtimisel. Üksikesinejaist tuleks esile tõsta Leila Ederanda, Juta Vainlovi ja Elmar Reismat (J. Tombi nim. Kultuurihoonest), Meta Starokadomskajat ja Viktor Ulentsovi („Kreenholmi Manufaktuurist"), Heino ja Helge Mäed (Vana-Otepää 7-kl. koolist) ja akrobaatide kolmikut Paide Põllumajanduse Mehhaniseerimise koolist E. Reinlo juhtimisel.

Need esinejad demonstreerisid keha eeskujulikku valitsemist, harjutuste siduvust ning liikumiste voolavust.

Teistes esinemistes oleks tahtnud näha huvitavamaid ja mitmekesisemaid kompositsioone. Rohkesti oli staatilisi harjutusi, esines ebatäpsusi, asendite valik polnud alati kõige otstarbekam (näiteks silla sooritamine otse vastu publikut). Oli ka esinemisi, kus torkas silma tasakaalu kaotamine kiirel ülemineku ühelt asendilt teisele, sillas põlvede kõverdust, samade harjutuste elementide kordamist eri suundades jne.

Kunstilise võimlemise esitajaist olid parimad Eda Tein, Linda Stamberg (Tartu) ja Ludmilla Silukova (Tallinn). Kõik nad kandsid ette harjutuse kombinatsioone, mis olid koostatud kunstilise võimlemise II, I ja meistrijärgu elementidest. Võimlemisrühmadest paistsid silma V. Klementi nim. Õmblusvabriku võimlejad V. Tarvase juhtimisel, Tallinna Linna TSN Täitevkomitee võimlejad M. Aguraiuja juhtimisel ning Jõgeva Riikliku Sordiaretusjaama võimlejad F. Tamme juhtimisel. Oli aga esinemisi, kus eriti selgesti ilmnesid tõsised puudujäägid: tugev tasakaalu kaotus, mitteküllaldased põiasirutused, kompositsiooni ilmetus.

Akrobaatikast ja kunstilisest võimlemisest kõneldes tuleme paratamatult küsimusele, kes õieti peaks tegelema selle arendamisega, missuguse kunstiliigi alla see kuulub? Teame, et akrobaatika on tsirkuskunsti üks harusid, akrobaatiline võimlemine niisama nagu ka kunstiline võimlemine kuulub aga vaieldamatult kehakultuuri, spordi valdkonda. Praktiliselt on välja kujunenud olukord, et nii akrobaatika kui ka kunstilise võimlemise harrastamine klubides on asetatud täiesti „isetegevuslikku" olukorda. Seminare sel alal ei korraldata, konsultatsioone pole kusagilt ametlikult saada. „Vahepealse" alana, mis sisaldab mõningal määral nii tsirkuse kui ka tantsukunsti elemente, on aga akrobaatika ja kunstiline võimlemine kätte võidelnud endale isegi koha kunstilise isetegevuse ülevaatusel. Mispärast ei tegele siis ükski kunstiasutus (Rahvaloomingu Keskmaja näiteks) selle alaga?

L. Raadik,
žürii liige

Rahvatantsujuhtide seminar

7.—14. detsembrini toimus Tallinnas rahvatantsujuhtide seminar. Koos oli üle 50 vabariigi kultuurimaja, klubi ja rahvamaja tantsujuhi. Tähelepanu keskpunktis oli seekord äsja lõppenud kunstilise isetegevuse vabariikliku ülevaatuse tulemusi arvestades eri rahvuste tantsude iseärasuste tundmaõppimine. Kavas olid ka soolotantsu seadete ja teised küsimused.

Lektoritena tegutsesid seminaril U. Toomi, J. Raude, H. Aassalu, A. Ekston, N. Taarna ja Valgemäe, H. Talmet jt.

Seminari korraldas Eesti NSV Kultuuriministeerium.

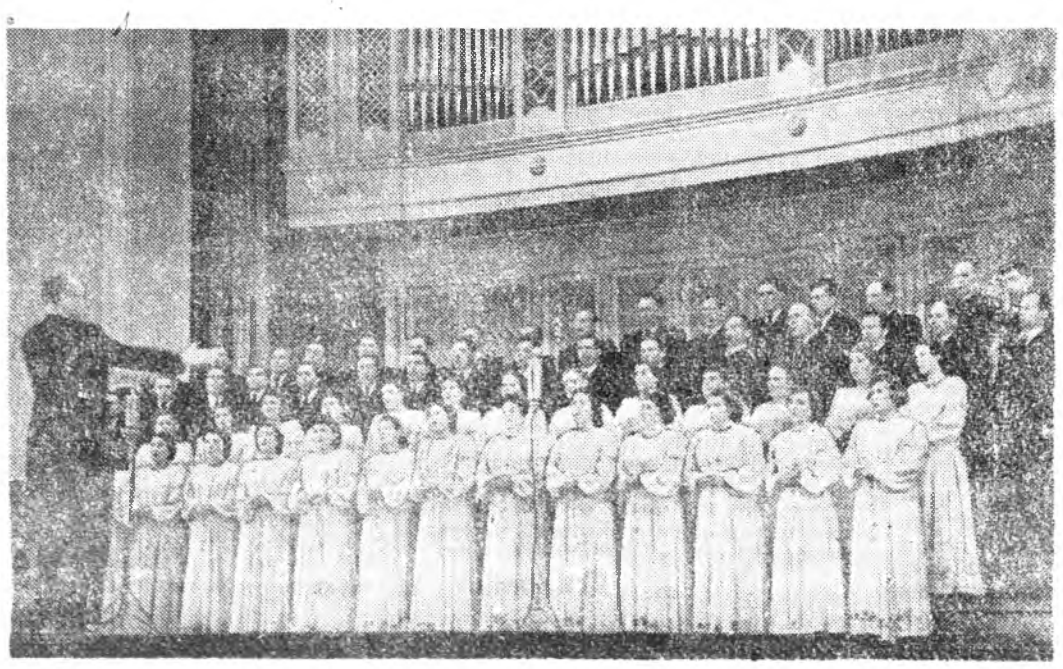

Esines „Dumka"

Tallinnas, Tartus ja Narvas toimusid ühe meie maa silmapaistvaima koori — Ukraina NSV riikliku teenelise akadeemilise kapelli «Dumka» kontserdid Ukraina NSV teenelise kunstitegelase A. Soroka juhatusel. See oli ukraina koori teistkordne külaskäik meie vabariigis. Suure eduga esitas kapell ukraina rahvalaule, vene, lääne-euroopa ja ukraina klassikute ning nõukogude kaasaegsete heliloojate laule. Toredasti kõlas ukraina keeles lauldud M. Härma «Tuljak». Soojalt võeti vastu kapelli solistide Diana Palõvoda ja I. Ponomarjovi, I. Gritsenko jt. esinemised.

Pildil: «Dumka» esinemas «Estonia» kontserdisaalis.

„OKASROOSIKE"

EV NUKUTEATRI LAVAL

EV Nukuteatris etendub uus algupärane nukunäidend — Enn Toona „Okasroosike". Näidendi aluseks on võetud üldtuntud muinasjutt. Teoses tahetakse näidata headuse võitu kurjuse üle ja seda, et mitte auahnus ning isekus ei vii sihile, vaid raskused võidetakse ning eesmärk saavutatakse üksnes mehisuse ja tahtejõu abil. Nukunäidend on väga pildirohke, kuna autor on püüdnud kinni pidada muinasjutu süžeelistest detailidest. Siinjuures on autor loonud juurde uusi kujusid, keda muinasjutus ei esine, kasutades üht tegelast — vana jäägermeistrit — jutustaja osas. Kui kahe esimese vaatuse sisu on tegelikult jäägermeistri jutustuse instseneering, siis kolmandas asuvad need, kellele jäägermeister Okasroosikese lugu jutustas — kaks printsi — sündmustikku juhtima ning Okasroosikest päästma. Sellele lisaks on autor püüdnud muinasjutunäidendile anda teatavat n. ö. sotsiaalset tausta, mida omakorda rõhutatakse ka kavalehel.

Muinasjutust ei ole kerge teha lavateost. Nukunäidendi autor peab väga palju juurde lisama, et kanda muinasjutu vorm üle lavalisse vormi. Lavalisel vormil on aga omad nõuded, mida peab arvestama. Kui muinasjutus on oma kulminatsioonid ja pöördepunktid, siis ei saa nendest ka lavalises vormis mööda minna, vastupidi, nad tuleb eriti hoolikalt välja töötada. Ja mis kõige tähtsam — näidendis ei saa vaatajaid veenda refereerimisega, et see on halb ja see on hea, vaid seda kõike tuleb näidata. Lastele saab idee selgeks vastuoludes, võitluses, huvitavates olukordades tekkiva tegevuse kaudu.

Võib öelda, et „Okasroosike" on praegu tervikuna lavateos, mis niivõrd mitte ei näita, kuivõrd seletab. Eredalt on meelde jäänud ainult sellised stseenid, nagu poiste-printside kaklus liblika pärast 1. pildis, nõia ilmumised, Iisopi võitlus roosipõõsastega ning Okasroosikese ärkamine. Miks? Sellepärast, et autor avab siin olukordi mitte jutustades, mitte konstateerides, vaid konkreetses tegevuses, konkreetsete konfliktide kaudu. Nii näiteks on ju 1. pildi liblika-stseen oma olemuselt ääretult lihtne, kuid just selle lihtsa konflikti kaudu tutvustatakse vaatajale väga hästi mõlema printsi karakterit. Iisop on halb, sest ta tahab liblikat piinata, Oleander aga hea, sest ta takistab teda. Tegevus teeb karakterid lastele arusaadavaks.

Mitmel puhul aga läheb autor välja sisu ettejutustamisele ning selgitamisele. Näiteks teise vaatuse alguses jutustab vana jäägermeister Okasroosikesest, räägib, kus armastab printsess viibida, mida teha ja kui kaunis ta on, ehkki seda kõike näeme kohe järgnevas pildis. Üldse tutvustab autor selles pildis printsessi ja õuedaame rohkem nendevahelise kõneluse kaudu, selle asemel et anda mõningaid iseloomustavaid tegevusi, mille kaudu lapsed näeksid, kes on halb ja kes on hea. Pilt on staatiline, jutustav ning igav, sel ei ole sündmuste käigus rohkem tähtsust kui näidata, et Okasroosike on juba kuueteistkümne-aastane ning ilus. Niisuguseid kordamisi ja asjatuid venitamisi, mis viivad teose üldise pinge alla, on terve rida. Näiteks 2. pildis toimub õuedaamide stseen, kus kuuleme, et kuningas on kutsunud oma tütre ristiemaks haldjad. Järgnevas stseenis kuninga ja markii vahel räägitakse põhiliselt sedasama, ja kui siia lisada mõned täiendavad repliigid, siis on õuedaamide stseen täiesti ülearune!

Väga iseloomustav näidendile on refereeriv laad. Näiteks seitsmendas pildis kuuleme, et kuninga käsk on täidetud ja kedervarred riigist ära korjatud. Siin kuuleme, et printsessile ei meeldi kuningakoja seltskond, samuti, et kuningakojas tuleb valetada. Seda kõike nimelt kuuleme ühe või teise tegelase suust. Kuid väikestele vaatajatele selliste faktide mainimine, nendest rääkimine ütleb vähe, nad ei pööra neile lihtsalt tähelepanu. Olukordades oleks pidanud ära näitama, miks Okasroosikesel ei meeldi kuningakojas olla, miks peab kuningakojas valetama jne. Kui autor on tahtnud näidendis näidata, et Okasroosikese ümbrus on tõesti halb ja tühine, et kuningas on paha valitseja ja et printsess selle kõige tõttu kannatab (kuigi tekib küsimus, kas seda kõike on vaja!), siis ei piisa ainult vihjetest ja seletamistest, vaid oleks pidanud leidma mõjuvaid kunstilisi vahendeid selle väljatoomiseks või talitama hoopis vastupidi — kõik need vihjed ära jätma. Praegusel kujul jääb kogu selle n. ö. sotsiaalse tausta sissetoomine vägivaldseks, hajutab muinasjutu peakonflikti, mõjub segavana ja igavana. Igas rahvamuinasjutus on olemas oma progressiivne mõte ja sellest piisab ka nukunäidendi jaoks.

Ebarahuldav on ka nukunäidendi lõpp. Viimased pildid üldisest ülesärkamisest jäävad iliustratiivseiks, enam midagi ei juhtu, lahendus on juba toimunud ning vaatajail pole ka enam huvitav.

Kui Iisop (R. Kuremaa) on lavastuses üks õnnestunumaid karaktereid, siis sellepärast, et talle on antud kõige rohkem vastutegevusi ja need panevad teda laval aktiivselt võitlema oma huvide eest. Oleanderi kuju on hulga vaesem. Tema esindab kõike head, ta võidab kurjuse ja tema võitlus on omamoodi sümboolne. Kuid see võitlus on talle autori ja lavastaja (F. Veike) poolt tehtud liiga kergeks. Laval räägitakse, et näe, kui vapper ta on, et ta päästab kindlasti Okasroosikese, kuid me ei näe midagi, mis selle vapruse esile kutsuks, me ei näe neid tõsiseid raskusi, mida ta peab ületama oma õilsa eesmärgi saavutamiseks (võitlus üksikute roosipuhmastega ei mõju kuigi sangarlikult). Näitleja F. Veike püüdis Oleanderi osas päästa, mis päästa annab, ja lõi osa vaesusest hoolimata oma osava nukukäsitluse ja emotsioonika häälega meeldejääva kuju. Nende võimaluste juures, mis olid Okasroosikesel, lahendas Aino Raid kuju meeldivalt. Et aga Okasroosikese suhted jäid mitmeti segaseks ning rida küsimusi lahendamata, selles on süüdi autor.

Kogu näidendi jooksul ei ole arenevate sündmustega seoses kaks õuedaami, — nad ei mõjuta millegagi sündmustikku ja kui nad hoopis ära jätta, siis ei muudaks see kuidagi näidendi süžeed. Kui etenduse kavalehel öeldakse, et Okasroosike „elas... igava ja tühise õukonna keskel", siis oleks olnud õige seda just nimelt õuedaamide kaudu rõhutada. Nüüd aga mõjuvad õuedaamid lihtsalt koomilise paarina, kes rohkem lõbustavad printsessi kui põhjustavad igavuse ja põlguse süvenemist temas. Need kaks on kujud omaette, ehkki küll näitlejate poolt meisterlikult mängitud kujud (1. õuedaam M. Orgussaar, 2. õuedaam H. Raa).

Üks lavastuse õnnestunumaid kujusid on markii (J. Kepp) karakteerse hääle ja käitumismaneeriga. Head on ka haldjad. Tähelepanuvääriv on see, et Lo Tui täidab ühes stseenis korraga kahe haldja osa ning tuleb erinevate kujude loomisega edukalt toime.

Kui nukuteatris on igav, siis on see tõsine etteheide autorile ja teatrile. Teater peab olema repertuaari valikul hoolikam ning nõudlikum, teatril peab olema oma seisukoht, oma kriteerium, ta peab võitlema selle eest, et mängukavas oleksid ainult head nukunäidendid. Paljudest teistest teatrietendustest nähtub, et kui teos on sisukas ja huvitav, siis on ka kontakt saali ja lava vahel tihe, reageeringud elavad, väike publik on aktiivne ning vastuvõtlik. Kui tahame rääkida teatri loomingulisest palgest, siis hakkab see peale repertuaariga ja sellega, kuidas on antud ülesanded lahendatud. Eelkõige peaks nende küsimuste üle tõsiselt järele mõtlema nukuteatri peanäitejuht.

Lõpuks tahaksin peatuda veel kahel küsimusel.

Paneb imestama, miks ei ole senini ükski meie lastekirjanik midagi nukuteatrile loonud. Lapsed oleksid väga tänulikud, kui needsamad kirjanikud, kes neile ilusaid raamatuid kirjutavad, ka nukunäidendi valmis meisterdaksid. Ja teiseks, kui vaadata viimase aja nukuteatri repertuaari, siis näeme, et eranditult kõik nukunäidendid on muinasjutulaadsed: „Saabastega kass", „Kaval Ants ja Vanapagan", „Punamütsike", „Buratino „teab kõik"", „Ausõna", „Jänes ja kass"... Kahtlemata on see žanr väga huvitav ning suurte võimalustega nii süžeeliselt kui lavastuslikust küljest, kuid ometi räägib see repertuaari ühekülgsusest. Nukuteatri repertuaaris puudub niisugune näidend, kus oleks käsitletud lapse päris igapäevast elu, tema juhtumusi koolis, kodus ja sõpradega mängides. Kas poleks tore lavalt ennast või mõnd jonnakat ning pahurat naabrit ära tunda? Kas niisugune näidend ei paneks lapsi mõtlema, kuidas olla ja käituda koolis ning kodus. Teatril tuleks mõtelda repertuaari mitmekesistamisele ja kui kirjanikud ei tule teatri juurde, siis tuleb teatril endal leida nendega kontakt.

T. Veelma

Leningradi sümfooniaorkestri kontserdid

Meie muusikaelu silmapaistvaks sündmuseks tõotavad kujuneda Leningradi Riikliku Filharmoonia sümfooniaorkestri kontserdid.

Kangelaslinna muusikud annavad Tallinnas kolm kontserti. 17 detsembril esitab orkester Vene NFSV teenelise kunstniku K. Kondrašini (Moskva) juhatusel Dvoraki 5. sümfoonia, Tšaikovski «Francesca da Rimini» ja Glieri kontserdi häälele (solist rahvusvahelise lauljate konkursi laureaat Valentina Maksimova). Järgmisel päeval tulevad ettekandmisele Mjaskovski 27. sümfoonia, Ducasse'i fantastiline skertso «Nõia õpilane» ja Liszti klaverikontsert (solist Vene NFSV rahvakunstnik Lev Oborin). 20. detsembri kontserdil esitatakse Glazunovi 5. sümfoonia ja Wagneri helitöid. Mõlemaid kontserte juhatab Vene NFSV teeneline kunstitegelane K. Eliasberg.

Leningradi sümfooniaorkester külastas seekord ka Tartut, kus kontserdid möödusid suure eduga. Kahel kontserdil esitati Glazunovi, Wagneri, Ducasse'i, Mendelssohni ja Mjaskovski teoseid. Juhatas K. Eliasberg, solistina oli kaastegev rahvusvaheliste viiuldajate konkursside laureaat M. Vaimann.

Lühidalt

Eesti kirjanike teoseid vene keeles

Riikliku Ilukirjanduse Kirjastuse poolt Moskvas väljaantud jutustuste kogumikus «1905» on avaldatud E. Vilde jutustus «Seadusemees» V. Bergmani tõlkes.

Näidendite kogumikus «V rodnom kraju» mille andis välja kirjastus «Molodaja Gvardija» Moskvas on ära toodud M. Talvesti näidend «Sookollid», mis varem venekeelses tõlkes avaldati ajakirjas «Molodjožnaja estrada» nr. 3 k. a. J. Apuškini tõlkes.

O. KIVI

Külastajate konverents Tartu Kunstimuuseumis

Tartu Riiklikus Kunstimuuseumis toimunud külastajate konverentsist võttis osa üle viiekümne Tartu õppiva noore ja töötaja. Ettekandega muuseumi massilisest kultuuritööst esines muuseumi van. tead. töötaja V. Milk. Järgnesid rohkearvulised sõnavõtud, milledes käsitleti muuseumi tööd elanikkonna teenindamisel. Sõnavõtjad soovisid näha edaspidi ülikoolilinnas sagedamini vabariiklikke kunstinäitusi, teiste vennasrahvaste maalikunstinäitusi, karikatuurialaseid väljapanekuid jne. Tarbekunsti osas rõhutati puitehitustööde ja elamukunsti näidete vähest esitamist.

R. LOODUS

TRÜ eesti keele ring 10-aastane

10 aastat tagasi loodi Tartu Riiklikus Ülikoolis J. V. Veski algatusel eesti keele ring, mis oma liikmete poolest on arvurikkamaid ringe ülikoolis.

Ringi 10. aastapäeva tähistamise koosolekul esines ringi vanem H. Vihma ettekandega «Meie nädalapäevade nimedest ja sellega seotud kommetest» ning üliõpilane M. Heinmaa andis ülevaate ringi senisest tööst. Kogu ringi töö kestel on peetud 100 ettekannet mitmesugustel teemadel. Teaduslike töödega on ringi liikmed käinud esinemas Petrozavodski ja Riia ülikoolis.

Viljaka töö eest andis Üliõpilaste Teadusliku Ühingu nõukogu ringile üle aukirja.

T. KEMPPI

Eesti keele ring keskkoolis

Kehra Keskkoolis asutati eesti keele ring, mis on esimene meie vabariigi koolides. Ringi ülesandeks on süvendada õpilaste teadmisi eesti kõne- ja kirjakeele arengust, aidata noori õppetöös ja tõsta nende kõnekultuuri.

Ringi asutamiskoosolekule olid saabunud Eduard Vilde nimelise Tallinna Pedagoogilise Instituudi õppelõude ja üliõpilasi. Instituudi eesti keele ring võttis Kehra Keskkooli oma šefluse alla. Koosolekul esinesid Tallinna Pedagoogilise Instituudi esindajad ettekannetega eesti keele rikkustest, õpilaste argoost jne.

T. MATK

UUSI TEOSEID

EN Heliloojate Liidus tutvuti hiljuti mitme uue sümfoonilise teosega. „Lüürilise süidi" kirjutas E. Kapp. Süiti kuuluvad: „Igatsus", „Rahvatoonis", „Skertso" ja „Marss". H. Jürisalu lõi „Kolm eesti tantsu" sümfooniaorkestrile. A. Garšnek sümfoonilise avamängu.

Samuti tutvuti arutluskoosolekul V. Tormise soololauluga „Laulasmaa rand" (P. Rummo sõnad) ja E. Tembergi segakoorilauluga „Isamaale" (J. Liiv).

TÕLKESEKTSIOONI KOOSOLEK

Teisipäeval, 20. detsembril kell 18 toimub EN Kirjanike Liidu ruumes tõlkesektsiooni koosolek. Arutlusele tuleb M. Gorki Teoste 2. köite tõlke käsikiri.

Maiju Lassila

POLITSEIJAOSKONNAS

Katkendeid humoristlikust jutustusest „Tuletikke laenamas"

Maiju Lassila (1868—1918) on andekas soome kirjanik, mitme romaani ja terve rea jutustuste, novellide ning näidendite autor. Enne kirjanikuks kujunemist töötas ta rahvakooli õpetajana Lääne-Karjalas. 1905. aasta revolutsiooni eel elas Lassila mitu aastat Peterburis. See revolutsiooni tõusu periood leiab kajastamist tema suures romaanis «Harhama». Hiljem elas Lassila jälle Soomes, kus ta kümne aasta jooksul kirjutas ligi kolmkümmend kirjanduslikku teost, millest ilmneb tema erakordne anne ja üllatav töövõime. 1918. aasta Soome revolutsioonist, millal Soome proletariaat Vene proletariaadi eeskujul oma vabaduse eest relvastatud võitlust alustas, võttis Lassila aktiivselt osa. Töötades ajalehe «Työmies» toimetuses, kasutas ta selle veergusid tribüünina millelt kutsus rahvast ülestõusule relvastatud võitlusele. Pärast revolutsiooni lüüasaamist lasti Lassila soome valgete proolt maha, sest ta oli liiga julgelt kaitsnud rahva huve.

Lassila loomingust on lugejate hulgas suure populaarsuse võitnud just tema humoristlik-satiirilised jutustused, nagu «Tuletikke laenamas», «Surnuist ärganud», «Liiga tark» jt. Nende jutustuste faabula moodustavad kõige absurdsemad ja ootamatumad sündmused kuid isegi siin jääb Lassila realistiks kuigi see realism omandab erilise koomilis-hüperboolse väljendusviisi.

„Eks oleks ju siingi hobusele ja põrssale ruumi olnud! Minge nüüd ja tooge hobune siia, siis ma teen natuke süüa ja Ihalainen räägib Liperi uudiseid!" ütles Kaisa, Makkose lesk.

Alles nüüd tuli Jussile meelde, et ta oli hobuse lahtiselt tänavale jätnud. Ehmunult hüüdis ta:

„Pagan võtku, hobune jäi hoopis sinna!"

Nüüd oli kiire taga. Ülepeakaela kahmas Jussi põrssakoti ja kiirustas Anttit:

„See on kõige etem, kui hobuse siia toome .. Varastavad, neetud, teise sealt punase maja juurest veel ära, ei olnud ju ohjaotstega kinnigi seotud .. Kurat võtaks! .. Kui juba ei olegi ära viidud!"

Ja rutuga tormasid mehed hobust otsima. Kaisa kuulis Jussit vaid vanduvat kui nad uksest välja jooksid:

„Küllap need tulised kuradid nüüd ongi mära ära varastanud!"

Väljas jäid Liperi mehed uurima, missugust tänavat mööda minna. Kiire põrssajahiga ei olnud nad jõudnud teed tähelegi panna, ja nüüd ei tahtnud saada selgust, kuspool hobune ootas. Sealt juhtus parajasti magister Johan Forsman mööda minema ja temalt küsiski murelik Jussi:

„Kuspool see tänav on, kuhu hobune maha jäi?"

„Missugune hobune?" küsis magister imestunult

„Eks too Vatase hobune ikka!" käratas Antti vihaselt magistrile, kes vastusega viivitas, kuigi oleks pidanud nägema, et asi oli kiireloomuline. Forsman oli jahmunud Jussi selgitas:

„See on minu hobune ... too Kettuse endine kõrb."

Nüüd ei lausunud magister enam sõnagi, vaid läks oma teed, aeg-ajalt ainult tagasi vaadates.

Ei jäänud muud nõu üle, kui ise katsuda küsimusse selgust saada. Antti jäi mõtlema ja siis tuli talle meelde:

„Põrsas jooksis seda tänavat mööda. Mäletan seda tolle suure porilombi järgi; seal oli pori põlvini, kui sealt läbi jooksime."

Niimoodi oli tee algus kätte leitud ja mehed panid jooksujalu minema. Põrsas vingus kotis.

Lõõtsutades jäi Antti kaupmees Ahoka värava kohale seisma ja ütles Jussile:

„Ära jookse! ... Puhkame!"

Jussi seisatas hingeldades ja pühkis kuuevarrukaga higi otsaesiselt

„Ei seda joostes kätte saa," lõõtsutas Antti. „Peab võtma hobuse."

„Kuskohast?" ähkis murelik Jussi.

„Näe sealt õue pealt."

„Aga see on ju võõras?" kahtles Jussi, aga Antti lausus:

„Kui oma hobuse kinni saame, toome tagasi."

Kaupmees Ahoka õuel oli tõepoolest mitu rakkes hobust seismas, kuid Mulo Partase linalakk ruun oli neist siiski kõige parem ja seepärast tegi Antti ettepaneku:

„Võtame selle linalaka!"

Jussi oli sellega nõus, isegi kiirustas veel Ihalaist:

„Istu kärmesti kaarikusse ja vaata, kas seal piitsa on!"

Varsti kihutasidki mehed Partase linalakaga Kiihtelysvaara poole. Jussi oli ikka pahane ja kirus oma mära:

„Kui see neetud, jookseks ees sörki, siis saaksime ta kinni, aga tema, põrguline, kihutab täit nelja!"

Ja Jussi sai oma hobuse peale nii hirmus vihaseks, et ta südametäiega tõmbas Partase linalakka ohjadest, lõi sellele mööda selga ja karjus:

„Kas sa jooksed, sihuke linahari, või jääd siia tee peale magama!"

Ta virutas uuesti ohjaharuga. Linalakk pani täit traavi minema.

— — —

Mulo Jussi Partanen oli õigupoolest samuti kosjateel aga et tal oli lambanahku müümiseks kaasa võetud, oli ta sõitnud Ahoka õuele sisse, jätnud hobuse sinna ja ise läinud ille jõe Antti Matikaiselt küsima, kui palju Makkose lese maja väärt on, kui see ära müüa. Ta oli nimelt lesk ja tundis Kaisat hästi. Nüüd tuli Partanen, saanud maja väärtuse teada. Matikaise juurest tagasi ja kohtas juhuslikult teel Pekka Turtiaist, keda ta oli isameheks paludnud, juhul kui ta Kaisa maja eest paraja hinna arvab saavat. Pekka küsis Partase Jussilt:

„Kas Matikainen oli kodus?"

„Kodus jah."

„Palju ta arvas tolle Makkose lese maja veel maksvat?"

„Ütles sellest praeguses seisukorras neli tuhat saavat, aga kui uus katus peale panna, siis isegi viis," naeratas Partanen.

„No kas lähme siis?"

„Jah, ega paremat midagi. Kaisa on muidu ka tubli naisterahvas, ei ole tal erilisi halbu vigureid sees ja ei ole lapsigi, nagu sel Kopose lesel," mõtiskles Jussi Partanen mispeale Turtiaise Pekka lausus:

„No lähme siis! Ma ainult lähen ostan Pakarise poest mahorkat."

Tänu Turtiaise vastujuhtumisele jõudis ta veel silmata oma linalakka, enne kui see Kiihtelysvaara poole keeras. Turtiainen nimelt pidas teda oma jutuga niikaua kinni, et ta ei jõudnud veel teise tänavasse pöörata, kui liperilased saabusid.

Ta jättis Turtiaisega parajasti hüvasti, kui kuuldus kõva vankrimürin ja linalakk hobune mööda tänavat tormates lähemale tuli. Partanen tõmbas esmalt silmad pilukile, aga kohe märkas ta, et oli õieti näinud, ja hüüdis:

„Vaata! Minu hobune!"

Anttil oli piits püsti käes ja Jussi karjus:

„Teelt eest ära! Lähme mära püüdma!"

„Ära jää, sõber, hobusele jalgu!" hüüdis Antti hoiatuseks Partasele kes oli teele ette astunud. Kuid järgmisel silmapilgul oli viimane oma linalaka suukõrvalt kinni haaranud ja hüüdis:

„Ptrruu!"

„Eest ära, mees, muidu me ei pääse märale järele!" hüüdis Jussi kaarikust. Ta hüüe kõlas ähvardavalt.

„Ptruu' Röövlid!" puhkis Partanen.

„Kasi tee pealt eest, mees, või muidu saad piitsaga!" kamandas Anttigi ja tõstis piitsa löögivalmis. Kuid Jussi Partanen hüüdis üha kõvemini:

„Tulge appi! .. Turtiainen, hüüa politsei siia .. Ptruu .. Ptruu .., ruun! .. Hüüa kõvemini, Turtiainen!"

„Politsei! Kas siin lähedal on politseid!" hüüdis Turtiainen

Ja politseinik oligi parajasti siiapoole tulemas, sest ta läks püksiriiet ostma. Tal juhtuski olema kogu politseinikuvarustus kaasas ja peale selle kõigutas ta veel teises käes Jussi Kokkolt ostetud pika säärega saapaid. Silmapilk segas ta end Partase ja liperilaste vahelisesse loosse, ja kohe märkasid viimased, et ta on Partase poolt. Ta küsis sõitjailt:

„Kelle hobune see on?"

„Ei mina tea!" vastas Jussi südilt, Partanen aga lausus:

„See on minu linalakk."

Uuesti pöördus politseinik liperilaste poole ja küsis rangelt:

„Kust te selle võtsite?"

„Ühe õue pealt," vastas Antti

„Kelle õuelt?"

„Ei mina tea," oli nüüd Jussi kord vastata.

„Ma jätsin ta Ahoka õuele. Sealt on nad ta varastanud," rääkis Mulo Partanen.

„Ära valeta!" käratas Jussi, kellele sõna „varastanud" oli löönud kui nuiaga pähe. Antti hüüatas:

„Kas me oleme siis röövlite nägu? Aah?"

„Aah?" osatas Partanen teda tigedalt

„Ära mõgise siin, kuradi lõust!" karjatas vihane Jussi ja katsus Partast ohjaharudega lüüa, kuid ei ulatanud

„Ära löö, kurat, kuuled!" hüüdis Partanen, kuid ägestunud Jussi ainult mõirgas:

„Mis teed, kui löön!"

„Kuss, kuss!" hakkas politseinik rahustama, kuid Jussi röögatas temalegi vihaselt:

„Ära kussuta siin, vaid kao oma teed!"

Politseinik katsus küll asja uurida, kuid sellest ei tahtnud midagi välja tulla, sest kõik asjaosalised aina karjusid ja sõimasid üksteist nii kuidas jaksasid, ja peale selle segasid ennast vahele veel Turtiainen ning neli koolipoissi. Seepärast lausus politseinik:

„See paistab olevat nii segane lugu, et on vist kõige parem, kui läheme seda asja selgitama."

Ta haaras rahulikult hobuse suukõrvalt kinni ja hakkas seda linna arestimaja poole talutama. Partanen käis kaariku taga, liperilased istusid kaarikus, põrsas vingus kaariku istme all. Kotis ning neli poissi ja Turtiainen saatsid neid järelväena. Liperilased hakkasid juba veidi võõrastust tundma ja seepärast küsis Jussi politseinikult:

„Kuhu sa meid viid?"

„Sinna vaid! Hoia ohje kinni, et need jalgu ei takerduks!" vastas politseinik, kuid Jussi hakkas vastu punnima:

„Kas siis Kiihtelysvaara on sealpool?"

„On küll."

„Ei ole!"

„On .. on! Istu aga rahulikult!" käskis politseinik.

„Ära valeta! Kiihtelysvaara on seal silla taga," vaidles Jussi aina vastu. Kuid politseinik ainult seletas:

„Teile pole paremat Kiihtelysvaarat tarviski kui see, mis meil on!"

— — —

Jussi Vatanen ja Antti Ihalainen istusid teistkordselt arestikambri põhkudel. Tükil ajal ei lausunud nad sõnagi. Nad tundsid, et neile oli jälle ülekohut tehtud. Viimaks katkestas Vatanen vaikuse, öeldes politseimeistri kohta:

„No küll see härra oli aga alles lobamokk! ... Sellelt tuli neid sõnu nagu lamba saba alt!"

„Oli jah! Harva on nii lobisejaid eitesidki leida!" nõustus Antti. Jussi veri lõi keema, kui ta solvamisele mõtles. Ta hakkas hooplema:

„Aga kui ma oleksin tahtnud, küll ta sun kinni oleks jäänud! Kui ma oleksin ainult talle selle põrssakotiga mööda pead virutanud oleks ainult märg koht sinna järele jäänud."

Anttigi meel läks hapuks. Temagi ütles:

„Kui ta praegu siia tuleks paneksime ta põhkude peale kõhuli maha, kui ei ole tunnistajaid ja võiaksime rusikatega ta selga, saaks siis näha, kas ta pärast seda veel oma jalgade peal ringi patseeriks."

Natuke aega rusutult istunud, hakkas Jussi suure vihaga politseimeister Tahvanaisele vandumise- ja karjumisekunstis võistlejat otsima, kelle kõrval Tahvanaist kahjurõõmuga mõnitada võiks.

„Tema arvab, et temast suuremat vandujat ja kärkijat enam ei olegi, aga kui juhtuks mõne suure kihelkonna vallesman tulema ja see vanduma prahvataks, oleks Tahvanainen päris laps selle kõrval."

„Täitsa laps!" uratas Antti rahulolevalt. Jussi elustus, kui sai niimoodi kätte maksta. Rõõmsalt hakkas ta rääkima:

„Näiteks sel Tohmajärve vallesmanil kuulukse olevat niisugune vandumisehääl, et terve Tohmajärve ümbruskond hoopleb sellega ja Pälkäsjärvi ja Ruskeala veel pealekauba."

„Kuuldub olevat jah teine kõva vanduja mees," kiitis Antti.

„Kõva!" ütles Jussi uhkelt ja kõrgendas häält, et edasi suurustada:

„Kui tol Tiilikaise täiskasvanud pojal kord hulkumise pärast vallesmaniga tegemist oli ja kui see Kallele oli peale põrutanud, langenud Kallel, nagu ta ise kiitles, püksid jalast maha!"

„Ah Tiilikainen kiitis vallesmani nii kõva vanduja olevat!" imestas Antti.

„Kiitis jah!" ütles Vatanen. „Ja ta ei olevat veel ütelnudki selle pimedusevürsti enda nime, vaid oli ainult hüüdnud ühte selle sugulast."

Kuid hetke mõtelnud, hakkas ta kaitsma omagi kihelkonna härrasid. Tohmajärve vallesmani kõrval. Ta arvas:

„Aga eks sel meie Liperi praostilgi ole niisugune vallesmani hääl, et tema vandumist peaks üle Liperi olema kuulda."

„On küll, ta võiks kas või ise vallesmaniks õppida," avaldas Antti oma arvamuse

Nad hakkasid pikapeale rahunema. Jussi ütles:

„Lasen põrssa kotist lahti!"

Neid uksest sisse tõugates ei olnud politseinikud märganud põrssakotti ära võtta. Põrsas hakkas õlgedes hullama.

Antti vaatas seda ja ütles:

„Ei tea, kelle põrsas see peaks olema?"

Jussi ei vastanud. Nüüd olid neil piibudki kaasas. Nad hakkasid suitsetama.

Aga sellest hoolimata venis neil aeg pikkamisi, eriti Jussil, kes oma hobuse saatuse pärast mures oli.

Kuid temagi rahustas ennast viimaks sõnadega:

„Küllap ma hobuse sealt endisest talust ülles leian. Seal tunnevad teda ja viivad Kettusele. Kettunen toob selle aga meile."

Antti kurtis siiski veel ja arutas:

„Kes see niisugune hirmsa suure häbemega mees küll oli, kes hobuse rinnusest kinni haaras?"

„Küllap ta oli keegi nendest Rääkkylä riiu-Jääskeläistest. Need kuulukse kõigi inimestega riius olevat ja mööda kohtuid käivat," arvas Jussi.

„Eks ta jah üks nendest ole. Või siis keegi nende Toloste hulgast sealt Niittylahti tagant."

Põrsas möllas õlgedes ja mehed mõtlesid oma asjade üle. Põrsalt sattusid mõtted Kaisa majale. Jussi ütles:

„See seapõrsas on tark elajas. Näe, kuidas esiti oskas meid viia otse Makkose lese maja juurde .. Ja oskas isegi augu leida, kust läbi aia lipsata ..."

Anttigi imestas seda .. Ta pomises:

„Ega me ilma põrssata oleks teadnudki, et Kaisa siin elab."

„Ei oleks .. Ja üldse ei oleks ilma põrssa abita saanud teada, et see on Makkose-kadunukese lesk," toonitas Jussi.

Antti paistis tukastavat. Piip tilpnes tal hambus ja oli just maha kukkumas. Kuid Jussi mõtles Kaisast ja Kaisa majast. Ta ütles Anttile:

„Tol Makkose lesel on hea maja."

„Makkose lese majaks hea küll," pomises Antti.

Seejärel nad taas suigatasid

„Ja Kaisa ise on alles tubli naisterahvas," ütles Jussi ärgates.

„On jah ... selle vanuse kohta."

„Seda ma ütlen!"

Järgmisel korral ärkas Antti esimesena ja ütles:

„Tugeva kondiga eide saaks .. "

„Saaks jah ... Palju tugevama saaks kui Hyvärise tüdrukust," tundis Jussi rõõmu. Antti lausus:

„Põrsas ronib põhkude alla ... Ei tea, kas talle tükib uni kallale või?"

„Kas need on veel need endised põhud?" arutas Jussi, vahtides pahnaks muutunud õlgi

„Küllap vist .. Ega nad ei jõudnud vist uusi tuua."

„Ega vist ei jõudnud jah, küllap nad muidu meile puhtad õled oleksid toonud," troostis Vatanen.

Sel kombel jätkasid nad juttu edasigi. Hommikul ärkasid nad varakult, ja nüüd hakkas aeg jälle pikaks minema. Vahel tuli hobune meelde, aga veel sagedamini tuli tahtmine rutata Kaisaga kaubategemist lõpetama. Jussi küsis:

„Kas sinu meelest ei tundunud, et Kaisa ka ise on minule naiseks tulemisega igapidi nõus?"

„Seda oli kohe näha sellestki, et ta pühapäevaseeliku selga pani, kui kuulis, et Loviisa-kadunuke enam ei ela," ütles Antti nõusolevalt, ja seejärel kinnitas Jussigi:

„Seda oli kõigest näha ... Hakkas teine peadki kammima."

Antti kaalus asja ja tähendas:

„Loviisa seelikud ja jakid sobivadki talle ilma ümber õmblemata ... Kui sa Hyvärise tüdruku oleksid võtnud, oleks pidanud neid koomale laskma ..."

Sedasama arvas Jussigi ja ta lisas:

„Ja heal juhul oleks pidanud veel lihemakski tegema .. kui nüüd mitte just jakke, siis ometi oleks pidanud seelikutel jupid alt maha võtma või siis need ümber õmblema. Oli see vast õnn!"

Kong oli külm. Seda ei olnud köetud, kuna too Rimppise tehtud ahi oli korrast ära. Antti laususki:

„Siin on vilu."

„Ega neil kaabakatel pole meelde tulnud õhtul kütta, ja nüüd tuleb külma kannatada!" vihastas Jussi. Nad istusid kaua aega vastakuti põrandal põlved püsti, kuni Jussi jätkas:

„Minulgi on vilu."

Anttile tuli meelde tore saunaleil Jussi juures kodus ja ta küsis:

„Mitu korda sa nädalas ka saunas käid?"

„Mitte rohkem kui kuus korda."

„Ega minagi üle kuue korra käi, aga räägitakse, et too Haarajärvi taat, vana Hirvonen kütvat sauna isegi jõulupühade ajal ..."

„Mis viga temal, rikkal vanamehel, saunas käia," arvas Jussi ja lisas, vaadates põrssa askeldamist:

„Kas põrssal ei peaks ka külm olema?"

„Ei temal ole, poeb põhkude sisse."

Kui kongis üha külmemaks muutus, tegi Antti ettepaneku:

„Veame sõrme, siis saab sooja!"

MEILE KIRJUTATAKSE

Raamatut lugema hakates

Iga lugeja tunneb huvi selle inimese isiku vastu, kes raamatu kirjutas. Eesti Riikliku Kirjastuse väljaandel ilmunud Stalini preemiaga autasustatud teostega võib selles osas vägagi rahule jääda. Raamat algab kirjaniku fotoga, mis minu arvates on väga vajalik. Teose lõpus on ära toodud kirjaniku lühike elu ja tegevuse ülevaade. See on samuti tarvilik.

Halb on aga lugu nende teostega, mis eespoolnimetatud sarja ei kuulu. Neis esineb autorit tutvustavat materjali päris harva. Võtsin raamaturiiulilt näiteks niisugused raamatud, nagu Viiis Lacise «Kaluri poeg», M. Puumanova «Inimesed teelahkmel», Albert Kahni «Kodumaa reetmine», S. Golubovi «Sädemest tõuseb leek», N. Spanovi «Sõjasüütajad» ja «Vandenõulased». Peale nime tahaks autori kohta midagi lähemat teada saada, kuid raamatuist seda ei leia.

Veel kurvem on aga eesti autorite raamatutega. «Punane tuul» ilmus, sellele on autori nimi kaanele trükitud ja kõik. Aga eks see oleks ju ka rahva kirjanduslike teadmiste laiendamine kui näiteks «Punase tuule» lõpust oleks saanud läbi lugeda materjali Mait Metsanurga kohta, kui «Kutsuva raja» viimastel külgedel oleks lühidalt kõneldud Rudolf Sirgest, kui «Tuulise ranna» esimene osa oleks lõppenud Aadu Hindi lühikese eluloogaga, kui «Soodoma kroonikas» oleks 431. lehekülgki pühendatud Jaan Kärneri isiku ja kirjandusliku tegevuse tutvustamisele. Metsanurk, Sirge, Hint ja Kärner on juba tuntumad kirjanikud. Kuid lugejad tunnevad hoopis vähem niisugust tugevat autorit nagu Egon Rannet. Tuntud eesti kirjanik — öeldakse, aga teisest küljest võttes siiski vähe tuntud, isegi pilti pole kuskil avaldatud, eluloolistest andmetest rääkimata. Äsja lugesin I. Pau romaani «Tormi eel». Mulle meeldis. Ja oleks tahtnud kas või autori portreelegi korraks otsa vaadata, nii nagu inimesed ikka vaatavad otsa neile, kellega nad räägivad. Aga raamatu kaudu räägib ju kirjanik lugejaga. I. Pau raamatust me ei leia isegi autori eesnime, mida oleks tarvis kas või selleks, et seda raamatukogu nimestikku sisse kanda.

Kui Eesti Riiklik Kirjastus suudab autorite pilte ja eluloolisi andmeid hankida isegi kaugetest vennasvabariikidest, siis ei tohiks eesti kirjanike lähem tutvustamine nende endi teoste lehekülgedel olla sugugi üle jõu käiv.

H. Dengo

Ja nad hakkasidki sõrme vedama. Nad asetasid jalapõhjad vastamisi ja vedasid, nii et hambad suus ristis. Lõpuks ütles Jussi.

„Sõrm on valus!"

„Hakkame siis jõudu katsuma!" pani Antti ette, ja nad hakkasid tasakesi maadlema. Jussi õpetas:

„Ära võta püksivärvlist kinni. See kärseb lõhki... Võta rihmast kinni!"

Algas äge heitlus. Antti hädaldas:

„Ära tee sohki!"

„Mis sohki ma teen?"

„Sa ronid rinna peale, nii et hing jääb kinni."

„Ei roni!" ajas Jussi vastu.

„Ronid!" ütles Antti ja tegi Jussi valelikuks. Jussi aga sõnas sellepeale:

„Ära valeta!"

Nad jätkasid ähkides maadlust. Nüüd hoiatas Jussi:

„Ära jalga taha pane... Mäng peab olema aus!"

Antti tunnistas hinge tagasi tõmmates:

„Ei sind saa maha."

„Ega sindki saa."

„Puhkame natuke!" lõõtsutas Antti.

Nad puhkasid pisut aega, tõmbasid vööd pingumale ja hakkasid uuesti peale. Põhud aina lendasid jalge all ja imestunud põrsas pages nurgast nurka. Viimaks palus Jussi:

„Aitab juba... Mu püksid rebenesid lõhki!"

Kuid nüüd ei tahtnud Antti järele jätta. Ta muutus päris metsikuks, et aga võita. Mõlemad panid oma jõu mängu. Põrand tümises jalge all ja Jussi hüüdis vihasena:

„Ära jända, kurat!... Ära rebi pükse, või ma saan vihaseks!"

Aga kui võitlus oli parimas hoos, avanes uks ja imestav hääl ütles:

„Soo, nüüd need vanapagana leivakotid kaklevad juba omavahel. No ei ole säherdusi raiskasid siin linna soolaputka põhkudel veel enne maganud!"

Hämmastunud Vatanen katsus asja seletada:

„Näe, Antti..."

Kuid politseinikul oli halb meeleolu, sest ta oli selle rasvapleki pärast, mille ta Pekuri lapse ristsetel rinna peale oli teinud, politseimeistri käest sõimata saanud. Ta käratas:

„Ühesugused Anttid olete te kõik, kogu see Liperi-meeste bande... Noh, mehed! Nüüd hakkame seda Partase hobuse varastamise asja arutama."

Mehed kohendasid pükse. Jussi pükste tagumikule oli tekkinud suur auk, aga seda ei olnud aega parandada. Ta püüdis põrssa kinni ja pistis kotti ning nüüd läksid nad jälle ülekuulamisele.

Politseimeistri abi, Johan Fredrik Borg, Sortavala endise linnapea poeg, keda rahva keskel kutsuti Porkki Jussiks, oli alles noor leitnant ja loomulikult äkiline härra. Politseimeistri asetäitjana oli ta ülekuulamist jätkama tulnud, sest Tahvanaise pea valutas.

Vangid astusid sisse, Jussil rippus paremas käes põrssakott. Ka tunnistajad olid juba sees.

Mulo Partanen oli juba õhtul käinud politseimeistri jutul, aga too oli olnud vihane ega olnud vaevaks võtnud Partast isegi ära kuulata, vaid oli käskinud teda tulla tegeliku ülekuulamise juurde tunnistama, mida teab. Siis oli Partanen Kaisa soovil hakanud seletama, et ega seal mingit õiget vargust ei olnudki ja et mehed tuleks vabaks lasta. Aga ta ei olnud veel korralikult alustadagi saanud, kui politseimeister, keda oodati kaardilauas, oli käratanud:

„Kasi siit kuradile!"

Partanen oli hakanud vihaseks saama, aga siis oli politseimeister teda peaaegu ära tahtnud süüa, karjudes:

„Kõik te olete ühesugused röövlid ja joomakaltsakad... ma alles näitan teile!"

See mõtlematu käitumine mõjus suuresti asja lahendusele. Jussi Partase meel oli sellest hapuks muutunud ja ta oli otse ähvardanud:

„Las homne päev tulla, siis näitab Partanengi!... See Partanen näitab sulle alles, sest sa oled süütud inimesed vangi pannud, ja saab siis näha, kas saad ametist lahti mis paugub või mitte!"

Politseimeister oli lõplikult enesevalitsemise kaotanud ja sõna otseses mõttes Jussi Partase välja visanud. Seepärast oli Partanen vandunud, et ta räägib Antti ja Jussi kaitseks niipalju, et need võivad süüdistada politseid põhjuseta vangistamises. Sellest asjast oli ta ka Kaisale rääkinud ja kogu öö oli ta plaanitsenud, kuidas politseile vempu mängida.

— — —

Nüüd ta seisiski seal iseteadlikuna ja ootas vaid aega, millal saaks „näidata". Ülekuulamine algas. Borg — või õigemini Porkki — küsis Kaisalt.

„Kas oled sina, naine, Kaisa Makkonen siit linnast?"

„Kas ta siis ei ole või?" ütles Jussi Kaisa eest.

„Suu kinni! Mina küsin temo kaest: Kas oled sina, naine..."

„No seda näeb ju küsimatagi, et ta naine on, kui ta juba seelikus käib," müristas Partanen teda katkestades. Ülekuulaja lõi rusikaga vastu lauda ja karjatas:

„Suu kinni! Kes sina oled?"

Partanen hakkas seletama:

„Mina olen too Mulo Partanen ja mina ütlen..."

„Suu kinni! Kas see naine on Kaisa Makkonen?"

„No olen, olen... Taevane isa halastagu!.. On ju öeldud, et mina olen Makkose lesk... Vatanengi tunneb mind!" lausus Kaisa tõtates.

„Aitab! Kas Kaisa Makkonen tunneb neid kahte meest?" katkestas teda ülekuulaja, nägu viha pärast peas punane.

„No kes nüüd neid ei tunneks, on õiged liperilased ja tolle Vatasega olen veel lähedalt sugulanegi," seletas Kaisa, pilgutades samal ajal Jussile ja Anttile silma ja andes sõrmega märku. Viimased said silmapilgutamisest aru ja kohe ruttas Jussi ütlema:

„Oleme jah lähedased sugulased."

„Suu kinni!" karjus Porkki jälle.

„Ära kisa!" hüüdis Partanen, kelle hing kees, ähvardavalt. Jussi ja Antti sattusid segadusse, pannes tähele, kui rahulolematu oli Partanen Porkkiga. Kaisa tegi neile näpuga märke kuidas jõudis.

Viimaks oli asi niikaugel, et härra Porkki võis küsida:

„Kas see teine mees on Jussi Vatanen Liperist?"

„No kes ta siis muu on, kui ta Vatanen pole! Tema on selle vana Vatase endine poeg, kuigi temast on juba kasvanud säärane suur mees... ja see teine on Antti Ihalainen, kes Matikaise tütre naiseks võttis, tolle Anna Liisa, keda Tahvo Kenonen saada tahtis!" laskis Kaisa ühe jutiga tulla. Niimoodi asjad vähehaaval selgusid. Nüüd võis härra Porkki juba küsida:

„Mida muud Kaisa Makkonen sellest asjast teab?"

Kaisa küsis imestunult:

„Sellest asjast? Mis asi see siis on?"

„Nii! Mida sina tead sellest asjast? käratas tüdinud Porkki.

„Ega siin midagi asja olegi... Vatanen tuli ainult linna põrsast müüma ja sattus siin Mulo Jussi Partasega kokku ja et Partasel oli hobune rakkes, seepärast Jussi ütles Ihalaisele: „Katsume, kas see ka nii hea sõitja on kui minu oma hobune..." Ja siis nad kihutasidki natuke mööda tänavat ja olid parajasti tagasi tulemas kui tohutu meestesalk hobusest kinni kargas ja vägisi siia vedas."

„Ahah!... Kas nüüd kuulsid!" mõnitas Jussi seepeale Porkkit.

„Suu kinni, sina seal!" karjus ärritatud Porkki.

„Pea ise oma molu kinni!" urises Antti.

„Kurrat!" ägestus Porkki, aga Jussi hoiatas:

„Ära vannu ega nea õige asja juures!"

Porkki lõi rusikaga vastu lauda ja raevutses:

„Kui te ei kuula, ma poon teid üles!"

„Poo pealegi!" ütles Jussi väljakutsuvalt, keda Kaisa sõrmedejutt ja silmapilgutamine üha enam julgustasid ja tagant ässitasid. Porkki palged lõi veripunaseks. Ta karjus täiest kõrist:

„Te olete päise päeva ajal Partase hobuse ära varastanud... Te olete suured röövlid..."

„Aga see on kuradi suur vale!" põrutas äkki Partanen paksu habeme seest, nagu kõuekõmin. Jussi jahmus ja sellest kaotas pea ka ülekuulaja. Ta küsis:

„Kas sina ei olegi see Partanen, kes neid mehi hobusevarguses süüdistab?"

„Ei... Mina olen Mulo Partanen," vastas Partanen tõsise näoga.

„No kelle kuradi Partaselt nad siis selle hobuse varastasid?" sattus Porkki seepeale segadusse.

„Ei kelleltki," müristas Partanen jälle.

„Ahah!... Kas nüüd veel karjud!" pilkas Jussi.

Porkki jäi vait kui sukk ja käis tusasena toas edasi-tagasi, ise viha pärast ähkides ja puhkides. Partanen kurtis kõrvalesta sügades:

„No küll need härrad ikka oskavad ja julgevad alamat rahvast sõimata ja teotada! Võtab ja teeb ausad mehed röövliteks!"

Seniajani oli põrsas püsinud kotis vait, aga nüüd hakkas see vinguma, kui Jussi sattus sellele saba peale astuma. Porkki hüüdis raevunult:

„Mis põrguline sul seal kotis on?"

„Notsu."

„Notsu... Mis kuradi notsu?"

„Seanotsu... emise põrsas," seletas Jussi. Partanen lisas juurde:

„Ega siis inimese või mõne muu elaja laps sea häälega ei vingu!"

Porkki põrutas jalaga vastu põrandat, nii et klaasid laual kõlisesid, ja Antti andis nõu:

„Löö veel korra! Ega jalapõrutamisega põrandasse auku ikka ei tule!"

Mõne aja pärast rahunesid niihästi põrsas kui ka Porkki. Ta asus ülekuulamise jätkamisele. Partaselt ta küsis:

„No kas see oli sinu hobune, millega need mehed sõitsid?"

„No kelle muu ta siis oli," vastas Partanen uhkelt.

„No kas nad varastasid selle sinu käest?" jätkas Porkki.

„Partanen ütles ju, et ei," segas Kaisa vahele.

„Suu kinni, vanamoor!"

„Ei ole mina veel kellegi vanamoor... Mina olen Makkose lesk!"

Porkki kirus nüüd jälle natuke aega, siis katsus jätkata. Ta küsis Partaselt:

„No mispärast nad sinu hobusega sõitsid?"

Nüüd oli Partase tund tulnud. Ta seletas rahulikult:

„Tegime ainult politsei õrritamiseks niisuguse tembu."

Nüüd tekkis alles imestus. Jussi ja Antti taipasid, et Kaisa oli Partasega kokku räägkinud ja et nüüd oli häda neist kaugel.

Kuid härra Porkki viha ei tundnud piire. Ta pistis karjuma:

„Või politsei õrritamiseks?... Mil kombel sa siis õrritasid politseid?"

Nüüd andis Partanen viimse löögi. Ta hakkas seletama:

„Seda et, kuna too Joe politseimeister Tahvanainen muud ei tee kui joob ja lööb kaarte Vileni ja selle (ta ei tundnud härra Porkkit) Sortavala endise linnapea pojalurjusega, siis ma ütlesingi Katasele ja Ihalaisele: „Et me tuttavad mehed oleme, siis teeme sellele Joe politseile vingerpussi!"

„Vingerpussi!... Ma teile näitan alles... Mis „vingerpuss" see oli?"

Endisest veelgi rahulikumana ja tõsisemana lausus Partanen:

„Noh, eks ma ütlesin siis tollele Vatasele: „Tehke nii, nagu oleksite minult selle linalaka hobuse varastanud ja mina hüüan politseid, küll siis näete, et need kaabakad ei oska vahet teha ausa inimese ja röövli vahel, vaid mõistavad teile silütult trahvi ja joovad pärast need rahad maha.""

Porkki oli koha pealt püsti karanud ja jäi nüüd keigarlikku poosi vaikselt seisma, ise hambaid kiristades: ta nägu oli verest pakatamas. Kuid ta neelas pahameele alla. Kiirelt pöördus ta liperilaste poole ja küsis:

„Kas see on õige, et too Partanen meelitas teid politseid õrritama ja et te seda hobust ei varastanud?"

„No kes seda valeks on ajanudki!" kinnitas Jussi.

Natukese aja pärast tegi Porkki otsuse teatavaks:

„Kuna on ilmsiks tulnud, et süüalused on tegutsenud teise, Mulost pärit oleva Partase meelitusel, ja kuna nad ei ole mingit kuritegu toime pannud, milles neid võiks süüdistada, vabastatakse nad. Aga kuna Partanen ise on tunnistanud, et ta on ette kavatsenud segada linna kordapidavat võimu ja kuna ta on oma kavatsuse ka täide saatnud, paigutatakse ta asja lähema uurimise eesmärgil, mis toimub järgmisel laupäeval, politseivanglasse."

Partanen proovis vastulauset esitada, kuid Porkki käsu peale võtsid kolm politseinikku tal kraest kinni ja tõukasid ta neilesamadele põhkudele, kus Jussi ja Antti olid öö veetnud. Sõrgu vastu ajades püüdis Partanen ainult hõigata:

„On see alles põrgu pesapaik, kui täitsa süütuid inimesi omaenda hobuse varastamise pärast kongi lüüakse!"

Soome keelest tõlkinud H. Leplk

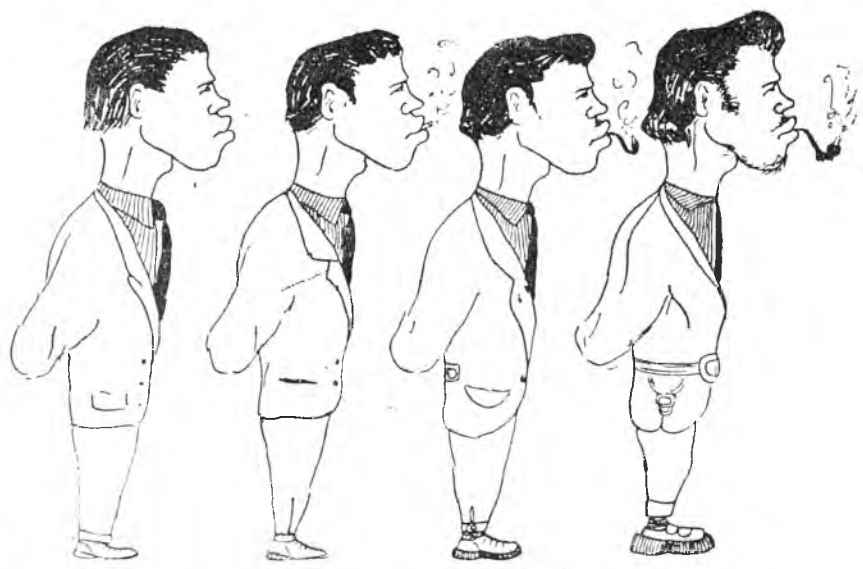

LÕNGUSE ARENEMINE

Tõuk. I kursus. — Vastne. II kursus. — Noor lõngus. III kursus. — Vana lõngus. IV kursus.

TRÜ parimad karikaturistid

ELKNÜ TRÜ komitee satiirilehe «Poks» toimetus kuulutas mõni aeg tagasi välja karikatuuride võistluse, et selgitada ülikooli parimad karikaturistid ja aktiviseerida nende loomingulist tegevust.

Võistlustöid tuli kokku 25. Žürii otsuse kohaselt ei tunnistatud esimese preemia vääriliseks ühtki tööd.

Kaks teist auhinda omandas eesti filoloogia III kursuse üllõpilane Martti Soosaar karikatuuri «Vaevaline tõkkejoon» ja šarži «Ülikooli isetegevuslane Peet Reiljan» eest. Teise auhinna vääriliseks tunnistati veel arstiteaduskonna IV kursuse üliõpilase Toomas Bambergi satiiriline album «Moenarrid järgnevatel hooaegadel» ja Mai Tiitsmaa karikatuurid.

Kolmanda auhinna said Martti Soosaar karikatuuri «Logardi eksamieelne unenägu» ning Kaido Liiva karikatuuride «Viimased read» ja «Lõnguse arenemine» eest.

Pildil: K. Liiva auhinnatud karikatuur.

Ungari arhitektid Eestis

Neil päevil viibis Tallinnas üks arhitekt ja kolm inseneri (S. Farknasdi, J. Balint, S. Keresturi ja M. Des) Ungari Rahvavabariigist. Nende külaskäigu eesmärgiks oli tutvuda Eesti NSV Riikliku Ehituse ja Arhitektuuri Komitee töö organisatsioonilise küljega. Külalised olid elavalt huvitatud meie põllumajanduslike ehituste ja kolhooside projekteerimise praktikast, mille kohta said rohkesti andmeid «Põllumajandusprojektist». Väljasõidul tutvuti Risti masina-traktorijaama ja selle lähedase kolhoosiga. Huviobjektiks oli samuti suurplokkide kasutamine ehitusel, mis ala on Ungaris alles vähe välja arenenud. Külalised võtsid osa vabariiklikust ehitajate nõupidamisest. Kohtumiskoosolekul meie arhitektidega jutustasid ungarlased oma maa ehitustegevusest ja näitasid sellest valguspilte.

Pildil: Ungari Rahvavabariigi külalised kunsti sügisnäitusel vestlemas EN Kunstnike Liidu esimehe E. Einmanniga.

Voynich elab New Yorgis

Me olime juba valmis New Yorgist ära sõitma pikale marsruudile, kui meile äkki öeldi: Nõukogude ajakirjanike delegatsiooniga tahab kokku saada Ethel Lilian Voynich, „Kiini" autor, inimene, kes on kirjutanud romaani, mis juba aastakümneid kõiki oma närtsimatu noorusega erutab. Kuigi meil oli väga suur soov otsekohe minna proua Voynichi juurde, osutus see võimatuks: teekonna „raudne" programm ei näinud ette ühtki liigset tundi. Me sõitsime Clevelandi, olles kindlalt otsustanud tagasiteel kirjanikku külastada. Ja nii me tegimegi.

Igaühele on arusaadav erutus, millega me läksime kaugele Manhattani 24. tänavale, et näha Voynichit: kui me olime kodus, Moskvas, tundus see muinasjutuna. Viimastel aastatel ei olnud temast ühtki täpset teadet, peale selle — mis muide on kõige tähtsam — et ta aastat 20 tagasi, 70-aastasena sõitis Ameerikasse. Kus ta aga Ameerikas elab, ja kas ta on üldse elus, seda me ei teadnud. Tõsi küll, enne meie ärasõitu Ameerika Ühendriikidesse andis üks Voynichi loomingu sihikindlaid ja hoolikaid uurijaid — Jevgenia Aleksandrovna Taratuta meile palju väärtuslikku nõu, kuid leida Voynichit New Yorgis on keerukas — linn on suur, ja ise me seda lühikese ajaga muidugi ei oleks suutnud. Juhus aitas leida proua Voynichi aadressi.

Üks nõukogude töötajaid Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis, sm. Borissov, õpib inglise keelt inglannalt, ÜRO töötajalt, kes õpib temalt omakorda vene keelt. Õppetunni ajal palus sm. Borissov oma õpilast lugeda artiklit, mis avaldati ajakirja „Ogonjok" aprillinumbris. See artikkel oli romaanist „Kiin" ja selle autorist. Õpilane täitis õpetaja poolt antud ülesande ja ütles lugemist lõpetades: „Ma tunnen seda naist. Ta elab minu lähedal."

Sm. Borissov käis proua Voynichi juures ja tema kaudu meid külla kutsutigi.

Jõudnud tagasi New Yorki, sõitsimegi proua Voynichi juurde. Enne aga, kui ma sellest kohtumisest jutustan, räägin ühest telefonikõnest. Hotellituppa, kus me elasime, helistas proua Kropotkina, tuntud vene anarhisti P. A. Kropotkini tütar. Natuke enne seda vestles ta Boris Nikolajevitš Polevoiga, ja viimane ütles talle, et me kavatseme kohe minna proua Voynichi juurde. Polevoid seekord ei olnud, telefonil vastasin mina.

„Kallis sõber," — Kropotkina rääkis pikkamisi, natuke läbi nina. „Polevoi ütles, et seda Voynichi romaani, tal oli niisugune „Gadfly", kuidas see ongi vene keeles, noh, kärbes, kes hammustab, teil ikka veel trükitakse?"

Ma vastasin, et „Kiini" antakse meie maal välja sadades tuhandetes eksemplarides, ja hiljuti tehti romaani järgi värviline film.

Proua Kropotkina jäi vait. Vastus nähtavasti pani teda väga imestama. Pärast pikka pausi jätkas ta:

„See on... uskumatu: sajad tuhanded raamatud! Film!... See on uskumatu. See raamat on ju ammu unustatud?!" — Ja Kropotkina häälest kostis kahtlust.

Ma ei nõustunud proua Kropotkinaga ja vastasin, et Voynichi romaan ei ole unustatud. Me jätsime teineteisega hüvasti. Ma jäin mõtlema: kas mitte sellepärast ei ole mõnedes maades „Kiini" peidetud raamatukogude kaugetele riiulitele, kustutatud selle autori nimi entsüklopeediatest ja kirjanduslikest teatmikest, et oli inimesi, kes kartsid selle raamatu vaimujõudu ega saanud astuda temaga avalikku vaidlusse. Just niisuguste viletsate inimeste kohta käivad Arthuri sõnad, mis on täis kibedat irooniat ja raevu: „Tõde on koer, keda tuleb ahelais hoida..."

17. novembri varahommikul me läksime proua Voynichi juurde. Sel päeval oli New Yorgis väga külm, ja inimesed, kes nähtavasti ei olnud harjunud niisuguse järsu temperatuuri langusega, kõndisid tänaval kraed ülal ja paksud värvilised sallid ümber kaela. Me võtsime takso ja sõitsime Manhattanisse. Selles linnaosas ei ole kõrgeid ja ilusaid hooneid, ei ole pilvelõhkujaid, mis jätavad majesteetliku mulje. 24. tänav jätab kehvema mulje kui teised: suitsunud ja tumedad majad on tihedalt üksteise kõrval, nagu ei tahaks nad jätta meetritki vaba ruumi. Mustad roostetanud tuletõrjeredelid ronivad kõverikkudena otse fassaade mööda ühelt korruselt teisele. Vinge sügisene tuul pillub paberitükke ja prahti, ning vahel möödakäijad pöörduvad ümber, et hoida silmi. Me tulime autost välja ja hakkasime otsima õiget maja. Lõpuks nägime seda. See on hästi suur, punane, toetub ühe küljega väikesele väljakule. Maja jättis veidra mulje: alguses me arvasime, et see ei olegi elamu. Kuid maja sisemus oli hubane. Tõusime 17. korrusele. Helistasime. Ukse avas elatanud naine tahapoole kammitud tumedate pisut halliseguste juustega. See oli proua Neill, kellega koos elab Ethel Lilian Voynich.

Läksime väikesesse pimedasse esikusse. Proua Neill ütles, et Voynich veel puhkab ja et ta palub meid mõne minuti teda oodata.

Ettevaatlikult, et mitte kära teha, võtsime palitud seljast ja läksime väikesesse, kuid valgesse tuppa. Toas oli neljanurgeline laud, diivan ja puhvetkapp, nurgas, akna juures vana pehme tugitool, tool, mis kõneles sellest, et seal hulk aastaid harjunud ja mugavas poosis istub üks ja sama inimene. Mõned litograafiad seinal — ja see oli peaaegu kõik, mis moodustas toa sisustuse. Me istusime. Meid kõiki valdas erutus nagu ikka siis, kui ootamatult kohtad inimest, keda pole kunagi näinud, kuid kellest on olemas enda poolt loodud kindel arvamus. Ootamishetkedel vilksatasid peas stsenid romaanist. Kuid nüüd selles toas tundus, et sa ei näe kirjanikku, vaid Arthuri ja Gemma seltsimeest ja sõpra, inimest, kes on nendega juttu ajanud, tundnud neid, naernud ja kannatanud koos nendega...

Mäletate, kuidas sureb Kiin — naervana ja julgena, piiratud vaenlastest, kuid annab nendele ise käsu enda mahalaskmiseks. Mäletate, kuidas ta pärast esimest, siis pärast teist kogupauku verisena maha kukub ja vaenlased õuduse ning kergendustundega ütlevad: tänu jumalale, ta on surnud... Ja meie istusime ning ootasime Kiini sõpra, inimest, kes talendi jõuga, võitleja kirega on kinkinud tema mõtted ja südame miljonitele inimestele.

Ma ei tea kuidas teistele, kuid minule on alati tundunud, et Voynich elas just sellel ajal, millest ta on kirjutanud „Kiinis", kuigi on teada, et romaan ilmus 1897. aastal, seal edasiantud sündmused aga toimuvad üle 60 aasta enne seda. Ja muidugi on nendes asjaoludes täiesti õigustatud kirjanikule lähedasemate elupiltide otsimine, mis aitasid tal nii elavalt kirjeldada salaühingu „Noor Itaalia" tegevuse tormilisi päevi.

Ethel Lilian Voynich on praegu 91-aastane. Milline suur elu on tal seljataga! Noorena, kui tema veendumused välja kujunesid, elas Voynich Venemaal, ta tundis hästi tolle aja eesrindlikke vene inimesi, tundis paljusid „Narodnaja Volja" liikmeid, töötas koos nendega, oli sõbralikes suhetes Stepnjak-Kravtšinskiga, „Zemlja i Volja" ühe väljapaistva tegelasega.

Proua Neill jutustas sellest, kuidas nad elavad Voynichiga ja kirjeldamatust erutusest, millega tema hea sõber suhtus nõukogude ajakirjanike sõitmisse New Yorki.

(Järg 8. lk.)

Voynich elab New Yorgis

(Algus 7. lk.)

„Te teate, kui sm. Borissov ütles proua Voynichile, et teda seniajani teie maal hästi tuntakse ja armastatakse, ei jäänud proua Voynich sel päeval kaua magama ja aina rääkis mulle:

„Ma olen ju sulle rääkinud Venemaast. Nad ei võinud lakata minu raamatut lugemast.""

Lõpuks tuli tuppa Voynich. Me tõusime kõik püsti ja vaatasime vaikides väikest kõhna naist, kes meie ees seisis. Tema pead raamisid hõbedased juuksed, hiilgavad nagu pärast sulamist külmunud lumi. Tema nägu oli rahulik ja hallid helged silmad vaatlesid meid tähelepanelikult. Tal oli seljas lihtsast riidest undruk ja helesinine jakk. Õlgadel oli tal must kootud rätt. Ta liikus toas kollase puust kepi abil. Kuid keppi ei tundunud vaja olevat. Voynichi rüht oli kindel.

Ta istus laua äärde. Me andsime talle edasi kõige soojemaid tervitusi kõigilt nendelt, kes armastavad ja hindavad tema suurepärast raamatut. Järkjärgult edenes jutt. Me kõnelesime kõik: need, kes oskasid inglise keelt, ja need, kes seda täielikult ei osanud, sest toas kõlas vaikne, rahulik venekeelne kõne. Voynich rääkis vene keeles, kuigi ta lahkus Venemaalt üle 60 aasta tagasi! Vahel küll oli proua Voynichil ununenud mõni venekeelne sõna, kuid mõne sekundi pärast tuli talle see kindlasti meelde.

Voynich näitas meile oma ülesvõtteid. Need olid tehtud 80-ndatel aastatel, kui ta Venemaal elas. Mälu sugugi pingutamata — ja oli tunda, et see oli tal kerge — jutustas ta oma armastusest nende suurepäraste inimeste vastu, kellega ta oli tuttav Venemaal. Me küsisime, kes oli Arthuri prototüübiks.

Voynich jäi mõtlema.

„Praegu, niisuguse lühikese vestluse ajal, ma ei tahaks rääkida kõike korraga ja kindlalt. Väga raske on kirjanikul öelda, kuidas tekib temas kirjanduslik kuju ja kuidas sünnib raamat. Ja kui ma püüaksin kõike seletada mõne sõnaga, räägiksin ebatõtt." Voynich jäi vait.

„Noorena käisin ma Pariisis ja nägin Louvre'is itaalia 16. sajandi noormehe portreed. Ma seisin selle ees väga kaua, läksin eemale ja tulin jälle tagasi. Ja sel päeval hakkasin ma kodus kirjutama. Aga asi ei seisa muidugi ainult portrees," — proua Voynich lahutas käsi ja hakkas pikkade kuivetanud sõrmedega näppima räti narmaid. Me heitsime tahtmatult pilgu seinale ja nägime seal selle noormehe portree koopiat. Peened näojooned, pisut kannatav, kuid tahtejõuline kulmudekaar, kõvasti kokkusurutud huuled, kõrge otsaesine ja laiali asetsevad targad silmad tegid ta tõepoolest sarnaseks Arthuriga.

„Parem ma ütlen teile," jätkas proua Voynich, „kes aitas mul saada kirjanikuks. Teie muidugi teate Stepnjak-Kravtšinskit." naeratas ta. Siis lausus pikkamisi ja soojalt:

„Kunagi nimetasime meie, noored, teda „hooldajaks"."

Proua Voynich palus proua Neilli tuua ühe kirja. Ta pani prillid ette, luges kirja kiiresti läbi ja näitas siis meile üht aja jooksul koltunud, kuid kindla käekirja säilitanud lehekülje.

„Ah, Lili, kui te teaksite, kui head on teie looduskirjeldused," kirjutas Stepnjak-Kravtšinski. „Te peaksite kindlasti proovima oma jõudu kirjanikuna. Kes suudab paari-kolme reaga, vahel paari sõnaga haarata ja edasi anda looduse iseloomu, see peab oskama haarata ka reljeefselt ja arusaadavalt inimese iseloomu ja elunähtusi."

Edasi räägiti kirjas sellest, et selleks peab muidugi olema hoolikas ja töökas inimene... ja „hea sõber Lili leiab endas jõudu".

Romaanilt läks jutt teisele teemale. Proua Voynich jutustas meile oma sidemeist „Narodnaja Volja" liikmetega. Ta oli hästi tuttav tuntud „Narodnaja Volja" tegelase Karaulovi perekonnaga ja elas ühes korteris koos tema naisega.

„Kui Karaulov," jutustas Voynich, „toodi Schlüsselburgi kindlusest, kus ta viibis neli aastat üksikkambris, linna Špalernaja tänavale, viisin ma talle süüa. Poliitilistele lubati süüa tuua ainult üle päeva, kuid Karaulov oli väga haige, ja me kõik otsustasime teha nii, et talle iga päev antaks saadetis kodunt. Sel ajal pidasin ma inglise keele loenguid ühele kindrali naisele, kes võib-olla meile pisut kaasa tundis. Ta sai mehe kaudu loa, ja ma hakkasin iga päev Špalernajal käima."

Proua Voynich võttis ootamatult paberilehe:

„Näete, kuidas umbes nägi välja Špalernaja tänava vangla. Siin asusid poliitilised, siin aga kriminaalvangid," joonistas ta. „Ja kui ma kriminaalkurjategijate külastamise päeval vanglas käisin, tundsin ma suurt hirmu, sest vahel tuli viis kuni seitse tundi oodata valvurit, kriminaalvangid aga olid jalutamas ja hakkasid tülitama. Valvur oli väga kena vanamees. Sageli kaitses ta mind kriminaalvangide pealetükkivuse eest. Mis seal rääkida, tol ajal kõik — mina ja teised — talusime palju ühise ürituse huvides..."

Me jutustasime proua Voynichile kolossaalsest lakkamatust huvist tema suurepärase teose vastu. Vana naise silmad lõid pehmelt särama ja nendes väljendus tänulikkus. Oleks tahtnud viibida temaga veel palju aega, küsida temalt tähtsaid üksikasju, kuid proua Voynichi aastad hoidsid meid tagasi. Oli tunda, et ta on juba pisut väsinud. Ma pöördusin tema poole palvega kirjutada mõned sõnad meie nõukogude noorte jaoks. Käepärast ei olnud paberit, ja ma pakkusin talle oma blokknooti. Proua Voynich avas selles puhta lehekülje. Meie ootame. Ta kirjutab paberile kindla käega järgmised sõnad: „Kõigile Nõukogude Liidu lastele õnnelikku tulevikku rahu maailmas" ja kirjutab alla: „Voynich, 17. novembril, New York".

Me jätame hüvasti, läheme tänavale, ja kuigi tuul endiselt puhub, ei tunne me vingeid puhanguid. Mõne minuti kõnnime vaiksel ja tühjal tänaval sõnatult. Ja igaüks meenutab hinges oma isiklikke ja väga suuri muljeid.

A. Adžubei

Elava ajakirja kuues number

J. Tombi nimelises Kultuurihoones ilmus elava ajakirja järjekordne, kuues number. Ajakiri avati filmiga «N. A. Bulganini ja N. S. Hruštšovi saabumine Delhisse». Seekord esinesid ajakirja veergudel ELKNÜ Keskkomitee sekretär J. Jürna, kes jutustas oma muljetest külaskäigult Taani. Järgnevalt kuulsid kokkutulnud kunstilise isetegevuse ülevaatusest osavõtjate Sirje Otstaveli ja Tiit Tralla esinemist. Huviga kuulati ka V. Beekmanit, kes tutvustas oma uusi satiirilisi värssmärkmeid. Ajakirja teaduse ja tehnika lehekülgedel kõneles vähktõve ravimise alal rakendatud uusimatest meetoditest dr. G. Schifrin.

Lõpuks esinesid RAT «Estonia» solistid Silvia Urb ja Enno Eesmaa, kes vastavalt kuulajate-vaatajate soovidele kandsid ette dueti operetist «Lõbus lesk». «Kerjuse laulu» operetist «Ainult unistus» laulis RT «Vanemuise» solist Helend Peep.

Lavastus noorte näiteringilt

Pärnu Töönduskooperatsiooni klubi noorte näitering (juht A. Põldots) esitas hiljuti L. Koidula nim Draamateatri ruumes H. Kelderi seatud lastenäidendi „Lumivalgeke ja 7 pöialpoissi". Esietendus võeti noorte ja lastevanemate poolt soojalt vastu.

Teatrites ja filharmoonias

RAT «ESTONIA»

Laupäeval, 17. XII k. 19.30 **«Lõbus lesk»**, pühapäeval, 18. XII k. 12 **«Luikede järv»**, k. 19.30 **«Carmen»**; teisipäeval, 20. XII k 19.30 **«Rummu Jüri»**; kolmapäeval, 21. XII k. 19.30 **«Käsikäes»**; reedel, 23. XII k 19.30 **«Lõbus lesk»**; laupäeval, 24. XII k. 19.30 **«Esmeralda»**.

V. KINGISSEPA NIM. TR DRAAMATEATER

Reedel, 16. XII k. 19.30 **«Kuningal on külm»**; laupäeval, 17. XII k. 19.30 **«Lõbus külaline»**; pühapäeval, 18. XII k. 13 **«Lõbus külaline»** (õpilastele). k. 19.30 **«Õnn kaasa!»**; teisipäeval, 20. XII k. 19.30 **«Õnn kaasa!»**; kolmapäeval, 21. XII k. 19.30 **«Antonius ja Kleopatra»**; neljapäeval, 22. XII k. 18 **«Majake äärelinnas»** (õpilastele)

RT «VANEMUINE»

Reedel, 16. XII k. 19.30 **«Pähklipureja»**; laupäeval 17. XII k. 19.30 **«Marica»**; pühapäeval, 18. XII k. 12 **«Vana tamm»**, k. 19.30 **«Ainult unistus»**; teisipäeval, 20. XII k 19.30 **«Ainult unistus»**; kolmapäeval, 21 XII k 19.30 **«Tavaline inimene»**; neljapäeval, 22. XII k. 19.30 **«Revident»**.

«ESTONIA» KONTSERDISAAL

Reedel, 16. XII k. 20 Tallinna Polütehnilise **Instituudi meeskoori** 10. aastapäeva **kontsert.** Juhatab Arno Kallikorm; laupäeval, 17. XII k. 20 **Leningradi Riikliku Filharmoonia sümfooniaorkestri kontsert**; pühapäeval, 18. XII k. 15.30 6. loeng-kontsert tsüklist «Muusikateatri ajaloo leheküljed» — **Prokofjevi ooper «Sõda ja rahu».** Lektor L. Entelis. Kaastegevad Leningradi teatrite solistid, k. 20 **Leningradi Riikliku Filharmoonia sümfooniaorkestri kontsert**; esmaspäeval, 19. XII k. 20 Vene NFSV rahvakunstniku, Stalini preemia laureaadi **Leo Oborini klaveriõhtu.** Kavas: Beethoven, Chopin, Skrjabin, Rahmaninov, Šostakovitš, Prokofjev; teisipäeval, 20. XII k. 20 **Leningradi Riikliku Filharmoonia sümfooniaorkestri kontsert**; neljapäeval, 22. XII k. 20 Vene NFSV teenelise kunstniku, Üleliidulise Raadio solisti **Vladimir Buntšikovi kontsert** (nõukogude heliloojate laulud, napoli laulud, aariad operettidest). Kaastegevad Veera Lvova (sopran), Vsevolod Petrušanski (klaver).

TALLINNA TELEVISIOONISTUUDIO PROOVISAADETE KAVA

Laupäeval, 17. detsembril.

19.10 August Jakobsoni draama «Viirastused». RT «Vanemuise» etendus.

Pühapäeval, 18. detsembril.

19.10 saade lastele — hiina rahva muinasjutt «Päikese mägi», 19.40. film-olukirjeldus «Mööda Soomet», 20.10. eesti kunstimeistrite kontsert. Esinevad J. Siimon, A. Klas, B. Lukk, V. Alumäe. 20.45 «Televiisorite reguleerimine». 21 kunstiline film «Naise armastus».

UUSI RAAMATUID

Poliitiline kirjandus

V. I. LENIN. USUST.

Kogumik V. I. Lenini artikleid ja sõnavõtte, kus on kindlaks määratud proletariaadi partei ülesanded religiooni suhtes. Siin on avaldatud 1905. a. kirjutatud «Sotsialism ja usk» «Lev Tolstoi kui vene revolutsiooni peegel» (1908. a.), kaks kirja «A. M. Gorkile» aastaist 1913 ja 1924, väljavõte artiklist «Võitleva materialismi tähtsusest», kõne Venemaa Kommunistliku Noorsooühingu III Ülevenemaalisel kongressil 1920 a. «Noorsooühingute ülesanded» jm. Trükitud 3000 eks. 76 lk. Hind 90 **kop.**

Populaarteaduslik

kirjandus

A. Bianki. NOORTE NATURALISTIDE METEOROLOOGIAJAAM.

Brošüür annab noortele naturalistidele üksikasjalisi juhendeid, kuidas oma jõududega organiseerida meteoroloogiajaama ja valmistada sinna lihtsamaid seadmeid Edasi tutvustatakse siin meteoroloogiajaamades kasutatavaid põhilisi tüüpmõõteriistu nagu psühromeetrit, hügromeetrit, baromeetrit, akseroidi jt., tuuakse tähtsamate atmosfääriliste nähtuste kirjeldused ja tingtähised ning antakse näpunäiteid ka pinnase ja hüdroloogiliste vaatluste läbiviimiseks.

Tõlkinud L. Toomsalu. Kaane kujundanud E. Pikk. Trükitud 5000 eks. 66 lk. Hind 1.10 **rbl.**

A. Reiman. LASTE TUBERKULOOS.

Populaarteaduslik brošüür, mis seab endale ülesandeks anda igale lapsevanemale vajalikke teadmisi laste tuberkuloosi olemusest, tema levimise teedest ja viisidest ning abinõudest tema vältimiseks Trükitud 5000 eks. 56 lk. Hind 1.25 **rbl.**

O Valling. KOHALIKE VÄETISTE VARUMISE JA KASUTAMISE KOGEMUSI. Trükitud 3000 eks. 76 lk Hind 1 30 rbl

H. Joost. TELLISTE KIIRPÕLETAMISE JUURUTAMISEST EESTI NSV-S. Brošüür sarjast «Eesrindlaste töökogemusi» Trükitud 1000 eks. 50 lk Hind **1 rbl.**

TÕSTESPORT Programmid kehakultuurikollektiivide sektsioonidele Tõlkinud A. Lõemets. Trükitud 1500 eks. 76 lk Hind 60 kop.

EESTI KIRJANDUS. Lugemik XI klassile. Koostanud I Vihalem. Trükitud 2000 eks 363 **lk.** Hind köites 4 05 rbl.

Ilukirjandus

Peet Vallak. VALITUD NOVELLID.

Peet Vallakul on silmapaistev koht eesti proosa lühimeistrite hulgas, mida tõendab veelkordselt äsjailmunud novellikogumik kirjaniku loomingu paremikust. Loodud 1918.—1937. aastate vahemail, kajastavad valimikus antud novellid, novelletid, satiirid, humoreskid ja groteskid kodanluse aastate rusuvat argipäeva, lihtsate tööinimeste igapäevast elu oma nutu ja naeruga. Olude kitsikus ja inimeste elu sisutus leiab Vallakus ikka ja jälle tabava fikseerija. Ta näitab meile korduvalt kitsaste majanduslike olude needust, linna ja maa pahupidi vahekorda. Neid on palju, kes jäävad alla raskele ja ülekohtusele panga ajastule, keda oksjonihaamer sunnib võtma kõik «neli tuult jalge alla» nagu see sünnibki samanimelises jutustuses. Mitmed novellid annavad siin üldistatud pildi väikese inimese piiratud olukorrast kodanlikus ühiskonnas, umbsusest, kitsusest, vaba eneseteostamise võimatusest. Õnneotsimise petlik virvatuli hukutab külapoiss Näästi jutustuses «Tühjas löövis». Õnneotsimise motiivid läbivad ka lühipalade sarja «Lambavaras Näpsi lorijutte». Kirjanik võtab oma novellide aineala ja tüübistiku mitmest salvest — maalt ja linnast — ning kujutab täpselt arvestatud detailidega niihästi talupoegi ja maaproletaarlasi, aguliantvärke ja töölisi linnaäritsejaid ja bürokraate kui ka vaimu- ja kunsti-ilma esindajaid. Vaikse huumoriga või siis nukra alatooniga antud novellides peegeldub hallis harimatuses tammuv küla («Viis vana ruuna»), maa väikekäitise — potilöövi elu («Epp Pillarpardi Punjaba potitehas») ja kirjanduse ja kunstielu omaaegsed varjuküljed («Pea kuklas», «Teod pahupidi»). Kõiki valimikku võetud novelle ühendab sotsiaalne lõim — nähtused mida kirjeldatakse, on tingitud mitte juhuslikest asjaoludest, vaid ühiskondlike suhete halvast korraldusest.

Kunstiliselt kujundanud V. Tomassov. Trükitud 7000 eks 574 lk Hind köites 12.30 rbl.

VALIMIK EESTI VANASÕNU.

Meie raamatulauale jõudnud valimiku ülesandeks on tutvustada eesti rahva vanasõnu laiale üldsusele. Väljaandes on temaatiliselt jaotatuna avaldatud ümmarguselt 3500 vanasõna, mis ajaliselt pärinevad nõukogude-eelselt perioodilt ning mis oma enamikus on valitud Eesti NSV Teaduste Akadeemia Fr. R. Kreutzwaldi nimelise Kirjandusmuuseumi käsikirjalistest kogudest. Need rahvaluule lühitooted väljendavad napisõnalises ja tabavas vormis rahva ellusuhtumist vastavalt ajaloolise arengu mitmesugustele astmetele ja sisaldavad elukogemustest võrsunud rahvatarkust ühiskondlikmajandusliku elu, looduse, inimese ja tema käitumise kohta. Raamatus leiame vanasõnu, mille iga on aastatuhandetega mõõdetav, kui ka rahvasõnu, mis on mõistetavad ainult ühenduses vastava ajastu eluoluga ning kaovad koos vastava ajaloolise perioodiga. Kõikjal aga kohtame vanasõnu, milles on kasutatud üldtuntud vahendeid — huumorit ja satiiri, et vanasõnade sisu teha kuulajaile haaravamaks ja üllatuslikumaks või siis teravdada sellega hinnangut mitmesugustele elunähtustele («Palju saksale tarvis on: pista sõrmega silma — kohe süda täis», «Kanal on ühe munaga rohkem häda kui seal seitsme põrsaga», «Kes otsib, see leiab ja kes leiab, see veel otsib» jt.).

Valimiku on koostanud ja sissejuhatuse kirjutanud E. Norman. Kunstiliselt kujundanud H. Kersna. Trükitud 10 000 eks. 278 lk. Hind 5.85 rbl.

M. Kesamaa. KES MEIL KÄIVAD.

Uues värssjutus «Kes meil käivad» laseb M. Kesamaa raamatu väikesel minakangelasel pajatada lugusid lihtsatest tööinimestest, kes meid sageli külastavad ja osutavad koduses elus hädavajalikku abi. Üksteise järel kerkivad noore lugeja ette meistermehed nagu seda on elektrik, autojuht, arst, klaasisepp, tuletõrjuja, maaler, telefonikorrastaja jt., keda kõiki tutvustatakse raamatu lugeja ea ja vaatevinkli kohaselt. Lõpuks langetab minakangelane ka otsuse endale:

«Et tuleb olla hästi virk,
kui ükskord kooli lähen,
Ja kui ma õpin — ühtki tööd
ei tunne neist ma vähem!»

Raamat eelkooliealistele lastele. Illustreerinud A. Viidalepp. Trükitud 20 000 eks 28 lk. Hind 2.30 rbl.

E. Arro, H. Kõrvits, A. Velmet. LAULIK I. Sisaldab 99 laulu. Trükitud 15 000 eks. 238 lk. Hind köites 2.30 rbl.

A. Karaliitšev. IIDSETE PÖÖKPUUDE ALL.

A. Karaliitšev on tänapäeva Bulgaaria kirjanik, kelle loomingust on kõnesolevasse väiksesse valimikku võetud viis jutustust: «Iidsete pöökpuude all», «Leib kuulub rahvale», «Vahetus», «Valge hobune», «Abilised», «Kõik tele jaoks» ja «Vile aasta pärast». Nende jutukeste sisu on lahutamatult seotud suurte muudatustega, mis toimuvad kirjaniku kodumaal. Avatud, õnnelike silmadega vaatab kirjanik kaasaegsele Bulgaariale, ta näeb ja kirjeldab siin uue ajajärgu muretuid lapsi, keda kõikjal oma armastava silmaga jälgib vabariik ja varjab oma võimsate kotkatiibadega Dimitrovlik Noorsooühing

Raamat koolealiste keskmisele astmele. Tõlkinud M. Jõgi. Illustreerinud A Keerend ja A. Kütt. Trükitud 8000 eks. 32 lk. Hind 60 kop

D. Mamin-Sibirjak. MUINASJUTT VAPRAST JÄNESEST.

D. N Mamin-Sibirjak on tuntud ka terve rea suurepäraste lasteraamatute autorina, kelle «Aljonuška muinasjutud», «Hallkael» jt lood loomadest on meie noortele lugejatele juba varem kättesaadavaks tehtud. Kõnesolevas, kõige noorematele kirjutatud lõbusas muinasjutus, kuulevad mudilased jutukese kelkijast jänesest kes oma «vapra» käitumisega isegi hundile hirmu nahka ajab.

Illustreerinud I. Linnat. Tõlkinud K. Sipjagina Trükitud 20 000 eks. 16 lk. Hind 2 rbl.

KALENDER-TEATMIK 1956.

Peale kalendaariumi avaldab teatmik rea materjale eeloleval aastal tähistatavatest riiklikest pühadest ja tähtpäevadest ning mitmesuguseid ülevaateid meie liiduvabariikide, Aasia ja Euroopa rahvademokraatia maade, Jugoslaavia, Aafrika maade, Briti, Prantsuse, Portugali ja Belgia valduste, Aasia ja Ameerika maade, Austraalia Liidu ja Euroopa riikide kohta. Kalendris on esitatud veel kaugelt üle poolesaja kirjutuse sotsialistliku põllumajanduse teemadel, ülevaateid teaduse ja tehnika saavutustest ning kehakultuuri ja spordi alalt. Lõpuks nõuandeid ja teatmeid kõigilt elualadelt. Kaane kujundanud H Mitt. Sisekujundus — H. Kersna, V. Tõnisson ja V. Toots. Trükitud 50 000 eks. 440 lk. Hind 7 rbl.

Eeloleva nädala RAADIOSAADETEST

PÜHAPÄEV, 18. DETSEMBER. Lainel 290 m: Kell 10 armastatud **lehekülgi** vene muusikast, k. 10.30 saade «Abiks isetegevuslastele» k. 12.20 Eesti Raadio estraadiorkestri kontsert, k. 12.50 kontsert-mõistatus, k. 13.15 raadiokompositsioon «Ludvig van Beethoven», k. 15.30 soovikontsert lastele, k. 16 kontsert Straussi helitöödest, k. 16.45 heliülesvõtteid kirjanike kohtumiselt sõduritega, k. 17.15 hispaania ja mehhiko laule, k. 18.30 esineb balalaikasolist Roland Pikhof, k. 19 eesti heliloojate süite, k. 19.30 ringvaade «Kus käisime, mida nägime», k. 20 tantsumuusikat, k. 20.50 saade «Õhtu jahimeestega», k. 23 spordisaade. **Lainel 422 m: Kell 10.30** kontserdi ülekanne Bakuust (Moskvast), k. 11.15 ukraina kunstimeistrite kontsert rahvamuusikast, k. 12.20 soovikontsert (M), k. 15.45 «Uut estraadil» (M), k. 16.20 kontsert-mõistatus (M), k. 18.30 kontsert populaarsest muusikast (M). **Lainel 247 m: Kell 20 Leningradi Riikliku Filharmoonia sümfooniaorkestri kontserdi ülekanne «Estonia» kontserdisaalist** (juhatab Karl Eliasberg solist Leo Oborin), **vaheajal:** vestlus «Eesti tööliste ja talupoegade relvastatud võitlus 1905. aasta detsembris», k. 22 populaarset kammermuusikat.

ESMASPÄEV, 19. DETSEMBER. Lainel 422 m: Kell 9.30 J. Mändmetsa jutustus «Kolm laipa lumisel väljal», k. 10.15 katkendeid lääne heliloojate operettidest (M) k. 11 luuletusi mudilastele, k. 11.15 Balakirevi sümfooniline poeem «Tamara», k. 11.45 vestlus vene keeles: «Dokumente esimese Vene revolutsiooni kohta Eestis», k. 12.20 kontsert vene lauludest (M). **Lainel 290 m: Kell 16** saade noortele — «Thyl Uylenspiegel», katkend Charles de Costeri romaanist. k. 16.30 rahvademokraatia maade rahvaste muusikat, k. 17 Üleliidulise Raadio suure sümfooniaorkestri kontsert (M), k. 18 kontsert sarjast «Valitud teoseid nõukogude muusikast» — Kabalevski kontsert tšellole ja orkestrile (solist D. Šafran), k. 18.20 vestlus rahvusvahelistel teemadel, k. 18.35 saade «Õpime laule» — Babadžanjani laul «Kõrgele sõpruse lipp», Sedõhi sõnadele, k. 19.30 põllumajandussaade, k. 20 Vene NFSV rahvakunstniku L. Oborini kontsert (I osa ülekanne «Estonia» kontserdisaalist), k. 21.20 kontsert eesti kooriloomingust, k. 21.50 Krjukovi ja Miljutini opereti- ja kinofilmimuusikat, k. 23 Schumanni vokaaltsükkel «Naise elu ja armastus» (M). **Lainel 422 m: Kell 18.30** soovikontsert (M), k. 19.20 saade «Tehase ajaloo lehekülgi», k. 19.30 Mussorgski ja Dargomõžski laule. **Lainel 247 m: Kell 20 ülekanne Moskvast.**

TEISIPÄEV, 20. DETSEMBER. Lainel 290 m: Kell 9.30 vestlus «Nõukogudemaa elektrifitseerimise leninlik plaan», k. 9.45 Ljadova ja Levina laule, k. 10.30 soovikontsert (M), k. 11.15 eesti ooperimuusikat, k. 12.20 vene kammermuusika noori esitajaid (M), k. 13.15 kontsert populaarsest estraadimuusikast. **Lainel 290 m: Kell 16** «Õpetaja», neljas saade lastele sarjast «Kellelt meie õpime» k. 16.25 saade lastele «Muusikaline varalaegas» (M). k. 18 katkendeid nõukogude kantaatidest k. 18.40 saade «Õpime laule», k. 19.30 saade «Põllumajanduse novaatorite märkmikust», k. 19.45 E. Vilde jutustus «Tooma tohter», k. 20.15 kontsert Chopini ja Griegi helitöödest, k. 21.20 RAT «Estonia» soliste mikrofoni ees — Aaro Pärn k. 21.40 raadioekskursioon «Kasvavast puust mööblini», k. 22 ülevaade ajakirja «Sovetskaja Muzõka» detsembrikuu numbrist. k. 23 kontsert raadiokuulajate poolt koostatud kavaga. **Lainel 422 m: Kell 18.30** välismaa kerget muusikat (M). k. 19.20 rahvatantse, k. 19.30 loeng abiks NLKP ajaloo õppijaile teemal «Bolševike strateegia ja taktika 1905.—1907 a. revolutsioonis». **Lainel 247 m: Kell 20 ülekanne Moskvast.**

KOLMAPÄEV 21. DETSEMBER. Lainel 290 ja 422 m: Kell 9.30 kirjandussaade vene keeles — katkend A. Hindi romaani «Tuuline rand» esimesest osast, k. 10.20 muusikat kinofilmidest (M), k. 11.15 Glinka-eelsete heliloojate loomingut, k. 12.20 katkendeid vene ooperitest (M) k. 13.15 nõukogude patriootilisi laule. **Lainel 290 m: Kell 16** saade mudilastele — «Mõistata», k. 16.25 G. Fridi «Pioneeride laulude» õppimine (M). k. 17 kammermuusika kontsert (M), k. 18 vabariiklikul ülevaatusel esinenud isetegevuslasi mikrofoni ees, k. 18.40 saade «Õpime laule», k. 19.30 põllumajandussaade, k. 20 «Kaugatoma kuningas», A. Särevi kuuldemäng A. Hindi romaani «Tuuline rand» teisest osast, k. 22 Eesti Raadio estraadiorkestri kontsert, k. 23 nõukogude laule (M). **Lainel 422 m: Kell 18.45** tööliste ja teenistujate üleliidulise kunstilise isetegevuse ülevaatuse eel (M), k. 19.20 romansse, k. 19.30 arsti vestlus. **Lainel 247 m: Kell 20 ülekanne Moskvast.**

NELJAPÄEV, 22. DETSEMBER. Lainel 290 ja 422 m: Kell 9.30 saade lastele — «Barrikaadil», kuuldepilt P. Gavrilovi jutustusest, k. 10.20 soovikontsert (M), k. 11.15 kontsert estraadimuusikast (Moskva saatjale), k. 12.20 laulude kontsert (M), k. 12.45 Dožaki «Avamäng «Othello»» (M), k. 13.15 muusikat vene ajaloolistest ooperitest. **Lainel 290 m: Kell 16** saade lastele vene keeles — «Ülemiste vanake», sõnalismuusikaline põimik D. Vaarandi värsiraamatust, k. 16.20 lastelaule, k. 16.30 kirjandussaade õpilaste kirjade põhjal (M), k. 17 nõukogude heliloojate laule (Eesti Raadio segakoor), k. 18 R. Tobiase keelpillikvartett do-minoor, k. 18.40 saade «Õpime laule», k. 19.30 revolutsioonilisi laule, k. 19.45 rahvusvahelistel teemadel, k. 20 V. Buntšikovi kontserdi ülekanne «Estonia» kontserdisaalist, k. 22 kirjandus- ja muusikasaade «Suurte sündmuste päevil», k. 23 saade lastevanematele — «Suur perekond», Grigorjevi olukirjeldus, k. 23.20 instrumentaalminiatuure. **Lainel 422 m: Kell 19.20** vestlus «Kommunistliku partei osa eesti rahva ajaloos», k. 19.35 fantaasia Kalmani opereti «Tsirkusprintsess» teemadele. **Lainel 247 m: Kell 20 ülekanne Moskvast.**

REEDE, 23. DETSEMBER. Lainel 290 ja 422 m: Kell 9.30 rumeenia kirjaniku A. Sahia jutustus «Ülestõus sadamas», k. 10.15 kontserdi ülekanne Tbilisist (M), k. 10.40 esineb bajanist I. Malanin (M), k. 11.15 Schuberti kvartett nr. 7, k. 12.20 katkendeid lääne heliloojate operettidest (M), k. 13.15 eesti rahvalaule kooride ja solistide ettekandes. **Lainel 290 m: Kell 16** spordisaade lastele, k. 16.20 saade lastele — «Juba tulnud tali», kontsert, k. 16.45 saade lastele — «Küsi — meie vastame: kuidas tekkis ristiusk», k. 17 nõukogude heliloojate laule (M), k. 18 saade tööjõureservlastele, k. 18.30 kerget klaverimuusikat, k. 18.40 saade «Õpime laule», k. 19.30 põllumajandussaade, k. 20 saade päevateemadel vene keeles — «Sõjaväest tootvale tööle», k. 20.15 Tšaikovski sümfoonia nr. 2, k. 21.20 montaaž Offenbachi operetist «Sinihabe», k. 23 NSV Liidu rahvaste laule (M). **Lainel 422 m: Kell 18.45** vene heliloojate orkestripalu (M), k. 19.20 populaarseid rahvademokraatia maade laule, k. 19.30 konsultatsioon abiks poliitilise ökonoomia õppijaile teemal «Töö ise loom sotsialismi tingimustes». **Lainel 247 m: Kell 20** kontsert «Armastatud laule» (M).

LAUPÄEV, 24. DETSEMBER. Lainel 290 ja 422 m: Kell 9.45 tatari helilooja Jahhini helitöid, k. 10.15 Üleliidulise Raadio suure sümfooniaorkestri kontsert (M) k. 11.15 Dobiaši kantaat «Ehitades kodumaad — kindlustad rahu», k. 12.20 soovikontsert (M), k. 13.15 kontsert-valsse. **Lainel 290 m: Kell 16** saade lastele — katkendeid uutest lasteraamatutest, k. 17.15 ungari muusikat (M), k. 18 kontsert eesti muusikast, k. 18.40 saade «Õpime laule», k. 19.30 kinosaade, k. 19.35 karjala-soome muusikat k. 19.55 saade päevateemadel, k. 20.10 M. Raua novell «Tuulejahvataja» (esimene saade), k. 20.30 kontsert «Uusi heliülesvõtteid», k. 21.20 katkend Prosper Mérimée novellist «Carmen», k. 21.50 estraadi- ja tantsumuusikat, k. 23 tantsumuusikat (M). **Lainel 422 m: Kell 18.30** kontserdi ülekanne Harkovist (M), k. 19.20 rahvusvaheline ringvaade. **Lainel 247 m: Kell 20.25** raadioringvaade «Teatrites ja kontserdisaalides» (M), k. 21.20 vastuseid raadiokuulajate küsimustele rahvusvahelisest olukorrast (M).

Kolleegium: L. Auster, E. Einmann, A. Juhkum, K. Kivi, E. Männik, L. Rajala, L. Remmelgas, L. Tigane ja P. Uusman.

Toimetaja asetäitja L. Tigane.

Jätkub tellimuste vastuvõtmine 1956. a. vabariiklikele

ajalehtedele:

«Nõukogude Õpetaja»
«Rahva Hääl»
«Советская Эстония»
«Сталинская молодежь»
«Säde»

ajakirjadele:

«Abiks Agitaatorile»
«В помощь агитатору»
«Eesti Kommunist»
«Коммунист Эстонии»
«Looming»
«Nõukogude Kool»
«Sotsialistlik Põllumajandus»
«Stalinlik Noorus»
ENSV Poliitilised-Teadusalased Loengud-Stenogrammid
ENSV Teaduste Akadeemia Toimetised

TELLIMUSTE VASTUVÕTMINE LÕPETATAKSE:

TALLINNAS — 24. detsembril,

RAJOONIDES — 20. detsembril.

KIIRUSTAGE TELLIMUSTE ANDMISEGA!

AJAKIRJANDUSLIIT

Toimetus Tallinn Pikk t. 54 postkast 388 Telefonid 432 48 ja 414 10 «Sirp ja Vasar» ilmub kord nädalas Tellimishind kolmeks kuuks 6 rubla Väljaandja: Eesti NSV Kultuuriministeeriumi Kirjastuste ja Polügraafiatööstuse Peavalitsuse Ajalehtede-Ajakirjade Kirjastus. Tallinn, Rataskaevu t. 2

MB-19080 Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk t. 54/58. Tellimuse nr. 1948